

SORU 1

Öncülleri yaratıcı drama kavramlarıyla eşleştirelim:

- I. Bir drama çalışmasının ana hatlarını, olay örgüsünü ve karakterlerini belirli bir düzen dahilinde tasarlama ve detaylandırma süreci.

Bu tanım, yaratıcı drama sürecinde canlandırılacak olan durumun, hikayenin veya kurgunun yapılandırıldığı, temel unsurlarının belirlendiği aşamayı ifade eder. Bu, Oyun kavramına karşılık gelir.

- II. Grup üyeleri arasında güven ve iletişimi pekiştiren, bedensel ve zihinsel olarak etkinliğe hazırlayan alıştırmalar bütünü.

Bu tanım, katılımcıların birbirleriyle kaynaşmasını, rahatlamasını, enerjilerini dengelemesini ve ana çalışmaya odaklanmasını sağlayan hazırlık etkinliklerini belirtir. Bu, Isınma aşamasının temel işlevidir.

- III. Anlık gelişen durumlara karşı, önceden yazılı bir metne dayanmaksızın, kişisel birikim ve yaratıcılıkla spontane tepkiler ve roller geliştirme.

Bu tanım, katılımcıların bir metne bağlı kalmadan, o anki duruma ve kendi içlerinden geldiği gibi tepki vererek rolü veya durumu şekillendirmesini ifade eder. Bu, Doğaçlama kavramının özünü oluşturur.

- IV. Bir canlandırma sürecinde, katılımcıların etkileşimleriyle şekillenen ve başlangıçta planlanmamış, keşfe dayalı bir sonuca veya deneyime varılması.

Bu tanım, canlandırma esnasında sürecin önceden belirlenmiş katı bir çizgide ilerlemediğini, katılımcıların etkileşimleri ve yaratıcılıkları doğrultusunda beklenmedik, keşfe dayalı sonuçlara ulaşılabilceğini vurgular. Bu, yaratıcı dramadaki Oluşum sürecinin dinamik ve emergent (kendiliğinden gelişen) yapısını tanımlar.

Bu eşleştirmeler doğrultusunda:

- I. Oyun
- II. Isınma
- III. Doğaçlama
- IV. Oluşum

Bu sıralama, E) seçeneğinde doğru olarak verilmiştir.

CEVAP E

SORU 2

Soruda verilen tanımları konuşma kusurlarıyla eşleştirelim:

- Tanım I:** "Sözcüklerdeki sesbirimlerin olması gereken yerden farklı bir sesletim noktasında, örneğin havanın yanlış bir kanaldan sürtünerek çıkmasıyla bozuk veya farklı bir nitelikte üretilmesi, özellikle "s, z, ş" gibi seslerde belirgindir."
 - ☐ Bu tanım, özellikle sürtünmeli seslerin (s, z, ş gibi) yanlış yerden veya yanlış biçimde çıkarılması durumunu ifade eder. Bu, **Pelteklik** olarak adlandırılan konuşma kusurudur.
 - ☐ **Eşleşen Seçenek: C) Pelteklik**
- Tanım II:** "Konuşma esnasında, kelimelerin bünyesinde aslında bulunmayan fazladan seslerin, kimi zaman hece başlarına ya da iki ünsüz arasına eklenerek ifade edilmesidir."
 - ☐ Bu tanım, kelimeye ait olmayan seslerin konuşma sırasında kelimeye eklenmesi durumunu anlatır. Bu, **Ses Eklenmesi** konuşma kusurudur.
 - ☐ **Eşleşen Seçenek: B) Ses Eklenmesi**
- Tanım III:** "Artikülasyon organlarının yeterince etkin ve koordineli kullanılmaması nedeniyle seslerin, hecelerin ya da kelimelerin bulanıklaşarak konuşmanın genel anlaşılabilirliğinin azalması durumudur."
 - ☐ Bu tanım, konuşma organlarının tembelliği veya yetersiz kullanımı sonucu seslerin net çıkmaması ve konuşmanın anlaşılabilirliğinin düşmesini ifade eder. Bu, **Gevşeklik** olarak bilinen konuşma kusurudur.

- 0 Eşleşen Seçenek: A) Gevşeklik
4. Tanım IV: "Bir sesbirimin yerine, hatalı öğrenme veya alışkanlıklar sonucu, başka bir sesbirimin ikame edilerek sözcüklerin yanlış bir formda seslendirilmesidir; "r" sesinin "y" gibi söylenmesi buna örnek olabilir."
- 0 Bu tanım, bir sesin yerine başka bir sesin kullanılması durumunu açıklar (örneğin "r" yerine "y"). Bu, Ses Değiştirilmesi konuşma kusurudur.
- 0 Eşleşen Seçenek: E) Ses Değiştirilmesi

Eşleştirme Sonucu Boşta Kalan Seçenek:

- Tanım I <-> C) Pelteklik
- Tanım II <-> B) Ses Eklenmesi
- Tanım III <-> A) Gevşeklik
- Tanım IV <-> E) Ses Değiştirilmesi

Yukarıdaki eşleştirmeler yapıldığında, **D) Ses Bozulması** seçeneğinin tanımı verilen öncüller arasında yer almamaktadır. (Metindeki "Ses Bozulması" genellikle mahalli ağız özelliklerinden kaynaklanan, "k", "h" gibi seslerin farklı telaffuz edilmesiyle ilgiliydi.)

CEVAP D) Ses Bozulması

SORU 3

Soruda Türkçe öğretmenin dört hafta boyunca uyguladığı konuşma etkinlikleri ve bu etkinliklere karşılık gelebilecek konuşma türleri, yöntem ve teknikleri değerlendirilerek hangisini uygulamadığı sorulmaktadır. Etkinlikleri inceleyelim:

1. **Birinci Hafta:** Öğrencilerin bir önceki arkadaşının düşüncelerinden yola çıkarak konuya yeni perspektifler katması isteniyor. Bu, mevcut fikirlere eklemeler yaparak, özgün ve farklı bakış açıları geliştirmeyi hedefler. Bu etkinlik **D) Yaratıcı konuşma** tekniğine örnektir. Yaratıcı konuşma, bilinenlerden hareketle yeni ve özgün fikirler üretmeyi, hayal gücünü kullanarak farklı açılımlar sağlamayı içerir.
2. **İkinci Hafta:** Öğretmen önce konu hakkında bilgi veriyor, sonra bir fikir alışverişi (beyin fırtınası) ortamı oluşturuyor ve ardından öğrenciler belirli bir sürede görüşlerini sunuyor. Öğretmenin konuyu belirlemesi, ön bilgi vermesi ve süreci yönlendirmesi bu etkinliği **C) Güdümlü konuşma** kapsamına sokar. Güdümlü konuşmada, konuşmacılar belirli bir amaç ve plan doğrultusunda, genellikle bir yönlendirici eşliğinde konuşurlar.
3. **Bir Sonraki Hafta (Üçüncü Hafta):** İki farklı öğrencinin birbirlerinin değer yargılarını anlamaya çalışarak iletişim kurması isteniyor. Bu, karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamaya, onun bakış açısıyla bakmaya çalışmayı ifade eder. Bu etkinlik **E) Empatik konuşma** yöntemini yansıtır. Empatik konuşma, kendini karşısındakinin yerine koyarak, onun duygu ve düşüncelerini anlamaya odaklanır.
4. **Son Olarak (Dördüncü Hafta):** Öğrencilerden sığınmacıların etkileri konusunda olumlu ya da olumsuz düşüncelerini gerekçeleriyle ifade etmeleri ve savunmaları isteniyor. Bu, farklı görüşlerin belirli kurallar çerçevesinde karşılıklı olarak savunulduğu bir etkinliktir. Bu durum **B) Tartışma** tekniği ile örtüşmektedir. Tartışma, bir konu üzerinde farklı düşünceleri olan kişilerin, kendi tezlerini kanıtlarla destekleyerek savundukları ve diğer görüşleri çürütmeye çalıştıkları bir konuşma türüdür.

Bu eşleştirmelere göre öğretmenin uyguladığı konuşma türleri/yöntemleri yaratıcı konuşma, güdümlü konuşma, empatik konuşma ve tartışmadır.

Seçenekler arasında yer alan **A) Eleştirel konuşma** ise, bir konuyu, olayı, düşünceyi veya eseri olumlu ve olumsuz yönleriyle, tarafsız bir bakış açısıyla, kanıtlara dayanarak değerlendirme ve yargılama becerisine dayanan bir konuşma türüdür. Verilen haftalık etkinlikler arasında doğrudan bu tanıma uyan, bir metni, durumu veya düşünceyi belirli ölçütlere göre analiz etme, sorgulama ve yargılama üzerine odaklanan bir uygulama bulunmamaktadır. Tartışma sırasında eleştirel düşünme becerileri kullanılsa da, "eleştirel konuşma"nın kendisi ayrı bir odak olarak işlenmemiştir.

Sonuç:

Türkçe öğretmeni aşağıdaki konuşma tür, yöntem ve tekniklerinden **A) Eleştirel konuşma'yı** uygulamamıştır.

CEVAP A

SORU 4

Okuyuş esnasında duyguyu yansıtan jest ve mimiklere dikkat etmelerini istemesi "Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır." kazanımına uygundur. Akıllı tahtayı kullanarak uygun görsellerle desteklemelerini ve bunları performans öncesinde prova etmelerini istemesi ise "Hazırlıklı konuşma yapar." kazanımına uygundur. "Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır." kazanımına yönelik hiçbir etkinlik yoktur, eğer bir şekilde bu sonuca ulaşırsanız yorum yaptığınız anlamına gelmektedir.

SORU 5

D seçeneğindeki etkinlik fiil kiplerinden şahıs eklerine yönelik bir etkinliktir, fiil kipleri tüm çekim ekleriyle birlikte 7. sınıfın konusudur.

2024 TDÖP Dil Yapıları Öğrenme Çıktıları

Sınıf Düzeyi	Dil Yapıları Öğrenme Çıktıları
5. Sınıf	• İsim ve fiilleri ayırt etme • Sıfatlar • Zamirler • Karşılaştırma, benzetme ve özetleme görevli bazı edatlar/bağlaçlar
6. Sınıf	• Ek-Kök • Özne-yüklem uyumu • Yapım ekleri • Ses olayları • Sebep, amaç, şart, zıtlık, olumsuzluk, karşılaştırma, benzerlik işlevli söz varlıkları/dil yapıları (edat ve bağlaçlar)
7. Sınıf	• Çekim ekleri (isim ve fiil) • Şimdiki zaman, geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman ekleri ve bu anlamı veren söz yapıları • Zarflar (sadece fiili belirtmesi yönüyle) • Gereklilik kipi, dilek kipi, koşulluluk kipi, istek kipi, emir kipi • Anlamca çelişen kelimeler • Zıtlık, sınıflama, işlev, olumsuzluk bildiren söz varlığı/dil yapıları
8. Sınıf	• Art ve ön gönderim • Etken ve edilgen • Zarflar (miktar zarfı) • Deyim, atasözü, kelime ve kelime gruplarını anlamına uygun kullanma • Tahminde bulunma işlevli söz varlığı/dil yapıları • Sıralama, mantık hatası ve anlam belirsizliği içermeyen cümleler kurma

SORU 6

Verilen öncülde Türkçe öğretmenin amacı, öğrencilerin "metinde işlenen konuyla ilgili bilgi, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmalarını ve onların bilgi ve görüşlerinden yararlanarak farklı bakış açıları kazanmalarını sağlamaktır."

Tartışarak okuma:

- **Amaç:** Öğrencilerin metinde işlenen konuyla ilgili bilgi, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmalarını ve onların bilgi ve görüşlerinden yararlanarak farklı bakış açıları kazanmalarını sağlamak için yapılan okumadır.

Bu tanım, soruda verilen öğretmen hedefiyle birebir örtüşmektedir. Diğer seçenekleri de ders notlarına göre değerlendirelim:

- **B) Eleştirel Okuma:** Amacı, öğrencilere okudukları hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırarak konu hakkında düşüncelerini sağlamak; konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla, tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmelerini sağlayarak kendi doğrularını buldurmaktır. Bu teknikte temel vurgu paylaşım ve başkalarından perspektif kazanmaktan ziyade bireysel sorgulama ve değerlendirmedir.
- **C) Göz Atarak Okuma:** Amacı, konunun ayrıntılara girilmeden, ana hatlarıyla kavranmasıdır. Bu yöntem, yüzeysel bir anlama sağlar ve derinlemesine fikir paylaşımına uygun değildir.
- **D) Sesli Okuma:** Amacı, öğrencilerin okunan metinde geçen kelimelerin nasıl telaffuz edildiğini ve hangi bağlamda kullanıldığını anlamalarını sağlamaktır. Aynı zamanda öğrencilerin düzgün konuşma yeteneğini geliştirir. Paylaşım ve farklı perspektif kazanma öncelikli hedefi değildir.
- **E) Sessiz Okuma:** Amacı, öğrencilerin hızlı ve akıcı okumalarını sağlamaktır. Metni hızlıca anlayıp kavramaya yönelik bireysel bir okuma türüdür.

Ders notlarındaki tanımlara göre, öğretmenin belirlediği hedeflere en uygun okuma tekniği **Tartışarak Okuma**'dır.

SORU 7

B seçeneğindeki etkinlik → Metindeki söz sanatlarını tespit eder kazanımıyla,

C seçeneğindeki etkinlik → Okuduğu metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler kazanımıyla,

D seçeneğindeki etkinlik → Metinle ilgili sorulara cevap verir kazanımıyla (burada metin dışı bir kaynağa başvuru söz konusu)

E seçeneğindeki etkinlik → Metindeki hikâye unsurlarını belirler kazanımıyla uyumludur.

A seçeneği Şiirin şekil özelliklerini açıklar kazanımıyla uyumlu değildir çünkü kafiye türlerine girilmesi amaçlanmıştır, kazanım kapsamını aşmaktadır.

CEVAP A

SORU 8

ÇÖZÜM: Cevap C seçeneğidir. Bu örnekte değiştirim ögesi kullanılmıştır. "Öyle yaptı" ifadesi "sıraya geçti" ifadesinin yerine kullanılmıştır.

Gönderim ögeleri: Şahıs zamirleri, işaret zamirleri, ilgi zamiri, dönüşlülük zamiri, işaret sıfatları, karşılaştırma ögeleri kullanılmasıdır.

Bağlama ögeleri: Bağdaşıklık sağlayan unsurlardan bağlaç; ekleme, zıtlık, sebep gösteren, zaman belirten olmak üzere dört başlıkta ele alınır.

Kelime bağdaşıklık: Bir sözcüğün art arda gelen iki cümlede de bulunması, tekrar etmesi ve bağlama uygun sözcüklerin kullanılması şeklinde tarif edilmektedir.

Eksilteli anlatım: Ortak ögenin düşürülmesi, bir öge dışında cümlelerin tamamının düşürülmesi ve eklerin düşürülmesi olmak üzere genelde üç şekilde yapılabilir.

- Çocukluk arkadaşıyla çok uzun bir aradan sonra tekrar görüşecek ve (Çocukluk arkadaşıyla) hasret giderecekti. (Ortak ögenin düşürülmesi)
- Evde ders çalışmanı olumsuz yönde etkileyen bir sorun var mı? -Hayır. (Evde ders çalışmamı olumsuz yönde etkileyen bir sorun yoktur.) (Cümlelerin tamamının düşürülmesi)

CEVAP C

SORU 9

- **A. Dinlediğini/izlediğini yorumlayabilme (T.D.5.12 / T.D.6.12 / T.D.7.12 / T.D.8.12):** Bu çıktı, dinlenenin/izlenilenin içeriğinde yer alan olay, durum, konu vb.ni incelemeyi, **belirli bir bakış açısıyla** (kaynağın/konuşanın, kendi öznel-nesnel veya bir başkasının bakış açısı) **ne anlatılmak istendiğine veya ne anlaşılması gerektiğine açıklık getirmeyi, detaylandırma ve genellemeler yapmayı, derin anlamdan bir sonuca ulaşmayı** ve son aşamada belirlenen bakış açısıyla ele alınan olay, durum veya konuyu **açıklamayı/detaylandırmayı** kapsar. Yorum yapılırken materyaldeki bilgilerle **ön bilgileri arasında bağ kurulması** beklenir. Öğretmeninizin sorduğu sorular ve etkinlikteki adımlar, bu çıktının tüm temel bileşenleriyle doğrudan örtüşmektedir.
- **B. Dinlediğinde/izlediğinde geçen anlamını bilmediği söz varlığı unsurlarının anlamını tahmin edebilme (T.D.5.4 / T.D.6.4 / T.D.7.4 / T.D.8.4):** Bu çıktı, anlamı bilinmeyen kelimelerin bağlamdan veya kaynaklardan yararlanarak anlamını bulmaya odaklıdır. Etkinlikte böyle bir adımdan bahsedilmemiştir.
- **C. Dinledikleri/izledikleri arasında karşılaştırma yapabilme (T.D.5.10 / T.D.6.10 / T.D.7.10 / T.D.8.10):** Bu çıktı, *farklı* dinleme/izleme kaynaklarındaki metinleri veya tek bir metnin farklı bölümlerindeki unsurları karşılaştırmayı içerir. Tarif edilen etkinlik tek bir animasyon filmi üzerine kurulmuştur ve karşılaştırma eylemi vurgulanmamaktadır.
- **D. Dinlemede/izlemede strateji ve yöntem seçimlerini yönetebilme (T.D.5.2 / T.D.6.2 / T.D.7.2 / T.D.8.2):** Bu çıktı, dinleme/izleme öncesinde amaç, ilgi, süre gibi faktörleri analiz ederek dinleme/izleme sürecinde kullanılacak strateji ve yöntemi seçmeyi kapsar. Etkinlik, strateji veya yöntem seçimi üzerine değil, doğrudan materyalin yorumlanması üzerine odaklanmıştır.
- **E. Metin eleştirebilme / Dinlediğini/izlediğini eleştirebilme (T.D.5.23 / T.D.6.23 / T.D.7.25 / T.D.8.25):** Bu çıktı, dinlenenin/izlenilenin içeriğinin bir özelliğini belirleyip, ön bilgiler kullanarak bir normla karşılaştırıp sorgulamayı ve olumlu/olumsuz bir yargıya ulaşarak gerekirse alternatif önermeyi içerir. Etkinlik yorumlamaya odaklansa da, eleştirel bir değerlendirme veya alternatif sunma adımı açıkça içermemektedir; yorumların gerekçelendirilmesi ve farklı yorumların desteklenmesi daha ön plandadır.

Bu karşılaştırma sonucunda etkinlik, doğrudan **Dinlediğini/izlediğini yorumlayabilme** öğrenme çıktısını hedeflemektedir. Etkinlikteki her bir adım, bu çıktının süreç bileşenlerinde açıklanan eylemleri yansıtmaktadır.

SORU 10

Öğretmenlerin doğru cevap **C** seçeneğidir. III. kısma strateji olarak “**Özetleme**” gelmelidir.
Dinleme Öncesi

Strateji	Amaç	Anahtar Sorular
Amaç Belirleme	Seçici dinlemeyi sağlamak, ana hatları ayrıntılardan ayırmak	Bu içeriği dinleme nedenim ne? Eğlenecek miyim, öğrenecek miyim yoksa bir cevap mı oluşturacağım?
Ön Bilgileri Harekete Geçirme	Önceden bilinenlerle yeni öğrenilenleri ilişkilendirme	Bu konuyla ilgili neler biliyorum?
Zihinde Canlandırma (2023 ÖABT)	Empatik dinlemeyi sağlamak	Bu konuyla ilgili neler hissediyorum?
Ana Hatları Belirleme	Dinleme akışı hakkında haberdar olma	Hangi sırayla neleri dinleyeceğim?
Tahminde Bulunma	Dinleme motivasyonunu artırmak ve tahmin becerisini geliştirmek	Bu metinde neler olacak, neler anlatılacak?
Sorular Oluşturma	Seçici ve amaçlı dinlemeyi sağlama	Oluşturduğum “...” sorusunun cevabı nerede?
Beyin Fırtınası	Ön bilgileri harekete geçirme ve farklı bakış açılarını ortaya çıkarma	Bu konu bende neler çağırıştırıyor?

Dinleme Sırası

Strateji	Amaç	Anahtar Sorular
Metnin Önemli Bölümlerinin Not Alınarak İşaretlenmesi	Dinlenenlerin kayıt altına alınması	Dinlediklerimi en etkili şekilde nasıl kayıt altına alabilirim?
Tahminleri Kontrol Etme ve Yeni Tahminlerde Bulunma	Dinleme öncesi tahminlerin doğruluğunun kontrol edilerek yeni tahminler oluşturma	Tahminlerimin hangileri doğruydum? Bundan sonra ne olacak?
Anlama, Zihinde Yapılandırma ve Bilgiyi Düzenleme	Konuşmacının hareket noktalarını, ana ve yardımcı düşünceleri, aktarılan bilgileri düzenleme, konuşma biçimini belirleme	Konuşmanın ana ve yardımcı düşünceleri nelerdir?
Dikkatin Yoğunlaştırılması ve Tekrar Dinleme	Anlaşılmayan yerleri tekrar dinleme	Nereyi anlamadım? Anlamadığım yeri en uygun biçimde tekrar nasıl dinleyebilirim?
Analoji Kurma	Dinlenen içeriğin daha önce yaşanılanlara benzetilerek anlamayı kolaylaştırma	Bu hayatımda daha önce karşılaştığım hangi olaya, duruma vs. benziyor?
Empati Kurma	Dinlenen içerikte geçen olay, durum ya da	Ben bu durumla, olayla, kişiyle vb.

	şahıslarla duygudaşlık kurma	karşılaşıyordum ne hissedirdim?
Soru- Cevap Etkinlikleri	İçeriğin dinlenen kısmının ne kadar anlaşıldığını ölçme	Dinlediğim içerikte geçen "... " ilgili ne biliyorum?

CEVAP C

SORU 11

- A) **Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.** Bu kazanım, "Tüm Sınıflarda Verilecek Ortak Kazanımlar (5-8)" arasında yer almaktadır. Dolayısıyla 6. sınıf için uygundur.
- B) **Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.** Bu kazanım da "Tüm Sınıflarda Verilecek Ortak Kazanımlar (5-8)" arasında yer almaktadır. Dolayısıyla 6. sınıf için uygundur.
- C) **Dinleme stratejilerini uygular.** Bu kazanım, "Tüm Sınıflarda Verilecek Ortak Kazanımlar (5-8)" arasında bulunmaktadır. Dolayısıyla 6. sınıf için uygundur.
- D) **Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.** Bu kazanım, "Tüm Sınıflarda Verilecek Ortak Kazanımlar (5-8)" arasında listelenmiştir. 6. sınıflar için bu kazanıma yönelik olarak "reklam filmleri dinletilerek/izletilerek bunlardaki mesajların ve örtülü anlamların tespit edilmesine yönelik çalışmalar yaptırılır" gibi bir örnek verilmiş olsa da, "MİRAS MEŞALESİ" gibi bir metnin içeriğinin de (teması, ana fikri, duygusal etkisi vb.) 6. sınıf seviyesinde değerlendirilmesi bu ortak kazanım kapsamında mümkündür.
- E) **Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.** Ders notlarınızda, "Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir" ortak kazanımının bir alt maddesi olarak 5-8. sınıflar için "Öğrencilerin içeriklerdeki tutarlılığı sorgulamaları sağlanır" ifadesi geçmektedir. Ancak, "Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular" ifadesi, "7-8.Sınıflara Yönelik Dinleme Kazanımları" başlığı altında ayrı ve belirgin bir kazanım olarak listelenmiştir. Bu durum, tutarlılığı sorgulama becerisinin 7. ve 8. sınıf düzeyinde daha odaklı ve derinlemesine ele alındığını göstermektedir. 6. sınıf düzeyinde içerik değerlendirilirken tutarlılığa değinilebilse de, bu ifadenin başlı başına bir kazanım olarak hedeflenmesi 7 ve 8. sınıflar için daha uygundur. Bu nedenle, "Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular" kazanımının 6. sınıf için doğrudan bir etkinlik hedefi olarak belirlenmesi, programdaki kademelendirme dikkate alındığında diğerlerine göre daha az uygun olacaktır.

CEVAP E

SORU 12

Verilen dinleme türü özellikleri ile seçenekleri eşleştirelim:

- "Ana dili edinme sürecinde dile ait kodlamaların çözüldüğü dinleme türüdür. Amaç, sesler arası farkı bireye sezdirmektir."

Bu tanım, "Programda Yer Almayan Dinleme Türleri" başlığı altında yer alan Ayırıştırıcı Dinleme ile eşleşmektedir: "Benzer sesleri ayırıştırma. (Telaffuz. Vurgu ve tonlamalara dikkat etme)".

☐ Eşleşen seçenek: **E) Ayırıştırıcı dinleme**

- "Dinledikleri/izlediklerinin ana fikir- ana duygusunu tespit eder kazanımıyla doğrudan ilişkilidir."

Bu tanım, "Programda Yer Almayan Dinleme Türleri" başlığı altında yer alan Etkili Dinleme ile eşleşmektedir: "Ana fikri tespit etme. (Katılımsız dinleme ile benzer)".

☐ Eşleşen seçenek: **D) Etkili dinleme**

- "Hikâye edici metinlerde en çok kullanılan dinleme türüdür."

Bu ifade, genellikle keyif almak amacıyla yapılan dinlemeyi çağırıştırır ki bu da edebi ve anlatı türü metinlerle (hikâye edici metinler) yakından ilişkilidir. Estetik Dinleme tanımı "Keyif almak için dinleme. (Dil oyunları)" şeklindedir. Hikâye edici metinler de keyif almak için dinlenebilir.

- 0 Eşleşen seçenek: **B) Estetik dinleme**
4. "Çağdaş eğitim anlayışının gereği olarak öğrenilen bilginin yeni durumlarda kullanılmasıdır."

Bu tanım "Programda Yer Almayan Dinleme Türleri" başlığı altında yer alan Transfer Edici Dinleme ile eşleşmektedir: "Öğrenilen bilgilerin yeni durumlara aktarmak üzere dinleme."

0 Eşleşen seçenek: **C) Transfer edici dinleme**

Eşleşmeler sonucunda boşta kalan seçenek:

- Ayırıştırıcı dinleme (E) eşleşti.
- Etkili dinleme (D) eşleşti.
- Estetik dinleme (B) eşleşti.
- Transfer edici dinleme (C) eşleşti.

Geride **A) Bilgi için dinleme** seçeneği kalmıştır. "Bilgi İçin Dinleme" şu şekilde tanımlanmıştır: "Bilgiyi kalıcı kılmayı hedefler. Not alma, bilgileri organize etme, özetleme gibi yöntemleri mevcuttur.". Bu tanım yukarıdaki dört özellikten hiçbirisiyle doğrudan örtüşmemektedir. Sonuç olarak, boşta kalan seçenek **A) Bilgi için dinleme**'dir.

Bilgi için dinleme- öğrenmek, anlamak, hafızada tutmak amacıyla yapılan dinlemedir. En önemli etken not tutmadır.

Stratejileri

- Organize etme
- Özetleme
- Not alma
- Kendi kendini kontrol
- Konuşmacıdan ipucu alma
- Bio şeması/KWL tekniği (Ne biliyorum? Ne öğrenmek istiyorum? Ne öğrendim?)

DİKKAT! Ayırıştırıcı dinleme 2020, Etkili dinleme 2019, Estetik dinleme 2021, Transfer edici dinleme 2019 yılında soruldu

CEVAP A

SORU 13

Dilsel yapıların ve ifadelerin, cümleler ve paragraflar boyunca dilbilgisi açısından tutarlı ve birbirine bağlı bir örgü oluşturması.

- **A) İletiyi ortaya koyanın bununla belirli bir etki yaratma veya bir sonuca varma eğilimi:** Öncülde "...onların konu hakkındaki genel kanılarını değiştirmeyi hedeflemektedir." ifadesi **Amaçlılık** ölçütüne işaret eder.
- **B) Mesajın, alıcı kitlenin özellikleri ve içinde bulunulan özel şartlarla uyumlu olması:** Öncülde "...hitap edeceği topluluğun bilgi birikimini, beklentilerini ve etkinliğin gerçekleşeceği ortamın resmiyet düzeyini özellikle dikkate alır." ifadesi **Durumsallık** ölçütüne işaret eder.
- **C) Aktarılanların, alıcı için yeni, taze veya onun mevcut bilgi birikimine katkı sağlayacak nitelikte olması:** Öncülde "...daha önce fark etmedikleri önemli ayrıntıları aktararak..." ifadesi **Bilgisellik/Bilgilendiricilik** ölçütüne işaret eder.
- **D) Dilsel yapıların ve ifadelerin, cümleler ve paragraflar boyunca dilbilgisi açısından tutarlı ve birbirine bağlı bir örgü oluşturması:** Bu seçenek **Bağlılık** ölçütünü tanımlar. Öncülde konuşmacının mesajının dilbilgisel yapısı, cümlelerin birbirine nasıl bağlandığı veya dilsel öğelerin içsel uyumu hakkında doğrudan bir bilgi verilmemektedir. Diğer ölçütler ön plandadır.
- **E) İletinin, alıcı tarafından anlamlı, amaca uygun ve kabul edilebilir olarak değerlendirilmesi:** Öncülde "...sunduğu mesajın dinleyiciler tarafından hem anlaşılır bulunması hem de ciddiye alınarak üzerinde düşünülmesidir." ifadesi **Benimsenirlik/Kabul Edilebilirlik** ölçütüne işaret eder.

Dolayısıyla, öncülde doğrudan değinilmeyen veya vurgulanmayan metinsellik ölçütü "Bağlılık"tır.

CEVAP D

SORU 14

KSDM'de ilk aşamada öğretmen öğretilmek istenen beceriyi model olarak gösterir, bu aşamada öğrenciler izler. İkinci aşamada, oluşturduğu 4-6 kişilik gruplarla ve desteğini devam ettirerek beceriyi uygular. Üçüncü aşamada, 2-3 kişilik gruplarda mümkünse hiç destek vermayarak beceriyi uygular. Son aşamada ise bireysel olarak akran ve öğretmen desteği vermeden uygular.

Tüm bu aşamalarda gruplar heterojen (birbirinden farklı özelliklere sahip öğrenciler barındıran şekilde) olmalıdır.

CEVAP D

SORU 15

Verilen senaryoda öğretmen, öğrencilerden bir metnin *öncesinde* neler olabileceğine dair bir yazı yazmalarını istemiştir. Bu durumu ders notlarındaki yazma tür, yöntem ve teknikleriyle karşılaştıralım:

- **A) Tahminde bulunma:** Ders notlarınızda bu yöntem için şu açıklama yer almaktadır: "Metin tamamlamaya yakın olan bu yöntem, metnin yalnızca gelişimine ve sonucuna değil, **metnin öncesine yönelik tahminleri de içerir**. Bu yöntemle öğrenciler, yalnızca okuduklarının değil, dinlediklerinin ve izlediklerinin **öncesi, başlangıcı**, gelişimi ve sonucuna yönelik tahminlerde bulunarak yazma çalışmaları yaparlar." Öğretmenin isteği, metnin öncesine yönelik bir yazı olduğu için bu teknikle doğrudan örtüşmektedir.
- **B) Metin tamamlama:** Bu teknikte öğrencilerden, "okuduklarından hareketle duygu, düşünce veya olayların gelişimine yönelik fikirlerini yazmaları istenir." Genellikle metnin eksik bırakılan bir bölümünün (sonu, ortası vb.) tamamlanması şeklindedir ve metnin öncesinden ziyade devamı veya içindeki boşluklarla ilgilidir.
- **C) Boşluk doldurma:** Bu teknik, "cümleler hâlinde boşluklar bırakılarak" öğrencilerin bu boşlukları "metnin bağlamına uygun ifadelerle" doldurmasıdır. Verilen senaryo bu teknikle uyumamaktadır.
- **D) Bir metinden hareketle yeni bir metin oluşturma:** Bu teknikte öğrenciler, "okudukları metinden hareketle, metinde ele alınan duygu, düşünce, hayal veya olayları geliştirerek ve yaratıcılıklarını kullanarak **farklı bir türde metin oluştururlar**." Öğretmenin isteği tür değişikliğinden ziyade, aynı hikayenin öncesini kurgulamaktır.
- **E) Duyulardan hareketle yazma:** Bu teknikte, "Duyuların birini veya birkaçını harekete geçirecek etkinlikler yapılır" ve öğrencilerden bu duyularla ilgili izlenimlerini yazmaları istenir. Verilen metin bir uyaran olsa da temel amaç, duyuşal deneyimlerden ziyade bir olayın öncesini kurgulamaktır.

Öğretmenin isteği olan "metnin öncesinde neler olabileceğine dair bir yazı kaleme alma" durumu, en net şekilde "Tahminde bulunma" tekniğinin uygulama açıklamasındaki "metnin öncesine yönelik tahminleri de içerir" ifadesiyle eşleşmektedir.

CEVAP A

SORU 16

"Bilgilendirici metin yazar" kazanımına yönelik bir çalışma kağıdında bulunmayacak olan maddeyi belirlemek için ilgili kazanım açıklamalarına bakalım.

"Bilgilendirici metin yazar" kazanımını için şu detaylar verilmiştir:

- Öğrencilerin konu ve ana fikri belirlemeleri, buna göre giriş, gelişme, sonuç bölümlerinde yazacaklarının taslağını oluşturmaları, grafik tablo kullanmaları, düşünceyi geliştirme yolu kullanmaları, medya kaynaklarından görüşlerini destekleyecek kanıtlar kullanmaları teşvik edilir.
- Öğrenciler yazılarında günlük hayattan örnekler vermeleri için teşvik edilir.

Şimdi seçenekleri bu bilgiler ışığında değerlendirelim:

- **A) Konum: Ana fikrim:** Bu, öğrencilerin konu ve ana fikir belirlemesiyle ilgilidir ve yukarıdaki açıklamalarla uyumludur.
- **B) Giriş - Gelişme - Sonuç:** Bu, öğrencilerin giriş, gelişme, sonuç bölümlerinde yazacaklarının taslağını oluşturmalarıyla ilgilidir ve yukarıdaki açıklamalarla uyumludur.
- **C) Yazında günlük hayattan ne tür örnekler verdin?:** Bu, öğrencilerin yazılarında günlük hayattan örnekler vermeleriyle ilgilidir ve yukarıdaki açıklamalarla uyumludur.
- **D) Kullandığınız düşünceyi geliştirme yolunun karşısına tik koyunuz. (Tanımlama, Karşılaştırma, Örneklendirme):** Bu, öğrencilerin düşünceyi geliştirme yolu kullanmalarıyla ilgilidir ve yukarıdaki açıklamalarla uyumludur.
- **E) Yazınızda yer alan zaman ve mekan kurgusunu aşağıya not alınız. (Zaman, Mekan):** "Zaman ve mekan kurgusu" hikâye edici metinlerin temel unsurlarındandır. Bilgilendirici metinler ise bilgi vermeyi, açıklamayı, öğretmeyi

amaçlar ve bu tür bir kurgu öncelikli değildir veya hikâye edici metinlerdeki gibi bir yapıya sahip olmaz. "Hikâye edici metin yazar" kazanımı için "uyumlu zaman-mekan kurgusu yapmaları sağlanır" ifadesi yer almaktadır. Bu, zaman ve mekan kurgusunun hikâye edici metinlere özgü bir unsur olduğunu, bilgilendirici metinler için birincil bir beklenti olmadığını gösterir.

Bu nedenle, "Bilgilendirici metin yazar" kazanımına yönelik bir çalışma kağıdında "Yazınızda yer alan zaman ve mekan kurgusunu aşağıya not alınız" ifadesinin bulunması beklenmez.

CEVAP E

SORU 17

İstenen özellikleri taşıyan ünsüz "f" harfidir:

1. **Diş-dudak** "f" sesi alt dudak ve üst dişlerin temasıyla çıkarılır.
2. **Ötümsüz** : "f" sesi çıkarılırken ses telleri titreşmez.
3. **Sürekli** : "f" sesi, hava akımının dar bir kanaldan sürekli bir sürtünmeyle çıkmasıyla oluşur, yani kesintisizdir.

Şimdi seçenekleri inceleyelim:

- **A) Hava:** "v" sesi diş-dudak ve sürekli ancak ötümlüdür (ses telleri titreşir). "h" sesi ötümsüz ve sürekli ancak gırtlak ünsüzüdür.
- **B) Güneş:** "g" ötümlü, "n" ötümlü, "ş" ötümsüz ve sürekli ancak diş-damak ünsüzüdür.
- **C) Misafir:** "f" sesi yukarıda belirtilen diş-dudak, ötümsüz ve sürekli özelliklerinin tümünü taşır.
- **D) Toprak:** "t", "p", "k" ötümsüzdür ancak süreksiz (patlayıcı) ünsüzlerdir. "r" ötümlü ve sürekli.
- **E) Kalem:** "k" ötümsüz ve süreksizdir. "l", "m" ötümlü ve sürekli ünsüzlerdir.

Bu nedenle, "f" ünsüzünü içeren "**Misafir**" kelimesi doğru cevaptır.

CEVAP C

SORU 18

Metinde yer alan ses olaylarını ve örneklerini tekrar inceleyelim:

- **A) Ünsüz benzeşmesi:** Var.
Örnek: "sahiptir" (sahip + dir → sahiptir), "oluştururken" (oluş-tur-urken)
- **B) Ünsüz yumuşaması:** Var.
Örnek: "sahipliği" (sahiplik + i → sahipliği), "yakınlığı" (yakınlık + ı → yakınlığı), "hareketliliğe" (hareketlilik + e → hareketliliğe)
- **C) Ünlü daralması:** Var.
Örnek: "diliyor" (dile-yor → diliyor), "destekliyor" (destekle-yor → destekliyor)
- **D) Ünsüz düşmesi:** Var.
Örnek: "ufacak" (ufak-cık → ufacak; "k" sesi düşmüştür)
- **E) Ünsüz türemesi:** Yoktur.

Metinde "hissetmek" (his + etmek), "affetmek" (af + etmek), "haklı" (hak + ı), "sırrı" (sır + ı) gibi ünsüz türemesi örnekleri bulunmamaktadır. "Dikkat" kelimesindeki çift "k" sesi, kelimenin Arapça kökeninden gelen bir özelliğidir; Türkçe içerisinde

CEVAP E

SORU 19

Sıfat – zarf – isim – sıfat seçeneğidir.

Kelime türlerini sırasıyla inceleyelim:

I. dinsel: "Düşünceleri" (isim) kelimesini nitelediği için sıfat görevindedir. (Nasıl düşünceler? Dinsel düşünceler.)

II. zamanla: "Dönüşmüştür" (fiil) kelimesinin nasıl gerçekleştiğini belirttiği için zarf (belirteç) görevindedir. (Nasıl dönüşmüştür? Zamanla dönüşmüştür.)

III. değişim: "Bu" işaret sıfatıyla belirtilen, bir kavramı karşılayan ve cümlelerin özneleri konumunda olabilecek bir kelime olduğu için isim (ad) görevindedir.

IV. bir: "Yansımasıdır" (isim) kelimesini belgisizlik yönünden belirttiği için sıfat (belgisizlik sıfatı) görevindedir. (Nasıl bir yansıma? Herhangi bir yansıma anlamında.)

CEVAP D

SORU 20

Bu soruda, verilen ana cümlelerin öge dizilişleriyle seçeneklerdeki cümlelerin öge dizilişlerini karşılaştırarak hangisinin farklı olduğunu bulmamız isteniyor.

1. Ana Cümlelerin Ögelerine Ayrılması:

"Unutmuştum, dün gece okuduğum kitabın son sayfasında, o ilginç karakterin akıbetini merakla bekleyen kahramanımız."

- **Yüklem:** Unutmuştum (Y)
- **Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümleç):** dün gece okuduğum kitabın son sayfasında (YT) (Nerede unutmuştum?)
- **Özne:** o ilginç karakterin akıbetini merakla bekleyen kahramanımız (Ö) (Kim unutmuştum?)

Ana cümlelerin öge dizilişleri: **Yüklem - Yer Tamlayıcısı - Özne (Y - YT - Ö)**

2. Seçeneklerdeki Cümlelerin Ögelerine Ayrılması ve Karşılaştırılması:

A) Fısıldamıştı, rüzgârın uğultusuyla çınlayan o eski harabenin duvarlarına bilge adam.

- **Yüklem:** Fısıldamıştı (Y)
- **Yer Tamlayıcısı:** rüzgârın uğultusuyla çınlayan o eski harabenin duvarlarına (YT) (Nereye fısıldamıştı?)
- **Özne:** bilge adam (Ö) (Kim fısıldamıştı?)
- **Öge Diziliş:** Y - YT - Ö. Bu diziliş ana cümleyle **özdeş**dir.

B) Uyuyakalmıştı, kütüphanenin en sessiz köşesindeki o rahat koltukta, sabaha kadar ders çalışan öğrenci.

- **Yüklem:** Uyuyakalmıştı (Y)
- **Yer Tamlayıcısı:** kütüphanenin en sessiz köşesindeki o rahat koltukta (YT) (Nerede uyuyakalmıştı?)
- **Özne:** sabaha kadar ders çalışan öğrenci (Ö) (Kim uyuyakalmıştı?)
- **Öge Diziliş:** Y - YT - Ö. Bu diziliş ana cümleyle **özdeş**dir.

C) Düşünüyordu, her zamanki gibi dalgın dalgın, pencereden dışarıdaki karmaşayı izleyen o yaşlı adam, geçmişin tatlı hatıralarıyla dolu eski evinde.

- **Yüklem:** Düşünüyordu (Y)
- **Zarf Tümlecisi (Durum):** her zamanki gibi dalgın dalgın (ZT) (Nasıl düşünüyordu?)
- **Özne:** pencereden dışarıdaki karmaşayı izleyen o yaşlı adam (Ö) (Kim düşünüyordu?)
- **Yer Tamlayıcısı:** geçmişin tatlı hatıralarıyla dolu eski evinde (YT) (Nerede düşünüyordu?)
- **Öge Diziliş:** Y - ZT - Ö - YT. Bu diziliş ana cümlelerin Y - YT - Ö dizilişleriyle **özdeş değildir**. Farklı türde bir tümleç (Zarf Tümlecisi) ikinci sırada yer almakta ve cümlelerin sonunda fazladan bir Yer Tamlayıcısı bulunmaktadır.

D) Görünmüştü, sislerin arasından yükselen o dik yamaçta, yıllardır anlatılan masallardaki kayıp şato.

- **Yüklem:** Görünmüştü (Y)
- **Yer Tamlayıcısı:** sislerin arasından yükselen o dik yamaçta (YT) (Nerede görünmüştü?)
- **Özne:** yıllardır anlatılan masallardaki kayıp şato (Ö) (Ne görünmüştü?)
- **Öge Diziliş:** Y - YT - Ö. Bu diziliş ana cümleyle **özdeş**dir.

E) Bekliyordu, eski tren istasyonunun loş bekleme salonunda, elinde solmuş bir mektupla genç bir kadın.

- **Yüklem:** Bekliyordu (Y)
- **Yer Tamlayıcısı:** eski tren istasyonunun loş bekleme salonunda (YT) (Nerede bekliyordu?)
- **Özne:** elinde solmuş bir mektupla genç bir kadın (Ö) (Kim bekliyordu?)
- **Öge Diziliş:** Y - YT - Ö. Bu diziliş ana cümleyle **özdeş**dir.

3. Sonuç:

Karşılaştırma sonucunda, A, B, D ve E seçeneklerindeki cümlelerin öge dizilişleri (Yüklem - Yer Tamlayıcısı - Özne) ana cümlelerin öge dizilişleriyle aynıdır. Ancak C seçeneğindeki cümlelerin öge dizilişleri (Yüklem - Zarf Tümlecisi - Özne - Yer Tamlayıcısı) farklıdır.

CEVAP C

SORU 21

- Yaklaşma grubu (A) vardır ("evine bağlı").
- Uzaklaşma grubu (B) vardır ("içten pazarlıklı").
- Bulunma grubu (D) vardır ("arada bir").
- İsnat grubu (E) vardır ("başı açıktı").
- **Yükleme grubu (C)**, tanımlanan spesifik "kısaltma grubu" yapısıyla (örn: "kitabı tetkik") altı çizili kısımlarda temsil edilmemektedir.

CEVAP C

SORU 22

Bu soruda, verilen paragraftaki numaralandırılmış cümlelerle ilgili A, B, C, D, E seçeneklerindeki ifadelerden hangisinin **yanlış** olduğunu bulmamız gerekiyor.

A) I. cümle "özne-zarf tümleci-dolaylı tümleş-yüklem-yüklem" öge dizilişine sahiptir.

- **I. Cümle:** "Dünya üzerindeki en derin nokta olarak bilinen Mariana Çukuru, Büyük Okyanus'un batısında, Guam Adası'nın güneybatısında yer alır ve yaklaşık 11.034 metre derinliğe ulaşır."
 - **Özne:** "Dünya üzerindeki en derin nokta olarak bilinen Mariana Çukuru"
 - **Dolaylı tümleş (Yer Tamlayıcısı):** "Büyük Okyanus'un batısında, Guam Adası'nın güneybatısında" (Bu öge "yer alır" yüklemine yerini belirtir ve dolaylı tümleşçidir.
 - **Dolaylı Tümleş (Yer Tamlayıcısı):** "yaklaşık 11.034 metre derinliğe" (Bu öge "ulaşır" yüklemine yerini belirtir.)
 - **Yüklem 1:** "yer alır"
 - **Yüklem 2:** "ulaşır"
 - Cümledeki ögeler bu şekilde sıralandığında, verilen diziliş (Özne-Zarf Tümleci - Dolaylı Tümleş - Yüklem - Yüklem) yanlıştır. "Büyük Okyanus'un batısında, Guam Adası'nın güneybatısında" ifadesi "yer alır" yüklemine yerini bildiren bir dolaylı tümleşçiyer tamlayıcısı, "yaklaşık 11.034 metre derinliğe" ifadesi ise "ulaşır" yüklemine yerini bildiren bir dolaylı tümleşçidir. Cümle "ve" bağlacıyla bağlanmış iki yüklemle sahiptir.
- **Değerlendirme:** Bu ifade yanlıştır.

B) II. cümledeki altı çizili ifadesinde belirtilen isim tamlamasının tamlayan unsur belirtilen isim tamlamasıdır.

- **Altı Çizili İfade :** "Everest Dağı'nın zirvesinin çukuru". Bu bir zincirleme isim tamlamasıdır: [[Everest Dağı]-nın zirve-si]-nin çukuru.
- Yani ifade doğrudur.

C) III. cümle girişlik birleşik cümledir.

- **III. Cümle:** "Mariana Çukuru, özel olarak tasarlanmış denizaltılarla yapılan sınırlı sayıda keşif gezisine ev sahipliği yapmıştır."
- Cümlede "yapılan" sıfat-fiili ve onun oluşturduğu yan cümlecik bulunmaktadır. Bu tür fiilimsi içeren cümleler girişlik birleşik cümle olarak kabul edilir.
- **Değerlendirme:** Bu ifade doğrudur.

D) IV. cümle edilgen bir yapıya sahiptir.

- **IV. Cümle:** "Burada yaşayan canlıların aşırı basınca ve ışıksız ortama uyum sağlamış benzersiz adaptasyonlar geliştirdiği gözlemlenmiştir."
- Yüklem "gözlemlenmiştir", "gözlemek" fiiline "-n-" edilgenlik ekinin eklenmesiyle oluşmuştur.
- **Değerlendirme:** Bu ifade doğrudur.

E) V. cümlede özne sıfat tamlamasıdır.

- **V. Cümle:** "Bu gizemli bölge, okyanus bilimciler için hâlâ pek çok sır barındırmaktadır."
- Özne: "Bu gizemli bölge". "bölge" ismi, "Bu" işaret sıfatı ve "gizemli" niteleme sıfatı tarafından nitelenmiştir. Bu bir sıfat tamlamasıdır.
- **Değerlendirme:** Bu ifade doğrudur.

CEVAP A

SORU 23

Doğru cevap D) Öğretmen, öğrencisine kompozisyon ödevini yeniden yazdırdı. cümlesidir.

Açıklama:

- **Ettirgen Fiil:** Geçişli (nesne alabilen) bir fiile "-dır, -ir, -t" gibi çatı ekleri getirilerek fiilin geçişlilik derecesinin artırıldığı fiillerdir.

Şimdi seçenekleri inceleyelim:

- **A) Antrenör, genç atletleri zorlu bir parkurda koşturdu.**
 - Fiil: koşturdu
 - Kök: koş-mak (geçişsiz - nesne almaz; "atlet koştu")
 - koş-tur-mak: Geçişsiz fiil geçişli hale getirilmiş (oldurgan fiil). Antrenör, atletlerin koşmasını sağlamıştır. Bu ettirgen değil, oldurgan fiildir.
- **B) Aşçı, çorba için suyu hızla kaynattı.**
 - Fiil: kaynattı
 - Kök: kayna-mak (geçişsiz - nesne almaz; "su kaynadı")
 - kayna-t-mak: Geçişsiz fiil geçişli hale getirilmiş (oldurgan fiil). Aşçı, suyun kaynamasını sağlamıştır. Bu ettirgen değil, oldurgan fiildir.
- **C) Elektrik kesintisi tüm mahalleyi ansızın kararttı.**
 - Fiil: kararttı
 - Kök: karar-mak (geçişsiz - nesne almaz; "mahalle karardı")
 - karar-t-mak: Geçişsiz fiil geçişli hale getirilmiş (oldurgan fiil). Elektrik kesintisi, mahallenin kararmasına sebep olmuştur. Bu ettirgen değil, oldurgan fiildir.
- **D) Öğretmen, öğrencisine kompozisyon ödevini yeniden yazdırdı.**
 - Fiil: yazdırdı
 - Kök: yaz-mak (geçişli - nesne alabilir; "öğrenci ödevi yazdı")
 - yaz-dır-mak: Geçişli olan "yazmak" fiiline "-dır" eki getirilerek işin başkasına (öğrenciye) yaptırıldığı anlamı katılmıştır. Öğretmen yazma işini kendisi yapmamış, öğrencisine yaptırmıştır. Bu **ettirgen fiildir**.
- **E) Misafirler gelmeden önce, evin her yerini pırıl pırıl parlattı.**
 - Fiil: parlattı
 - Kök: parla-mak (geçişsiz - nesne almaz; "ev parladı")
 - parla-t-mak: Geçişsiz fiil geçişli hale getirilmiş (oldurgan fiil). O kişi, evin parlamasını sağlamıştır. Bu ettirgen değil, oldurgan fiildir.

Bu nedenle, ettirgen fiil içeren cümle D seçeneğidir.

CEVAP D

SORU 24

D seçeneğinde verilen Felemenkçe - Hami Sami Dilleri eşleştirmesi hatalıdır. Çünkü **Felemenkçe, Hint Avrupa Dil Ailesinde yer almaktadır.**

URAL ALTAY DİL AİLESİ		
URAL		ALTAY
FİN	UGOR	➤ Türkçe ➤ Moğolca ➤ Mançu ➤ Turguzca ➤ Korece ➤ Japonca
➤ Fince ➤ Lapça ➤ Batı Fince ➤ Doğu Fince	➤ Macarca ➤ Ugor Dilleri ➤ Samoyedce	

GÜNEYDOĞU ASYA DİLLERİ	
Çin-Tibet Dilleri	Diğerleri
➤ Çince ➤ Tibetçe ➤ Birmanca ➤ Thai Dili	➤ Mio-Yao dili ➤ Vietnam dili ➤ Kmer dili ➤ Munda dili

HAMİ- SAMİ DİL AİLESİ	
DOĞU GRUBU	BATI GRUBU
➤ Akadca (Çivi yazısıyla yazılır)	➤ Sami Dilleri ➤ Mısırcı ➤ Libya-Berberi dilleri ➤ Kuşi dilleri ➤ Kenanca ➤ İbranice ➤ Habeşçe ➤ Arap Dilleri

HİNT- AVRUPA DİLLERİ								
HİNT-İRAN DİLLERİ		SLAV- BALTİK DİLLERİ		İTALİK- KELT DİLLERİ		GERMEN DİLLERİ		
Hint	İran	Slav	Baltık	İtalik	Kelt	İngiliz	İskandinav	Felemenk
Hinduca Urduca	Farsça Afganca	Bulgarca Lehçe Çekçe Slovakça Sırpça Hırvatça Slovenca Makedonca Rusça Ukraynaca Belarusça	Litvanca Letçe	İtalyanca Portekizce Fransızca Rumence Katalanca İspanyolca	Brötonca Galce İrlanda dili İskoç galcesi	İngilizce Frizce Yidişçe	Danca İsveççe Norveççe İzlanda dili	Almanca Felemenkçe

SORU 25

Parçada söz edilen **birinci** kavram, "**eşadlılık**" iken; **ikinci** kavramımız "**çok anlamlılık**"tır.

Eşadlı ya da eşsesli sözcük, yazılışları ve söylenişleri aynı olan; fakat anlamları farklı olan sözcüklerdir. Başka bir deyişle, gösterileni ayrı, gösteren aynı olan sözcüklerin özelliğine eşadlılık ya da eşseslilik denir. Örneğin:

"Çay": çaygillerden bir ağaççık ve onun kurumuş yaprakları

"Çay": akarsu, ırmak, dere

"Kara": bir renk

"Kara": toprak parçası

"Yüz": 100 sayısı

"Yüz": surat, çehre

"Yüz": kol, bacak, yüzgeç gibi organların özel hareketleriyle su yüzeyinde ya da su içinde ilerlemek, durmak. İkinci tekil kişi emir kipi.

Çokanlamlılık: Bir gösterenin, birçok gösterilen belirtme özelliğine denir.

Örneğin Türkçedeki "baş" sözcüğü çokanlamlıdır:

1. İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız gibi organları kapsayan vücudun üst ya da önünde bulunan organ.
2. Bir topluluğu yöneten kimse. "Devletin başı"
3. Başlangıç, "Satır başı yapmamışsın."
4. Temel. "Her şeyin başı sağlıktır."
5. Arazide en yüksek nokta, tepe. "Kız lisesi öğrencileri de şu anda Gedikpaşa yokuşunun başına varmışlardı" (O. Akbal). vb.

BURASI ÖNEMLİ!

Türkçeyle birlikte pek çok dilde, çokanlamlılık ile karıştırılması muhtemel olan eşadlılık veya eşseslilik olgusunu karşılamak üzere ayrı terimler kullanılmaktadır. Bu iki olguyu birbirinden ayıran en önemli fark şudur: Çokanlamlılıkta aynı kelimenin değişik anlamları arasında mutlaka bir ilişkinin bulunması gerekirken, eşadlılıkta bunun tersi söz konusudur. Yani bir kelimenin farklı anlamları arasında ortak bir yön bulunuyorsa, bu kelime çokanlamlı aksi takdirde eşadlı/eşseslidir.

Üstanlamlılık/Altanlamlılık

Sözlükselbirimler, yani sözcüklere arasındaki anlamsal ilişki-sinde iki temel kavram vardır: **üstanlamlılık (içerme) ve altanlamlılık (içerilme)**.

1. Bu bir "elma" (altanlamlı) ise meyve (üstanlamlı) sözcüğü tarafından içerilir.
2. Bu bir "portakal" (altanlamlı) ise meyve (üstanlamlı) sözcüğü tarafından içerilir.
3. Bu bir meyve (üstanlamlı) ise yalnız "elma" (altanlamlı) sözcüğünü değil "portakal"ın (altanlamlı) yanında diğer meyve sözcüklerini de içerir.
4. Bu bir "elma" (altanlamlı) ise bu onun "portakal" (altanlamlı) olmadığını gösterir. Her iki meyveyi de üstanlamlı olan meyve sözcüğü içerir.

Görüldüğü gibi, "elma" ve "portakal"ın "meyve" ile özel bir ilişkisi vardır. Bu durumda, "meyve", "elma" ve "portakal" ile >üstanlamlılık< ilişkisi kurar, yani "meyve" "elma" ve "portakal"a göre üstanlamlıdır. Aynı biçimde, "elma" ve "portakal" "meyve"nin >altanlamlıları<dır. Başka bir örneğe göre, "aslan" ve "kaplan" "hayvan"la altanlamlılık ilişkisi, "hayvan" ise "aslan" ve "kaplan"la üstanlamlılık ilişkisi kurar.

Karşıtanlamlılık

Anlam açısından birbirinin karşıtı olan sözcüklerin oluşturduğu ilişkiye verilen addır. İki sözcüğün karşıt anlamlı olabilmesi ikisinin en az bir ortak bir anlambirimciği olması gerekir. İyi/ "kötü", (ahlaki değer/), "güzel"/"çirkin" estetik değer/, "büyük"/"küçük" (/boyut/); "doğru"/ "yanlış" (bir bilgiye göre soyut veri/); "var"/"yok" (/uzamsal ve varlıksal ölçüt/); "taze"/"bayat" (/bozulmaya bağlı ölçüt/; "bulmak"/"yitirmek" (canlılara ve nesneye bağlı ölçüt) Ancak ikili karşıtanlamlılıkta ölüm/yaşam; kadın/erkek örneğinde olduğu gibi, ara kavramlar içermeyenlerle, çeşitli ara evreler içeren karşıtanlamlılık ilişkilerini (sıcak/ılık / serin/soğuk) birbirinden ayırmak gerekir.

Bir başka ayırım da, bütünüleyici evli/bekâr, karşıtlık içeren satmak/almak ve sadece karşıtlık ifade eden büyük/küçük karşıtanlamlılık olgularına ilişkindir. Karşıtanlamlılık ilişkisi içindeki öğeler, ortak bir anlam eksenini ve karşıt anlambirimcikler sunar.

Eşanlamlılık

İki ya da daha çok gösterenin, bir tek gösterilene göndermede bulunmasına >eşanlamlılık< denir. Göndermek" / "yollamak"; "siyah" / "kara"; "darılmak" / "küsmek" / "gücenmek" / "incinmek" / "alınmak" vb. Eşanlamlılık çoğu zaman salt nitelikli olmaktan uzaktır; bu nedenle özdeşlikten çok, anlamca yakınlık belirtir. Çünkü aynı bağlamda hiç bir anlam farklılığı getirmeden birbirinin yerini alabilecek dil göstergeleri yok denecek kadar azdır.

CEVAP B**SORU 26**

Öncüllerde verilen örnekler ile söz eylem gruplarını eşleştirelim:

I. MEB-AGS sıralamanız ile kontenjanda olduğunuz için akademiye yerleştirmenizi yapıyoruz.(**İlan edici-bildirici**). Çünkü burada dünyada bir durum değişikliğinde bulunuyor. Mesele bu örnekte akademiye gideceğiniz yeriniz değişecek gibi çağrışım kurabilirsiniz.

II. Denemelerde önemli gördüğün yerler varsa bunları deneme defterine yazmanı öneririm. Yoksa unutuyor insan.

(**Yönlendirici**). Bu örnekte de dinleyicinin deneme defteri tutması için bir öneri durumu var, yani dinleyiciye bir iş yaptırma amacı var.

III. Son aylarda yakalamış olduğun başarılı grafikten dolayı seni tebrik ediyorum öğretmenim.(**Yansıtıcı**). Muhatabımızın eylemlerinden dolayı içinizde yaşamış duygu ve düşünceleri karşı tarafa yansıtma durumu söz konusu.

IV. Bunca emekten sonra ÖABT’de çok iyi bir hazırlık yapacağıma dair söz veriyorum.(**Yükümleyici**). Bu örnekte de konuşucu, sınava kadar güzel bir hazırlık yapacağına dair söz verirken; bir yük altına giriyor gibi düşünebiliriz.

Sorunun cevabı olan A seçeneğinde yer alan *İddia Edici(Belirtici)* söz eyleme de örnek verelim: Bu denemeden sonra eksiklerinizi gidermek adına güzel bir analiz yapacağınızı tahmin ediyorum. Ahmet’in yarın eve geleceğini belirtiyorum, gibi.

İddia İfadeleri (Belirtici)	Konuşucunun dünyada gerçekleşmiş olan, gerçekleşmesi olası olan olayları, vuku bulduğundan emin olduklarını, varsayımlarını, tahminlerini belirttiği sözcelerdir. Konuşucu söylediğinden kesinlikle emin olabilir, sadece öyle olduğunu duymuştur ya da tahmin yürütüyordur.
Yönlendirici	Amacı dinleyicinin bir iş yapmasını sağlamak olan edimlere yönlendirici denir. <i>Emretmek, rica etmek, yalvarmak, izin vermek, yasaklamak, önermek, bir şey dilemek, niyaz etmek, ısrar etmek</i> , gibi.
Yükümleyici	Konuşucu gelecekte gerçekleştirmeye yönelik bir yükümlülüğü üstlendiğinde bu edimsöze yükümleyici denir: <i>Söz vermek, yemin etmek, garanti etmek, temin etmek, tehdit etmek, istifa etmek</i> , gibi.
Yansıtıcı	Konuşucu, bir psikolojik durumunu dışa vurur: <i>teşekkür etmek, başsağlığı dilemek, mutluluk dilemek, teselli etmek, tebrik etmek</i> , gibi.
İlan edici (Bildirici)	Bu edimsözler aracılığıyla dünyada bir durum değişikliğine yol açılır.

CEVAP A**SORU 27**

Parçada söz edilen dilbilimci Z.S. Harris’tir. Sami dilleriyle birlikte Amerika yerli dillerini de inceleyen Harris bu çalışmalarında özellikle ses bilimi, biçim bilimi ve dağılımsal tümce bilimi ilkelerini belirlemeye çalışır.

Amerikan Dilbilim Okulu’nda söz dizimi sorunları üzerine kafa yoran bir diğer dil bilimci Z. S. Harris’tir. Sami dilleriyle birlikte Amerika yerli dillerini de inceleyen Harris bu çalışmalarında özellikle ses bilimi, biçim bilimi ve dağılımsal tümce bilimi ilkelerini saptamaya çalışır. Dilsel öğelerin betimlenmesinde daha çok Bloomfield’in saptadığı dağılımlar doğrultusunda incelemeler yapan Harris, daha çok sözlü dili yani bir dili ana dili olarak konuşanların oluşturduğu sözceleri ele almıştır. Harris, Bloomfield’in çalışmalarında geldiği cümle sınırını aşarak ilk kez yapısalci ve dağılımsal yöntemle cümleden büyük bütünleri belirlemeye yönelmiştir. Bu çalışmalarda ortak ve temel amaç “sözdizimsel birimlerin bütün dağılımlarını bulmaktır. Araştırma sonucu aynı dağılımlı birimler eş değerli birimler olarak kabul edilir ve aynı sınıflar içine yerleştirilir. Böylece az sayıdaki genel sınıflar elde edilmiş olur; bu sınıflar yardımıyla tümcelerin düzenleri simgelerle, formüllerle belirlenir”

Dağılımcılık her şeyden önce bir yöntemdir. Belli bir bütünceden yola çıkarak, bu bütüncenin bağlı olduğu dilin dilbilgisini saptayacak yolları araştırır. Temel yöntem, birimlerin bütün dağılımlarının (dağılım: bir dilsel birimin ortaya çıktığı bağlamların tümüdür) saptanmasıdır. Dağılımları aynı olan birimler eş değerli birimler sayılarak aynı sınıfta birleştirilir. Amaç, biçimsel bir

ölçütle belirlenmiş sınırlı sayıda sınıfa ulaşmaktır. Bu sınıflardan yararlanılarak tümceler formüllerle belirtilebilir (Kıran, 2013). Dağılımsallıkta çeşitli kavramlar önemlidir: bütüncü, anlam, dağılım vb.

Dönüşüm kavramını 1968'de yayımladığı *Mathematical Structures of Language* "Dilin Matematik Yapıları" adlı eserinde geliştirir. Harris 1970'lerde işlemci dilbilgisi (operator grammar) çalışmalarına yönelmiştir. Burada da dönüşüm kavramını önceki çalışmalarından farklı da olsa kullanmaya devam etmiştir. Harris dille ilgili görüşlerini zamanla farklılaştırır ancak amacı hep aynı olmuştur. Sapir ve Bloomfield etkisiyle kariyerinin başında yaptığı yerli dil incelemeleri bir yana bırakılacak olursa, genel dilbilimle ilgili görüşlerindeki amacı, dilin anlam veya bilgiyi karşılayan özelliklerinin biçimsel yönlerini bulmaktır. Görüşlerinin en önemli takipçisi öğrencisi N. Chomsky olmuştur.

Gustave Guillaume: Psikomekanik

G. Guillaume yapısalcı görüşü benimsemesine karşın onu herhangi bir akıma bağlamak zordur. Yaşadığı sürece, dil konusundaki görüşleri pek ilgi çekmemiştir. Bu yalnızlığının, dile anlıkçı (mentalist) bakış açısından ve kullandığı son derece kapalı terimcesinden kaynaklandığı söylenebilir. Yapısalcılık zirvesinde olduğunda, G. Guillaume gözlemlenebilir dilsel olgularla yetinmeyi yadsır. N. Chomsky'nin klasik yapısalcılık denilen dilbilim yöntemlerini eleştirmesiyle G. Guillaume'un incelemeleri yeniden önem kazanır.

G. Guillaume'a göre, dilsel etkinlik zihinsel etkinliklerle özdeşleşir; en derin düzeyde, eylem halindeki mantıksal düşünceyi yansıtan kavram ve ulamlardan oluşan karmaşık ama düzenli bir soyut dizge bulunur. Dil göstergeleri (sesler, sözcükler, tümceler) somut bir söylemde dilin ürettiği anlamları yansıtır. Dil göstergeleri temsil etme düzlemiyle, anlatım düzlemi arasında yer alırlar. Böylece, G. Guillaume'un çözümleme ilkelerinin geleneksel bakış açısına çok benzediği söylenebilir: Söz düşünceyi yansıtır; ama bozuk ve biçimsiz bir şekilde yansıtır.

G. Guillaume dilbilgisini üç bölüme ayırmayı önerir: Dilin somut dayanağı, göstergeler, göstergebilimin alanına girer. Psikosistematik söylemlerde kullanılan yapıların dökümünü yapar: Dilbilgisel ulamlar, sayı, cinslik ve fiillerin biçimbilgisel yapıları vb... G. Guillaume, en önemli araştırmalarını **psikomekanik** alanında yoğunlaştırmıştır. Sezgi yoluyla insan zekâsının en gizemli devimselliklerini yakalamaya çalışmıştır. Bunlar arasından, özelden genele, öncelikten sonralığa, gerçeklikten gücüyle geçiş sayılabilir. G. Guillaume, araştırmalarının sonunda, insan dilinin genel gelişmesine ilişkin bir kurama varır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, G. Guillaume'un öne sürdüğü savların güncellik kazanması, üretici dönüşümsel dilbilgisiyle başlamıştır. N. Chomsky ve taraftarları derin yapı ve yüzey yapı ayrımını dilbilimine getirerek dilin kurallarını derin yapı içinde aramışlar ve aramaktadırlar. G. Guillaume'un anlama verdiği önem 1960'dan sonra başka bir açıyla yeniden gündeme gelecektir.

Chomsky - Üretici-Dönüşümsel Dilbilgisi

1950'lerden sonra Amerika'da yeni bir anlayış oluşur. Noam Chomsky'nin 1955'te **Dilbilimsel Kuramın Mantıksal Yapısı** isimli kitabıyla üretici-dönüşümsel dilbilgisinin temelleri atılır. Fakat kuramın asıl başlangıç noktası 1957'de yayımlanan kitabı **Syntactic Structures (Sözdizimsel Yapılar)**'dir. Bu eserle dilbilimde yeni bir dönem başlar.

Chomsky'nin kuramı **dil-zihin** ilişkilerine dayanır.

Dil, **insanın doğuştan bir yetisidir**. Bu yeti evrensel dil kurallarını içeren **"dil edinim düzeneği"**dir.

Chomsky (1965) tarafından önerilen **dil edinim düzeneği, çocukların oldukça yetersiz ve eksik dilsel girdi ile karşılaşmalarına karşın** yine de anadillerine ait sözdizimsel kuralları çok kısa bir sürede edinmeleri ve bu dönem içinde belirli dilbilgisel yapıları kolaylıkla anlayabilmeleri ve üretebilmeleri olgusunu açıklamaktadır.

Bu düzeneğe tüm diller için ortaktır ve adı **"evrensel dilbilgisi"** dir.

Chomsky'e göre **sözdizimsel dizge** tamamen ayındır; farklılıklar sözcüklerin yapısında ortaya çıkar.

Üretici Dilbilgisi: **Az sayıda kural önererek sonsuz sayıda cümle üretimi önermeye çalışan yaklaşımdır** (Kıran, 2013; Aksan, 1982).

Üretici dilbilgisi, konuşucunun **ana diline ilişkin bilgisini ve dil kullanımını insan zihninin bir yansıması olarak görür**.

Noam Chomsky kendi dönemine kadar Amerika'da gelişen **dağılımsal yapısalcı dil bilimi yaklaşımını** aşarak üretici ve dönüşümsel bir dil anlayışını geliştirir. Chomsky'nin dil üzerine uğraşları öğrencisi olduğu Z. S. Harris'in etkisiyle başlar. Chomsky 1950'ler de söz diziminde **dönüşüm sorunlarına** yönelir. Bu arada *Roman Jakobson'un dil üzerine çalışmalarını takip eder*, bu yıllardaki çalışmalarından ondan etkilendiği görülür. Bütün bir ses bilimi ve dönüşümsel dil bilimi çalışmaları neticesinde odak noktasını **söz dizimi boyutunun oluşturduğu bir dil bilgisi geliştirmek ve kurallara uygun tümceleri üretebilecek ve betimleyebilecek bir dil bilgisi** kurmaktadır.

EVRENSEL DİLBİLGİSİNİN GELİŞİMİ			
Tarih	Model	Anahtar Terimler	Ana Yayın
1957	Üretken Dönüşümsel Dilbilgisi	Yeniden yazım kuralları, Dönüşüm, Üretken, çekirdek cümle	Chomsky- Syntactic Structures
1965	Standart Kuram	Edinç-Edim, Derin yapı - Yüzey yapı	Chomsky-Aspects of Theory of Syntax
1970	Genişletilmiş Standart Kuram		Chomsky-1970 sonrası makaleleri

1981	Yönetme ve Bağlama Kuramı	İlkeler, Değiştirgenler, D- ve Y- yapı, Taşıma	Chomsky- Lectures on Government and Binding
1990 sonrası	Yetinmecı Program	Sayısal dizge, arayüzler, mükemmellik	Chomsky-A Minimalist Program for Linguistic Theory- 1993 (makale) Chomsky The Minimalist Program- 1995

Bloomfield- Karşı Anlıkçılık

Amerikan Okulu'nun ilk önemli dilbilim kuramcısı olarak Leonard Bloomfield gösterilir. Hint-Avrupa dil incelemeleri ve Amerikan yerli dilleriyle uğraştıktan sonra pozitivist ve davranışçı bir genel dilbilim kuramı geliştirmiştir. Bloomfield'in dille ilgili kuramsal görüşleri 1933'ta yayımlanan ünlü eseri **Language (Dil)'de yer alır**. Dili psikoloji, sosyoloji, antropoloji gibi diğer sosyal bilimlerden ayırarak yalnızca kendi içinde inceler, bu bakımdan Saussure'nin yapı anlayışının Amerika'daki ilk temsilcilerinden biridir. Ancak Bloomfield'in Saussure'ün görüşlerinden haberdar olup olmadığı tartışmalıdır (bk. Koerner 2002: 63-74). Language'de F. de Saussure ile ilgili yalnızca bir cümle geçmektedir ve tarihsel karşılaştırmalı dil incelemeleri bahsinde geçen o cümle de "derslerinin ölümünden sonra yayınlandığı" bilgisini içerir (Bloomfield 1935: 19)5. Kitabın Saussure'ün dilbilim yaklaşımlarını önemsemez bir havası olduğu görülür. Ancak esere Saussure'ün "dil yapı" olduğu" anlayışına benzer bir anlayış hâkimdir.

Boas'ın toplumu önemseyen dil anlayışıyla, Sapir'in mantığı öne çıkaran görüşlerini reddeder ve daha **biçimci diyebileceğimiz mekanik bir dil anlayışını savunur**. Dili daha bilimsel bir yöntemle ve biçime dayalı olarak incelemeye çalışır. Anlamı dışlayan ve biçim analizini önemseyen Bloomfield, Amerikan dilbiliminin 1950'lere kadar en önemli ismi olmuştur. Dilbilimin bağımsız bir bilim olarak Amerikan üniversitelerinde kabul edilmesi ve bölümler açılmasından sonra Bloomfield'in görüşleri daha da yayılmış ve dilbilim çalışmalarındaki etkisi Chomsky'e kadar sürmüştür.

Bloomfield davranış psikolojisinin yalnızca dışa yansıyan davranışları ele almasından esinlenerek dilde de yalnızca dışa yansımış öğelerle ilgilendi. Davranışçı olması dili psikolojik bir yöntemle ele almak istemesinden değil, dilin "söz, gösteren" boyutuyla daha çok ilgilenmesindendir. **Bloomfield biçimin anlamı yansıttığını düşünür: "Her dilbilimsel biçim değişmez ve özel bir anlama sahiptir. Eğer biçimler sesbirimsel olarak farklı ise, onların anlamının da farklı olduğunu varsayıyoruz." (Bloomfield 1935: 145). Buna göre biçimlendiğinde anlam da incelenmiş olur.** Biçimdeki farklılıklar anlamın da farklı olmasından kaynaklanır. Bu görüş daha sonra yine Amerikan Okulu içinden ortaya çıkacak olan; iç yapı ve dış yapının farklı boyutlar olduğu, dönüşümlerle iç yapının dış yapıya farklı biçimlerle yansıyabileceğine dayanan üretken dilbilim anlayışının çok katı bulduğu bir görüştür. Bloomfield dış yapıdan bağımsız bir iç yapı düşüncesini kabul etmez. Yani biçim tek ve esastır. Anlam da onla belirlenir:

Ferdinand de Saussure

XX. Asırda dil bilimi çeşitli akımlar (cereyanlar) şeklinde gelişmeye başlamıştır. Bu asırda yalnız Avrupa'da değil, dünyanın başka kıtalarında ve Amerika'da da dilbilim süratli bir şekilde gelişmeye başlamış ve bu ülkelerde yeni akımlar ve bu akımlara bağlı dil okulları kurulmuştur. XX. Yüzyılda gelişen önemli akımlardan birisi Yapısal sosyoloji akımıdır. Bu akımların ortaya çıkmasında ünlü İsviçreli dilbilimci, Ferdinand De Saussure'ün büyük etkisi olmuştur. Onun dil ile ilgili görüşleri birçok akımların ve okulların temelini oluşturmuştur. Ferdinand De Saussure (1857-1913) XX. Asır dilciliğinin en büyük simalarındandır.

1891 yılında vatani Cenevre'ye dönen Saussure, Cenevre Üniversitesi'nde Sanskritçe ve Hint-Avrupa dillerinin mukayeseli grameri sahalasında ilgi çekici tebliğler sunmuş ve aynı üniversitede dilcilik ana bilim dalına genel başkan seçilmiştir.

Saussure 1906-1912 yıllarında Cenevre Üniversitesi'nde "Genel Dil bilimi Kursları" derslerini anlatmıştır. Genel dil teorisine dair olan bu derslerde tutulan notları, ölümünden sonra talebeleri **Ch. Bally (Balli) ve A. Sechehay (Seşe)** 1916 yılında "Genel Dil bilimi Dersleri" adıyla kitap haline getirmişlerdir.

"Genel Dil bilimi Dersleri" yayınlandığı zamandan itibaren bilginlerin dikkatini çekmiş ve dilcilikte büyük bir olay olarak karşılanmıştır. Dilcilik ilminin temel niteliklerini ortaya koyduğu ve bu bilim dalının sınırlarını çizdiği için temel bir başvuru kitabı olmuştur. Saussure'e kadar dilcilerin birçoğu dile mantık, psikoloji, fizyoloji bilimlerinin yöntemleriyle yaklaşıyorlardı. Bundan dolayı dil bilimi bağımsız bir bilim haline gelebiliyordu.

CEVAP E

SORU 28

Yeniyaım, bir sözcüğün herhangi bir sesbilimsel, biçimbilimsel veya yazımsal geri dönüştürme yön-temi kullanılmadan tamamen yepyeni bir ses dizisi-anlam eşleştirmesi yapılarak sıfırdan üretildiği bir sü-reçtir. Böylece dile yeni kök sözcükler kazandırılmış olur. İngilizcedeki geek 'ebleh, inek' ve dweeb 'embesil' ergen dilinin bu türden yaratımlarındandır.

C seçeneğinde yeniyaım örneği olarak: **"Türkçede deterjan için tursil, sürme için rimel, blucin için kot, İngilizcede ise fotokopi için Xerox, kâğıt mendil için kleenex, yapıştırıcı için sellotape gibi özel marka adları, cins isim olarak kullanılır hale gelmiştir."** Biçimbilimde, bu şekilde dile kazandırılan sözcükler **yeniyaım** sözcükler olarak adlandırılır. Türkçede de uygar sözcüğünün kullanıma girmesi bu türden bir sürecin sonucudur (Lewis, 1999: 122).

A seçeneğinde **Ödünçleme** bulunmaktadır. Diller arasında kopyalama biçiminde gerçekleşen **alıntılama süreci**, dilbilimde ödünçleme olarak adlandırılmaktadır. **Kuralcı yaklaşımda katı eleştirilere maruz kalan bu durum**, aslında bütün dillerin evrilirken içinden geçtiği doğal bir süreç olarak kabul edilir. Ödünçleme, başka bir dilden **kopyalama temelinde** işleyen sözcük yapma sürecidir. Bu bağlamda, Türkçeye sözcük veren diller arasında Çince (inci, üt, denk, tuğ), Soğdca (kadın, borç, kent),

Turfan Pehlevicesi (katır, çorak, kamu), Orta İranca (şeker, din), Moğolca (ağa, ceylan, kaburga, şakak, serin, sicim), Rumca (**körfez**, liman, lodos, temel, sınır), İtalyanca (**kaptan**, güverte, karyola, fırtına) vb. gösterilebilir.

B seçeneğinde **Bileştirme** bulunmaktadır. Bileştirme, bağımsız anlamları olan sözcükleri ortak bir anlama katkı sağlamak amacıyla bir araya getiren sözcük yapma sürecidir. Bir dilde iki ya da daha fazla sözlükbirimin yeni bir kavramı karşılamak üzere yan yana gelmesiyle kendini gösteren bir süreçtir. **Çıktıları bileşik sözcük adını alır.**

Kendi başlarına farklı anlamlar taşıyan bu bağımsız birimler, birlikteyken aynı anlamın ortak taşıyıcısı olurlar ve artık bir bütün olarak hareket ederler. (**başrol(ad+ad)**, (büyükanne(sıfat+ad), (küstümote(eylem+ad), (**ateşkes(ad+eylem)**, (karabasan(sıfat+eylem), (gelgit(eylem+eylem).

D seçeneğinde **Ödünçlemeli Çeviri** bulunmaktadır. Bazen diller arası sözcük alışverişi ödünçlemeli çeviri şeklinde gerçekleşir. Bu durumda, sözcükleri kaynak dilden alıcı dile olduğu gibi aktarmak yerine **anadilde birebir çevirisi** yapılır: İngilizce natural gas> **doğal gaz**, information society> bilgi toplumu gibi.

E seçeneğinde **Karma** bulunmaktadır. Karma, iki sözcüğün hecelerini ya da parçalarını, genellikle ilk bileşenin birinci, ikinci bileşenin ikinci parçasını bir araya getirerek yeni sözcük oluşturma yoludur. arge (< araştırma + geliştirme), ordonat (< ordu + donatım), eltel (< el + telefonu) vb. Karmada bileşenler biçim bilgisel öğeler değildir.

CEVAP C

SORU 29

Tablonun seçeneklere göre doğru şekilde doldurulmuş hali:

Tür	Eser	Yazar
Masal	Nar Güzeli	İbrahim Zeki Burdurlu
Şiir	Kuş Renkli Çocukluğum	Mevlana İdris Zengin
Hikâye	Yumurtadan Çıkan Öğretmen	Muzaffer İzgü

DİKKAT!

Çeldiricilerde de verilen **Dondurmalı Matematik** kitabı, **Mevlana İdris Zengin'e** ait **şiir** kitabıdır.

Mevlana İdris Zengin'e ait şiir kitapları olarak: Kuş Renkli Çocukluğum - İyi Geceler Bayım.

Muzaffer İzgü'ye ait bazı eserler: Yumurtadan Çıkan Öğretmen, Ökkeş Serisi, Uzun Dolmuşu Kalkıyor, Kabakçı Amca, Uçtu Uçtu Ali Uçtu, Bulutlara Simit Satan Çocuk, Dayak Birincisi, Kuşadali Metin Kaptan, Can Dayım, Güldüren Uçurtma, Karlı Yollarda, Armutçu Ayı, Konuşan Balon, Uzun Dolmuşu Kalkıyor, Kuklacı Çocuklar örnekleri verilebilir.

Çeldiricide yer alan Balina ile Mandalina adlı eser, Fazıl Hüsni Dağlarca'ya; Harflerin Kardeşliği adlı eser ise Mustafa Ruhi Şirin'e aittir.

Müzik Satan Çocuklar, Yalvaç Ural'a aittir.

Bunları bilip karıştırmamakta fayda var:

Bulutlara Simit Satan Çocuk - Muzaffer İzgü	Müzik Satan Çocuklar - Yalvaç Ural
Harflerin Kardeşliği - Mustafa Ruhi Şirin	Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği - Behiç Ak
Uçtu Uçtu Şiir Uçtu – Bestami Yazgan	Uçtu Uçtu Ali Uçtu – Muzaffer İzgü
Canı Sıkılan Çocuk, Kardeş İsteyen Çocuk, Masalları Arayan Çocuk, Geceyi Sevmeyen Çocuk - Aytül Akal	

CEVAP E

SORU 30

Karakter oluşturmak sanatçı duyarlılığını, insanı bütün yönleriyle tanımayı bunun yanı sıra karakteri çizilecek kişinin eylemlerini, davranışlarını, çevresiyle ilişkilerini gözlemlemeyi gerektirir. Kişinin karakterini belirleyen bir bakıma bu ilişkilerdir (Özdemir, 2002, s.263).

Lukens'e (1999) göre bir yazınsal metinde karakterler şu yollarla geliştirilmelidir:

- Davranışlarıyla ve eylemleriyle,
- Karakterlerin konuşması yoluyla,

- Fiziksel özellikleriyle,
- Diğer karakterlerin yorumlarıyla,
- Yazarın yorumuyla.

Bunlara örnekleriyle bakalım:

Karakterlerin Diğer Karakterlerin Yorumuyla Geliştirilmesi

Öykü, roman ve anlatılardaki karakterleri tanıtabilmek için, diğer karakterlerin yorumu, görüş ve düşünceleri, okura önemli ipuçları sunar.

Dayıoğlu (Leylek Karda Kaldı, 1999)'nın "Tarla Faresi ile Ev Faresi" adlı öyküsünde, kahramanların birbirleriyle ilgili yorumları, onların karakter özelliklerini tanımamıza yardımcı olur:

Tarla faresi hemen o gün mutfağa çıktı. Yiyeceklerin yerlerini öğrendi. Sevinçle, o yiyecekten ötekine koşup karnını bir güzel doyurdu. Yedikçe yiyesi geliyordu. Bir gün, ev fareleri tarla faresini karşılarına alıp: "Bu oburluktan vazgeç. Çocuklarımızı da kendine uydurdun. Çiftçiye kızdırıp başımıza dert açacaksın. Seni aramıza aldığımızı pişman olduk." dediler. (s.70)

Öyküde, ev farelerinin sözleriyle, tarla farelerinin oburluğu; tarla faresinin sözleriyle de ev farelerinin korkak ve uyuşukluğu, okurla paylaşılır.

Karakterlerin Yazarın Yorumuyla Geliştirilmesi

Karakterlerin yazarın yorumuyla geliştirilmesi, okura, kahramanların özelliklerini tanıtan bir yoldur.

Çocuk edebiyatında, karakterler değişik yollara başvurulmuş olarak geliştirilebilir. Bir yapıtta, karakterin ortaya çıkarılması için kahraman daha çok eylemleriyle ya da davranışlarıyla belirirken; başka bir yapıtta yazar, karakteri dış görünüşüyle ya da diğer kahramanların yorumlarıyla geliştirilebilir. Genellikle 2-12 yaş grubundaki çocuklara seslenen kitaplarda resim, düzeye uygun oranlarda, anlatımı tamamlayan bir öge olarak yer alır.

Seyda (Düşleme Oyunu, 1979)'nın "Minare Böceği Avcıları" adlı öyküsünde, karakter yazarın yorumuyla geliştirilir:

Yavru Fındık sevimli bir şeytandı, cin gibiydi. Çocuklar nereye koşarlarsa, o da artlanndan oraya koşardı; şişmanlığından, bacaklarının kısılğından ötürü dili bir karış dışarda. "Gelme Fındık, bu oyun sana göre değil!" dediler mi hemen anlar, uzakta durur, bakardı onlara. Uyurlarken yanlarına sokulması, işte bunun için, Fındık adına bulunmaz bir fırsattı. Ömer'le Osman'ın ellerini yalamakla, büyük sevgisini, bağlılığını ortaya vurmuş olurdu. Coşkudan titrerdi Fındık. İnce ince sesler çıkarırdı. (s.2)

Karakterlerin Fiziksel Özellikleriyle Geliştirilmesi

Kahramanların fiziksel görünüşleri, çocuk kitabı yazar ve çizerlerinin karakter geliştirmede kullandığı yollardan biridir. Masal, öykü, roman ve anlatılarda kahramanların dış görünüşlerine ilişkin yapılan betimlemeler, göndermeler onların karakter özelliklerinin tanınmasına yardımcı olur. Özellikle, geleneksel masallarda kö-tülerin dış görünüşü genellikle çirkin, iyilerinki ise güzel olarak çizilir. Fiziksel özellikler ile karakter arasında bir ilişki kurulur.

Verilen örnekte kahramanların fiziksel özellikleriyle ruhsal özelliklerini, öykünün düğüm bölümünde buluşturulur. Bu buluşma, kahramanların karakterlerini çerçevelemeye, onların kişilik yapısını öğrenmeye olanak sağlar:

Deniz'in ipek gibi sapsarı, Elif'in ise kadife gibi kapkara saçları varmış. Deniz'in gözleri zeytin gibi yemyeşil, Elifinkiler ise kömür gibi simsiyahmış. İkisinin de tenleri şeffaf mı şeffaf ve pembe beyazmış. Deniz de Elif de pek güzel giydirilmiş. Anneleri pek özenirmiş çocukları için. Giymez giydirir, yemez yedirirlermiş.

Karakterlerin Konuşma Yoluyla Geliştirilmesi

Karakter çizmede, kahramanları konuşturmak en sık başvuru yollarından biridir. Çocuklara seslenen öykü, roman ve anlatılarda kahramanların konuşmaları, onların kişilik özelliklerinin tanınmasına yardımcı olur. Oyuncak adlı metinde karakterlerin konuşma yoluyla geliştirilmesine örnek:

"Oyuncaklarla oynamak aslında çocukların hakkı. Ama ne yapabilirim? Bu yaşta olmama rağmen ben de seviyorum oyuncaklarla oynamayı!".... Biliyorum, benim yaşında birine aykırı iş, böyle çocuklar gibi oynamak. Ama ne yapayım, elimde değil! Bir yanımda çocuk kalmış! Çocukluğumsa çok, çok uzaklarda kaldı. Kaybettim gitti onu! Elektrikli trenlerim, yürüyen, konuşan taş bebeklerim filan olmadı!" (Oyuncak)

Karakterlerin Davranışlarıyla ve Eylemleriyle Geliştirilmesi

Çocuklar için hazırlanan öykü, roman ve diğer anlatılarda ki kahramanların karakter özelliklerini tanımamızı sağlayan en önemli gösterge, onların çeşitli durum ya da olaylar içindeki davranışları ve eylemleridir. Gerçek yaşamda da kişilerin özelliklerine ilişkin değerlendirmeler yapabilmemiz için, en temel ölçütlerden biridir davranışlar. Çünkü davranışlar ve eylemler kişinin karakter özelliğinin dışavurumu olarak değerlendirilir.

Karakterlerin davranışları ve eylemleriyle geliştirilmesine yönelik örnekler ise "Güvercin" "Forsa" başlıklı metinlerden seçilmiş ve aşağıda sunulmuştur:

"Hazırlanmış tuzağı fark edemeyen güvercinler buğday tanelerini yemeye başlamışlar. Ne var ki bu ziyafetleri uzun sürmemiş. Hemen ağlara takılmışlar. Güvercinlerin yakalandığını gören avcı sevinçle onlara doğru koşmaya başlamış. Avcının kendilerine doğru sevinç çığlıkları atarak koştuğunu gören güvercinler korkmuş. Bu korkuyla da kanat çırpmaya başlamışlar. Güvercinlerden bazıları da bağırp çağırarak ağlamaya başlamış." (Güvercin)

"Karaya çıkan bölükler, ellerinde al bayrak, kalenin etrafına doğru ilerliyorlardı. Kırk yıllık bir beklemenin verdiği son kuvvetle

davrandı. Badem ağaçlarının çiçekli gölgeleriyle örtülen yoldan yürüdü. Kıyıya doğru koştu.” (Forsa)

CEVAP B

SORU 31

Parçada söz edilen eser, Charles Dickens tarafından yazılan Oliwer Twist'tir.

Oliwer Twist: Charles Dickens tarafından yazılmış bir romandır. Oliver Twist, Yoksullar Evi'nde dünyaya gelen kimsesiz bir çocuktur. Çocukluğu sefalet ve pislik içindeki bir yetimhanede geçer. Oliver, yetimhanede türlü işkence ve hakaretlere maruz kalır. On yaşına geldiği zaman yetimhane yetkilileri tarafından, Mr. Sowebery adlı cenaze işleri ile uğraşan bir adamın yanına çırak olarak verilir. Mr. Sowebery'nin yanında çalışan çıraklardan biri, Oliver'e iftira atar. Bunun üzerine Oliver, Mr. Sowebery'nin yanından kaçır. Oliver'in gidecek hiçbir yeri yoktur. Günlerce aç ve susuz bir hâlde sokaklarda dolaşır. Sokakta dolaşırken kendinden birkaç yaş büyük bir çocuk olan Jack Dawkins ile karşılaşır. Jack Dawkins, hırsız çetesinin bir üyesidir. Oliver'i kandırarak onu çetenin diğer üyelerinin olduğu eve götürür. Böylelikle Oliver hırsız çetesinin içine girer. Bir gün çete üyelerinden iki çocuk, hırsızlık yapmaya çalışırken çevredeki insanlar onları fark eder. Çocuklar, hızla olay yerinden uzaklaşırlar ama çocukların yanındaki Oliver kaçamaz. Olay yerindeki insanlar, Oliver'i hırsız zannederek yakalayıp karakola götürürler. Karakolda görgü tanığının ifadesi ile Oliver'in hırsız olmadığı anlaşılır. Oliver, bu duruma sevinemeyecek durumdadır çünkü hırsız olduğunu düşünen insanlar, onu hırpalamışlardır. Oliver, aldığı darbeler sonucu günlerce kendine gelemez. Onu hırsız zanneden Mr. Brownlow, Oliver'i evine götürür. Oliver iyileşinceye kadar ona bakmaya karar verir. Mr. Brownlow yaşlı, zengin ve kibar bir beyefendidir. Oliver'e yardım etmesinin nedeni, Oliver'i yıllar önce kaybettiği yakın bir arkadaşına çok benzetmesidir. Oliver iyileşince tekrar hırsız çetesinin eline düşer. Büyük bir evi soymaya hazırlanan hırsızlar, Oliver'i de yanlarında götürürler. Hırsızlık yapacakları sırada evin uşağının ateş etmesi sonucu Oliver yaralanır. Hırsızlar, Oliver'i orada bırakıp kaçarlar. Oliver'i bulan ev sakinleri Oliver'i iyileştirip ona yanlarında iş verirler. Oliver'in çalıştığı evin sahibi olan Bayan Rose, Oliver'i çok sever. Bayan Rose, hırsız çetesinden Nancy isimli bir kadınla görüşüp Oliver'in gerçek kimliğini öğrenir. Nancy, Oliver'le ilgili bütün gerçeği Bayan Rose'ye anlatır. Oliver, soylu bir aileden geliyordur. Üvey ağabeyi Oliver'i öldürüp bu gerçeği saklamak istemektedir. Oliver'in gerçek kimliğini öğrenen Bayan Rose, Oliver'in ölen ablasının oğlu olduğunu anlar. Gerçek kimliği ortaya çıkan Oliver'e babasından büyük bir miras kalmıştır. Oliver, geçirdiği bütün kötü günleri gedre bırakarak teyzesi ile mutlu bir yaşam sürer.

Peter Pan: J.M. Barrie tarafından yazılmıştır. Peter Pan; Wendy, Peter Pan, Kaptan Hook ve Yitik çocukların Varolmayan Ülke'de geçen heyecanlı maceralarını anlatmaktadır. Yazar Barrie ve kitabın ana kahramanı Peter'in hayatlarına bakıldığında ikisi de büyümek istemeyen, büyümeyi reddeden karakterlerdir. Nitekim roman da, "Biri dışında, bütün çocuklar büyür ve büyüyeceklerini erken yaşta öğrenirler." cümlesiyle başlar. Peter Pan, Düşler Ülkesi'nde yaşayan bir peridir. Büyümeyi reddettiği için hep çocuk kalmıştır. Peter Pan'ın ülkesinde yetişkinlere yer yoktur. Bu yüzden çocukların hayallerine girer ve onları Düşler Ülkesi'ne götürür. Çocuklar Düşler Ülkesi'nde korsanlarla, Kızılderililerle savaşır. Peter Pan, Darling ailesindeki çocukların hayallerine girer. Wendy, John ve Micheal, annelerine Peter Pan adlı bir periden bahsetmeye başlarlar. Bir gece Peter Pan, çocukların odalarına gelir ve onlara uçmayı öğretir. Uçmayı öğrenen çocuklar, Peter Pan'la beraber Düşler Ülkesi'ne giderler. Düşler Ülkesi çocuk perilerden, Kızılderililerden ve korsanlardan oluşan hayali bir yerdir. Çocuklar, burada yeni arkadaşlar edinirler. Bu ülkenin lideri Peter Pan'dır. Düşler Ülkesi'nde yaşayan canlılar Peter Pan'dan çok korkmaktadır. Düşler Ülkesi'nde Peter Pan'ın düşmanları da vardır. Bunlardan en tehlikeli olanı Kaptan Kanca'dır. Peter Pan, Kaptan Kanca'nın kolunu kesip timsaha atar. Kolu kesilen Kaptan, koluna demirden bir kanca takar. Bu nedenle adı "Kaptan Kanca" kalır. Kaptan Kanca ve adamları Peter Pan'dan intikam almak için Wendy, John ve Micheal'ı kaçırlar. Çocukların kaçırıldığını öğrenen Peter Pan, çocukları kurtarıp Kaptan Kanca'yı öldürür. Böylece çocuklar için Düşler Ülkesi'ndeki en büyük tehlike yok olur. Peter Pan, güvenli bir yer hâline gelen Düşler Ülkesi'nde çocuklarla beraber geçireceği güzel günlerinin hayalini kuruyordur. Ama çocuklar, evlerini çok özledikleri için Düşler Ülkesi'nde daha fazla kalmak istemezler. Peter Pan, evlerine dönmek isteyen çocukları gerçek ülkelerine geri gönderir. Yıllar sonra çocukların ziyaretine gelen Peter Pan, onları tanıyamaz, çocuklar büyüyüp değişmişlerdir. Düşler Ülkesi'nde Peter Pan'a annelik yapan Wendy evlenmiş, bir kızı olmuştur. Peter Pan, Wendy'nin kızı Jane'e uçmayı öğretir ve onu da alarak Düşler Ülkesine geri döner.

Pal Sokağı Sakinleri: Ferenc Molnár tarafından yazılmış, çocukluk, dostluk ve mücadele temalarını işleyen etkileyici bir romandır. Hikâye, Budapeşte'de yaşayan bir grup çocuğun günlük yaşamını ve oyun alanlarını koruma çabalarını anlatır. Bu çocuklar, Pal Sokağı'ndaki arsada buluşarak vakit geçirirler. Ancak, rakip grup olan Kırmızı Gömlekliler, bu arsayı ele geçirmek ister. Pal Sokağı çocukları, liderleri Boka öncülüğünde arsalarını savunmaya karar verir. Grubun en küçük ve en zayıf üyesi olan Nemecsek, fiziksel olarak diğerlerinden farklı olsa da cesaretiyle herkesi etkiler. Kırmızı Gömlekliler'e karşı verilen mücadelede büyük bir fedakârlık gösterir, ancak bu süreçte hastalanır. Trajik bir şekilde hayatını kaybeden Nemecsek, arkadaşlarını derin bir üzüntüye boğar. Roman, cesaret, bağlılık ve fedakârlığın değerini gözler önüne sererken, çocukluk dünyasının masumiyetini ve gerçek hayatın acı gerçekleriyle nasıl sınılandığını etkileyici bir şekilde yansıtır.

David Copperfield: David Copperfield, Charles Dickens'in kaleme aldığı klasik bir romandır. Eser, başkahraman David Copperfield'in çocukluktan yetişkinliğe uzanan hayat hikâyesini anlatır.

David'in hikâyesi, mutlu bir çocuklukla başlar. Ancak babasını kaybettiği için annesi Clara Copperfield, sert ve otoriter bir adam olan Edward Murdstone ile evlenir. Üvey babası David'e acımasızca davranır ve onu ağır disiplin kurallarına boyun eğmeye zorlar. Sonunda David cezalandırılır ve Salem House adlı yatılı okula gönderilir. Burada, zalim müdür Mr. Creakle'in baskılarına maruz kalır, ancak dostluk kurduğu James Steerforth ve Tommy Traddles ile birlikte biraz olsun rahatlar. Bir süre sonra David'in annesi ve küçük kardeşi ölür. Üvey babası onu okuldan alır ve ağır şartlar altında bir fabrikada çalıştırır. David, bu zor durumdan kaçmaya karar verir ve Londra'ya giderek büyük teyzesi Betsey Trotwood'un yanına sığınır. Betsey, ona sahip çıkar ve Mr. Dick adlı farklı bir dostuyla birlikte ona yeni bir hayat sunar. David büyüyüp eğitimini tamamladıktan sonra hukuk alanında çalışmaya başlar. Çocukluk aşkı Dora Spenlow ile evlenir, ancak Dora'nın ölümü büyük bir trajedi olur. Bu sırada, kötü niyetli Uriah Heep, manipülatif davranışlarla Mr. Wickfield'i kandırarak servetini ele geçirmeye çalışır. Ancak David ve dostları Uriah'ın planlarını ortaya çıkararak adaleti sağlar.

Romanın sonunda, David gerçek aşkı Agnes Wickfield ile evlenir ve mutlu bir yaşam sürer. Aynı zamanda, geçmişte hatalar yapan ancak kendini düzelten James Steerforth'un trajik ölümü, David'i derin bir şekilde etkiler.

Tom Sawyer'in Maceraları:

Eser, Mississippi Nehri'nin sakin ama aynı zamanda heyecan verici kıyılarında, St. Petersburg adında hayali bir kasabada geçer. **Teyzesi Polly** ile yaşayan eser kahramanı, sadık arkadaşı **Huckleberry Fin** ile bir gece mezarlıkta yaptıkları gizemli bir ziyarette, Doktor Robinson'ın mezarının soyulmasına ve **Doktor'un, Kızılderili Joe** tarafından öldürülmesine tanık olurlar. Bu korkunç olay, iki çocuğun masum dünyasını altüst eder ve gördükleri karşısında dehşete kapılarak bu sırrı kimseye açıklamamaya yemin ederler. Ancak bu ağır sır, özellikle çocuğun vicdanını rahat bırakmaz. Cinayetle suçlanan masum **Muff Potter'in** yargılanması sırasında, vicdan azabına daha fazla dayanamayan çocuk, mahkemede tüm gerçekleri açıklar ve Kızılderili Joe'nun gerçek katil olduğunu söyler. Bu dramatik itirafın ardından Kızılderili Joe mahkemeden kaçmayı başarır ve bu durum, çocuğun hayatında yeni bir tehlike yaratır. Romanın ilerleyen bölümlerinde, çocuk, Huck ve birkaç arkadaşı "korsan" olmaya karar verip ıssız bir adaya kaçarlar. Ancak bir süre sonra ev özlemi ağır basar ve kasabaya geri döndüklerinde, kendi cenaze törenlerine katılarak herkesi şaşkına çevirirler. Hikâyenin en heyecanlı kısmı ise çocuğun **Becky** ile birlikte bir mağarada kaybolmasıyla başlar. Mağaranın labirentlerinde dolaşırken, tesadüfen Kızılderili Joe ile karşılaşır. Joe'nun mağarada büyük bir hazine sakladığını fark etmeleriyle gerilim tırmanır. Çocuk ve Becky, uzun ve korkulu anların ardından mağaradan kurtulmayı başarırken, Kızılderili Joe mağaranın içinde mahsur kalarak acı bir sonla karşılaşır. Kızılderili Joe'nun ölümüyle birlikte sakladığı hazinenin sırrı da çözülür. Çocuk ve Huck, mağaradaki bu büyük hazineyi bulur ve beklenmedik bir şekilde zengin olurlar.

CEVAP B

SORU 32

Yayımla Kuramı
Yayımla (Diffusion) Kuramı, özellikle 19. yüzyıl arkeoloji ve antropoloji araştırmalarının sonucunda farklı toplumlarda benzer kültür unsurlarının tespiti ve benzer yaratmaların farklı toplumlarda varoluş nedenlerini açıklamak ve dünyada bir ilk kültür merkezinin bulunup bulunmadığını tespit etmek amacıyla ortaya çıkmıştır (Ekici, 2010b: 103). Bir halk edebiyatı yaratması bir yerden bir yere genel olarak sözlü ya da yazılı olarak yayılmaktadır. Bu yayılma sırasında metinler arasında farklılıklar ortaya çıkmakta, böylece bu metinlerin ilk defa nerede ve kim tarafından yaratıldığı gibi sorular bu kuramı oluşturmaktadır. Bazı araştırmalar (Elliot) bu ilk merkezin Mısır olduğunu ifade eder. Viyana yayımcıları (Ratzel) ise benzerlikleri ortak tarihe ve göçe göre yorumlamaktadırlar. Göçlerle beraber kültürlerin ve unsurlarının aktarıldığını ifade ederler. Antropoloji ve Arkeoloji çalışmalarından esinlenmiştir. İki gruba ayrılmaktadır: a) İngiliz Eliot Smith ve arkadaşları: Dünyada ilk kültür merkezinin "Mısır" olduğunu savunurlar. Mısırlılar Nil nehrinin taşmasına bağlı olarak takvim, astronomi vs. geliştirdiğini ve Mısır'dan ticaret ve göçlerle dünyaya yayıldığını öne sürerler. b) Viyana Yayımcıları (Difüzyoncular): Friedrich Ratzel ve Leo Frobenius tarafından ortaya atılmıştır. Dünyada tek kültür merkezi olmadığını bu sayının on iki olabileceğini öne sürerler. Leo Frobenius ve F. Ratzel, birbirinden farklı toplumların benzerliklerini "göçe" bağlar. Göçlerle kültürlerin yayıldığını söyler. Leo Frobenius'a göre " Bozkır Kültür Merkezi " de on iki merkezden biridir. Yani Türklerden de dünyaya bir kültür yayılması olduğunu belirtir.
Tarihî-Coğrafi Fin Kuramı ve Yöntemi
İskandinav ülkeleri adıyla anılan İsveç, Norveç, Finlandiya, Danimarka ve İzlanda bölgesindeki halkbilimi ve siyasal hareketlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu kuram ve yöntem "Fin Folklor Kuramı" adıyla da bilinmektedir (Çobanoğlu, 2010: 119). Bu yöntemin temelinde, Finlilerin kendi varlıklarını ve varoluşlarını kültürel varlıklarıyla kanıtlama ve kendi kültürel yaratmalarını ortaya koyma çabası yatar. Tarihî Coğrafi yöntemin kurucusu Julius Krohn'dur. Ölümünden sonra yarım kalan çalışmasını Kaarle Krohn tamamlamıştır (Ekici, 2010a: 62). Bu kurama göre halkbilimi araştırmacısının yapması gereken, bulabildiği bütün eş metinleri toplamak, bunlardan birini asıl metin kabul edip, daha sonra bütün metinler arasında yapacağı karşılaştırma sonucunda bu anlatmanın ilk şeklini kurmak olacaktır. Bu işlemler sırasında metnin yayılma yolları ve ilk defa nerede yaratılmış olduğu ve hatta bu ilk şeklin hangi döneme ait olduğu sonucuna da ulaşmak mümkündür (Ekici, 2010b: 106).
Yapısalcı Kuram ve Yöntem
Yapısalcı yöntemler belli bir bölge veya anlatı grubu üzerinde inceleme yapıp, ortaya çıkan yapıyı bir formül haline getirmekte ve ortaya çıkarılan bu yapısal formülün evrensel seviyede uygulanabilir olması beklenmektedir (Ekici, 2010a: 78). Dilbilim çalışmalarından esinlenerek ortaya çıkmış olan yapısalcı yöntemlerin bir tür "halk edebiyatı yaratmaları grameri" oluşturmaları ve bu yöntemin metin incelemesi ve karşılaştırmalı metin incelemelerinde kullanıp, insan düşüncesinin ve halk edebiyatı yaratmalarının nasıl bir gelişme gösterdiğini açıklaması beklenir (Ekici, 2010b: 119). Yapısalcı Kuramının halkbilimi çalışmalarında yaygın olarak kabul görmüş, birbirinden bağımsız birkaç temel bakış açısı veya ekolü vardır. İlki, "Halk anlatılarındaki kahramanın biyografisini çözümleyen yapısal yöntemler", ikincisi V. Propp'un "Masalların yapısal çözümlemesi"dir (Ekici, 2010a: 78).
Sözlü formül kuramı ve yöntemi
Sözlü formül kuramı ve yöntemi Milman Pary ve öğrencisi Albert B. Lord tarafından 20. yüzyılın başlarında oluşturulmuştur. Bu kuramın ortaya çıkışı Homer'in İlyada ve Odysseia adlı eserinin sözlü kültür ortamının ürünü olup olmadığını anlamaya çalışmasını ve dolayısıyla "Homer Meselesi"ni aydınlatma amacına dayanmaktadır (Çobanoğlu, 2010: 260). Klasik filoloji çalışmalarının başlamasından itibaren ortaya çıkan, asırlar boyunca devam eden ve kısaca "Homer Meselesi" olarak bilinen bilgi ve araştırma alanı bu kuramın ortaya çıkmasında doğrudan etkili olmuştur (Çobanoğlu, 2010: 260). Homer Meselesi; meşhur İlyada ve Odysseia destanının yazarı olan Homer'in bu destanı nasıl oluşturduğu temeline dayanmaktadır. Daha açık bir ifade ile "Homer Meselesi" bu destanın bir şair tarafından mı oluşturulduğu yoksa o dönemin sözlü kültüründe söylenen şiirlerin toplanarak yazıya mı geçirildiği noktasındaki tartışmalardan oluşmaktadır.

CEVAP A

SORU 33

Âşık Garip Hikâyesi: Türkiye, Balkanlar, Azerbaycan (Kuzey ve Güney), Türkmenistan, Özbekistan ve Doğu Türkistan'da hem yazılı, hem de sözlü kaynaklarda bilinmektedir. Hikâyenin yukarıda sözü edilen ülkelerde pek çok baskısı yapılmıştır. Bazı araştırmacılara göre hikâyenin çıkış yeri Azerbaycan'dır. Daha sonra doğuya (Türkmenistan, Özbekistan, Doğu Türkistan) ve batıya (Türkiye, Balkanlar) yayılmıştır. Hikâye, Türk ülkelerinin dışında bazı komşu ülkeler arasında da sevilip okunmaktadır. Âşık Garip hikâyesi ile Dede Korkut hikâyelerinden Kampüre'nin Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesi arasında büyük benzerlikler vardır. Bunların başında her iki anlatmada da görmeyen gözün tedavisi gelmektedir. Bamsı Beyrek hikâyesinde Beyrek'in babasının; Âşık Garip hikâyesinde ise Garip'in annesinin gözleri ağlamaktan dolayı kör olmuştur. Görmeyen gözün tedavi edilmesinde Bamsı Beyrek'te kanın mendille göze sürülmesi, Âşık Garip'te ise Hazreti Hızır'ın atının ayağının altından alınan toprağın göze sürülmesi etkili olmuştur. Ayrıca her iki hikâyede de ölümün sembolü olarak kanlı gömlek motifi vardır. Beyrek'in öldü haberini Yalancıoğlu Yaltacık, Garip'in öldü haberini ise Keloğlan getirir. Her iki hikâyede de Beyrek (Deli Ozan) ve Garip düğünün otuz dokuzuncu gününde düğün evine gelip saz çalıp türkü söylerler. 3102 Halk Hikâyeleri Âşık Garip hikâyesinde tayyi zaman ve tayyi mekân motifleriyle Hazreti Hızır'ın çok önemli bir yeri vardır. Aşılması zor engeller (Kızıldağ, Erzurum gediği, Kars dağları) Hazreti Hızır'ın yardımıyla geçer. Âşık Garip hikâyesinde Garip gurbete, Senem için istenen kırk kese altını (başlığı) toplamak için çıkmıştır. Başta yöneticiler olmak üzere her kesim kırk kese altını kendi aralarında toplamak isterlerse de Garip günün birinde başına yakın olacağı düşüncesiyle bütün teklifleri reddeder.

Bamsı Beyrek Hikâyesi: Bayındır Han'ın Oğuzları topladığı sohbete tüm beylerin oğullarıyla gelmesi üzerine, Büre Bey üzüldür. Oğuz beyleri, Büre Bey için bir oğul, Bican Bey'e de doğacak oğlana vermesi için bir kız dilerler. Doğan oğlan büyüdükten sonra kendisine hediye getiren bezirgânları kâfirlerden kurtarır ve Bamsı Beyrek adını alır. Bamsı Beyrek ve Banu Çiçek beşik kertmesidir ancak birbirlerini tanımazlar. Ayrı ayrı avlanırlarken karşılaşırlar, aralarında bir anlaşmazlık yüzünden gürüşe tutuşurlar ancak ikisi de güçte denk olduğu için birbirlerine üstünlük kuramazlar. Bamsı Beyrek kendisini izleyen kırk yiğidin kendisini ayıplamaması için Banu Çiçek'e yumruk atar ve kazanır. Banu Çiçek ile Bamsı Beyrek'in esir düşmesi sonucunda on altı sene ayrı kalırlar. Bu sürede Banu Çiçek mecburen evlenmek zorunda kalır. Banu Çiçek'in abisi Deli Karçar'a Yalancı oğlu Yaltacık'ın kanlı bir gömlek getirip "Bamsı öldü." Demesiyle Banu Çiçek Yaltacık'a verilir. Düğün gecesi esir bulunduğu kaleden, tekürün kızının yardımıyla kaçan Bamsı, yaşadığını Banu Çiçek'e bildirir. Düğün günü Bamsı Beyrek gelerek Banu Çiçek'i geri alır. Yıllar sonra Aruz, Bamsı Beyrek'i obasına dostça çağırır. Ancak ona pusu kurmuştur ve onu yakalatıp sağ kolunu keser.

CEVAP B

SORU 34

İncili Çavuş: 1600-1635 senelerinde yaşamış olduğu zannedilen saray musahiplerindendir. Çavuş olduğundan, kavuğuna inci taktığından veya İrincil köyünde doğduğundan isminin İncili Çavuş olduğu yönünde rivayetler vardır. Arapça ve Farsça dillerini ileri seviyede bildiği, iyi bir eğitim almış olduğu sanılır. Fıkraları saray ve çevresiyle alakalıdır. Fıkralarında müstehcenlik bulunmaz. Dışişlerinde görev almasıyla başka ülkelere gitmiş olmasıyla onun fıkraları diğer tiplerden ayrılır. Mezarı Edirnekapi'dadır. Fıkraları konusu itibarıyla kendi yaşamını anlatır. Sarayda yaşamayan toplum da fıkralarına konu olabilmektedir. Aykırı, üçkâğıtçı, muzır kişilerin karşısında, halkının yanında yer alır. İncili Çavuş fıkralarında kara-kuru çirkin birisi olarak betimlenir. Rüvaları ve oyunlarının kimilerini fıkralara konu eder.

Bekri Mustafa: 17. yüzyılda, IV. Murad devrinde İstanbul'da yaşadığı sanılır. Baba mesleği olan yorgancılıkla uğraşır. İçkiye bulaşır ve bir daha çalışamaz. Fıkralarına bakıldığında çevresindeki insanların başta Agop olmak üzere meyhanecilerin, mahalle halkının oluşturduğunu görülür. IV. Murad'ın içki yasağına en fazla tepki gösteren kişi Bekri Mustafa olarak bilinir. Fıkralarında müstehcenlik had safhadadır. Bu sebeple belli kesimlere sivrilirken kimi çevrelerde ise hiç bilinmez. Bekri Mustafa aynı zamanda Karagöz oyunun karakterlerinden biridir. Mezarı İstanbul'dadır. Her daim kendisi sarhoş olarak görünse de o daima dürüstlüğü, doğruluğun yanındadır. Toplumdaki eksiklikleri, adaletin işlememesini hep ön plana çıkarmaktan çekinmez. Fıkraları aynı zamanda oldukça uzundur. Bekri Mustafa fıkralarında her ne kadar ayyaşlık konu edilmiş gibi görülse de Bekri, fıkralarda dini bütün bir şahsiyet olarak da tanıtılır. Bekri Mustafa sadece Ramazan aylarında içmez, bu ayda orucunu tutar, camiye gidip be vakit namaz kılar. Hatta Ramazan aylarında IV. Murat'la birlikte gezer.

Ahmet Akay: Kırım Türkleri içinde çokça tanınan bir fıkra tipidir. Fıkraları genellikle Yalta yakınlarında Özenbaş kasabasında geçmiştir. Bundan dolayı orada yaşadığı kabul edilebilir. Eşinin isminin Ayşe Şerefe, oğlunun isminin Eyüp olduğu yine fıkralarından çıkarılabilen bilgilerdendir. Ahmet Akay çok kurnaz bir söz ustasıdır.

Kemine: Türkmenistan'ın Sarahs şehri yakınlarında 1770'de doğmuştur. Mahtumkulu'nun öğrencisidir. Önde gelen Türkmen şairlerindendir.

Esenpulat: Türkmenistan'ın Golyazmaları arşivinde varolan belgelere göre Türkmenlerin Teke kolunun Garayörme tiresine mensuptur. Babasının adı Cürli'dir. Fıkralarına bakıldığında oldukça fakir bir hayat geçirdiği anlaşılmaktadır.

Molla Zeydin: Uygay Türklerinin Seley Çakkan'la beraber ileri gelen fıkra tipidir.

Kuyrukçuk (Kudaybergen): Esas ismi Kuyrukçuk Ömürzak Ulu'dur. Kırgız mizah sanatının mümessilidir.

Raşitizm hastalığından ötürü çok geç yürüebilmiştir. Fakir bir babanın oğludur. Kuyrukçuk açık sözlüdür ve hazır cevap bir kişiliktir.

Bir Topluluğu veya Zümreyi Temsil Eden Tipler

Bektaşî: Katılığa karşı hoşgörüyle savunur. Hogörü timsali sayılır. Bektaşî fıkralarında mizah ön plana çıkar.

Aldar Köse: Bektaşî tipine benzemektedir. Asya'daki Türk coğrafyasında tanınmakta ve bilinmektedir.

Mevlevî: Nüktedan ve ders verir niteliktedirler.

Temel: Fıkraları oluşturan konular günlük yaşamdaki olaylardır.

SORU 35

Kuklada oyunun baş tipleri İbiş ve İhtiyar'dır. Türk kukla seyirlik oyun geleneğindeki oyuncu tipleri ve bunların tipolojik özellikleri şöylece sıralanabilir: İbiş: Her zaman uşak rolündedir. Asıl adı "Sadık" olmasına karşılık çoğunlukla "İbiş" olarak çağırılır. İhtiyar'ın uşağıdır, kurnaz ve hazır cevaptır. İbiş kaba saba, açık saçık ve iki anlamlı sözler söyleyerek oyunun gelişmesini sağlar. O, kukla oyunlarının baş komiğidir. Eğri büğrü, püskülü devamlı oynayan biçimsiz bir fesi vardır. İbiş oyunlarda Tombul, Fıstık, Kıvrak, Kışkış, Guguk, Gaytan, Gelecek, Köstebek, Mutlu, Cümbüş, Toplu, Altın Bülbul, Durmuş gibi adlar da alır. İhtiyar: İbiş'in efendisidir. "Bey" veya "Beyefendi" adı da verilir. İhtiyar mal mülk sahibi zengin bir kişidir. İhtiyarı sevmeyenler ona "Tirit", "Parçacı", "Moruk" gibi lakaplar takarlar. Diğer Kişiler: İbiş'in karısı hizmetçi kız Fatma, Arap, Şeytan, Dalkavuk, Efe, Yahudi, Laz, genç âşık delikanlı, delikanlının sevgilisi, cadaloz, kötü ve zalim kişi gibi tiplerde kuklada yer alırlar.

Orta Oyunu: Orta oyununun belli başlı iki kahramanı "Pişekâr" ile "Kavuklu"dur. Orta oyunundaki Kavuklu, gölge oyunundaki Karagöz'e; Pişekâr ise Hacivat'a denk yapısal ve işlevsel özelliklere sahiptir. Aynı durum zenneler ve taklitler için de söz konusudur. Zenne, köçek ve taklit yapanlar ikinci derecede oyuncular (yardımcı oyuncular)dır. 1. Pişekâr: Orta oyununun oyunbaşısı veya bir anlamda yönetmenidir. Pişekâr, Kavuklu dışında oyunun baş oyuncusudur. Oyun, Pişekâr tarafından açılır. Zurnacı pişekâr havası çalar Pişekâr meydana gelerek zurnacıyla konuşur ve oyunu başlatır. Oyunun başında Pişekâr havası eşliğinde meydana gelen Pişekâr, aynı şekilde oyunun bitiminde de oyunun bittiğini bildirme ve gelecek oyun hakkında bilgi verme gibi kalıplaşmış görevleri yerine getirir. Daima, meydana ilk giren ve meydana en son çıkan Pişekâr'dır. Oyunun kurgusu içinde de Pişekâr, işsiz olan Kavuklu'ya iş bularak veya ev kiralayarak bir anlamda yöneticilik durumunu sürdürür. Orta oyunu gibi oyunun sadece iskeletinin (kanavasının) bilindiği ve gerisinin doğaçlama olarak oynandığı bir icra ortamında Pişekâr gibi yöneticilik yapmak kolay bir iş değildir. Bu nedenle de orta oyunu icralarında Pişekâr rolünü üstlenecek oyuncunun adamakıllı pişmiş veya deneyimli bir kişi olması gereklidir.

Meddâh Geleneği: Sözlü kültür ortamında, olup biteni ya da hayal edilip kurgulanarak oluşturulan anlatıyı yüz yüze bir iletişimle, seyirci kitlesinin önünde, hareket ve taklitle anlatma sanatı insanlık tarihi kadar eski ve evrenseldir. Türk kültür tarihinde de bu sanatı başlangıcından bugüne dek, kam (alkış/mit), ozan-baksı (mit/epik destan) ve âşıklardan (epik destan/ halk hikâyesi) sonra meddahlar (meddâh hikâyeleri) üstlenmiştir. Meddâh kelimesinin anlamı "methedici", "övcü"dür. "Meddah" kelimesi, kelime anlamının yanı sıra, bu geleneğinin adı olarak da kullanılmaktadır. Meddahlık, hikâye anlatma ve taklit yapma sanatıdır. Meddâh, birçok kişinin içinde bulunduğu bir olayı tek başına canlandıran bir oyuncu (aktör)dür. Mimik ve şive taklitleriyle birçok kişinin, bir kişi tarafından canlandırılması demek olan meddahlık en önemli dramatik sözlü sanat türlerimizden birisidir. Bu sanatın, sanatkarı olan meddâh, bir sandalyeye oturarak dinleyicilerine hikâye anlatır. Bu hikâyelerin bir kısmı anonim eserlerdir; bazılarının yazarları bellidir. Karagöz ve orta oyununda olduğu gibi günlük hayat olayları, masallar, destanlar, hikâye ve efsaneler meddâhın da repertuarını oluşturur.

Türk meddâh geleneğinin icralarında anlatım ve gösteriler "Başlangıç", "Açıklama", "Senaryo" ve "Bitiş" gibi kalıplaşmış bölümlerden meydana gelmektedir. Geleneksel olarak kalıplaşmış bu meddâh bölümleri ve özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Başlangıç Bölümü: Meddâh "Hak dostum Hak!" nidasıyla oyuna başlar. Meddâh bir divanî veya bir tekerleme söyleyerek seyircinin dikkatini icrasına çeker. İcranın başlangıcını sağlayan manzumelere örnek olarak; "Hak dostum Hak!" Yanıldım ben çırak aldım yanıma Eve gelmez külhan dükkanda yatır Kovsam o da düşmez şanıma Ki vardır çarşafsız yorganda yatır Haşa huzurdan ustası çırağını sever Bir eşek aldı pazardan, eşek göze geldi çatladı nazardan Eşek çıktı mezardan, eşeğin aşkından ormanda yatır Bizim çırak da hırtıyı pırtıyı toplamış külhanda yatır Zaman-ı evailde..." şeklindeki Hayalî Küçük Ali'nin söylediği tekerleme verilebilir.

2. Açıklama Bölümü: Meddâh bu bölümde ölçülü veya ölçsüz sözlü kalıp ifadeler kullanarak anlatacağı hikâyenin kahramanlarının ailesi, sosyo-ekonomik durumu, mekânı, zamanı hakkında bilgiler verir. "Âsitâne-i aliyye Lüleci Ahmed Ağa isminde bir kimse var idi. Bu âdem her ne kadar zengin değil idi ise de, fakir de değil, ancak kendi hâlinde zevki, cümbüşü bilir bir zat idi. Hanesi ittisalinde dükkânı olarak, bu nev'i eğlence güya lüle yapıp satar, amma geçinmesini de dükkânda lüle satmaktan değil ise de, ancak kendisini arayanlar dükkânda bulsun deyu resmen oturur idi. Kimlerden aranır? Vüzera ve rical, kibar konaklarından, zira kendisini ziyade sevdirmiş, âlâ münasebetli sohbetlerle, arada hoşça tebessüm, bir de tuhaf mazmun fıkralarla eğlendirir ve kendisi dahi eğlenip vakit geçirir idi. ..." şeklindeki açıklama verilebilir.

3. Senaryo Bölümü: Meddâh, başlangıç ve açıklama bölümlerinde dikkatlerini çekerek etrafına topladığı seyircilere, bu bölümde asıl anlatacağı hikâyeyi anlatmaya başlar. Meddâh bütün ustalığını bu bölümde gösterir. Meddâhın ustalığı demek, Türkçeyi yer geldiğinde bütün ağızlarıyla kullanmak, Osmanlı toplum yapısı içinde yer alan ve birçoğunu karagözde de gördüğümüz azınlık tiplerini konuşma biçimleriyle taklit etmek, sözlerini deyim ve atasözlerinden argoya kadar kalıp ifade ve sözlerle süslemek ve sözlü anlatımını jest ve mimiklerle desteklemektir.

4. Bitiş Bölümü: Anlatılan hikâyedeki düğümün çözüldüğü ve anlatımın bittiği bölümdür. Birçok sözlü anlatım geleneği türünde olduğu gibi meddahlık geleneğinin anlatıldığı hikâye de didaktik özellikler taşır. Meddâh hikâyesini bitirirken bir yandan yaptığı muhtemel kusurlardan dolayı seyirciden başışlanma dilerken diğer yandan da anlatılan hikâyeden çıkarılacak derslerin (Kıssadan seyircinin alması gereken hisse veya dersler) altını çizer ve onları tek tek sıralar. Meddâh bu bölümde bazen bir sonraki icranın yer, zaman ve konusu hakkında bilgi verir. Tıpkı başlangıç bölümünde olduğu gibi bitiş veya bitiriş bölümü de, "Bu kıssa, mecmua kenarına kaydolmuş, biz de gördük, söyledik. Sakiye sohbet kalmazmış baki. Her ne kadar sürç-i lisan ettikse affola! İnşallah

başka zaman güzel hikâyelerle sizi güldürüp eğlendiririm. Cümlenize iyi geceler! Hayırlı günler görünüz!" şeklindeki kalıp sözlerle biter.

CEVAP A

SORU 36

Âşık Posoflu Müdamî: Asıl adı Sabit olan âşığın soyadı Yalçın/ Ataman, 1918 yılının nisan ayında Ardahan'ın Posof ilçesinin Varzına (Demirdöven) köyünde dünyaya gelmiştir. Şiirlerinde Müdamî mahlasını kullanan âşık, Posoflu Müdamî olarak ünlenmiştir. 1934'te Soyadı Kanunundan sonra da Ataman soyadını alır. Molla Kahraman ve Ferahnaz (Şerife) çiftinin belki de en küçük çocuğudur. Annesi o üç yaşındayken vefat eder. Sabit (Ataman) ilk eğitimini din adamı olan babasından alır. Daha sonra Ardahan Askerî Rüştiyesine (Ardahan Yetimler Okulu) yatılı olarak başlar ancak dördüncü sınıfa geçtiğinde okulun kapanması üzerine babasının yanına dönmek zorunda kalır ve orada Kur'an kursu hocalığına başlar. Bu dönemde üvey annesinden dolayı eve gelemeyen ve dışarıda kalmaya başlar. Âşıklığı ile ilgili olarak kaynaklarda yer alan bilgiler temelde onun bâdeli âşık olması üzerinedir. Müdamî, yedi ve on dört yaşında iki kez aynı rüyayı görür ve pir elinden bâde içer. İçtiği bâde sonucunda pîrlerin kendisine gösterdiği Şemsinur'a âşık olur ve bütün bir ömrünü onu aramakla geçirir. Pek çok yer gezen Müdamî'nin âşıklık geleneğini icra ettiği meslek dolayısıyla olsa da o, gittiği yerde Şemsinur'u arar ve bu hayalinden hiç vazgeçmez (Özsoy 2010: 1429-1430; Kalkan 1991: 289, Çelik 2016: 117). Bir gece mezarlıkta uyuyakaldığı sırada gördüğü bu rüyada pîrler tarafından kendisine Müdamî mahlası verilir (Çelik 2016: 117, Halıcı 1992: 52). Müdamî'nin anlattığı pîrler, Hz. Muhammed, Hz. Osman ve Hz. Ali'dir (Başgöz 1986: 133). Pîrler tarafından rüyasında gösterilen Şemsinur adındaki kızın, ailesi hakkında da bilgi veren Müdamî, Şemsinur'un sülalesinin adı Molla Halil oğulları, babasının adı Molla Mevlüt, annesinin adı Gudret'tir. Ayrıca Müdamî rüyasında gördüğü Şemsinur'u Murat yaylasının başında gördüğünü belirtmektedir (Başgöz 1986: 133). Şemsinur'u hayatı boyunca arayan Müdamî, daha sonraki dönemlerde Ramazan imamlığı yaptığı köylerden birinde Şemsinur'u görürse de sevdiğini alamaz ve Posof'a gelir ve yerleşir. Şemsinur için söylediği şiirin ilk dördlüğü şöyledir: Yedi yaştan bir sevdaya tutuldum/ Sadık dostum ne haldeyim sor beni/Otuz üç senedir yandım yakıldım/Kül etti içimde gizli kor beni (Halıcı 1992: 52). Âşık Müdamî birkaç yıl sonra Posof'a gelir ve Zekiye adlı bir kızla evlenir. Bu evlilikten üçü oğlan biri kız olmak üzere dört çocuğu olur. Çocuklarından ikisinin adı Hikmet Arif ve Halil İbrahim Ataman'dır. Diğer çocuklarının adlarıyla ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir. Yazları çiftçilik ve hayvancılık yapan Müdamî, kışları da âşıklık yaparak hayatını devam ettirir. Babasıyla birlikte gezip dolaşır, Şavşatlı Tefrik Usta'dan âşıklık ve hikâyecilik dersleri alır. Cılavuz Köy Enstitüsü'nde müzik öğretmenliği de yapan Müdamî'nin önemli özelliklerinden biri de halk hekimliğine ilgi duymasıdır. Bunu bölgenin ünlü âşıkları Şeref Taşlıova ve Murat Çobanoğlu da doğrular (Özsoy ve Ataman 1993: 58-59). Posoflu Müdamî, 8 Kasım 1968'de vefat etmiştir.

Seçeneklerde yer alan âşıklara da bakalım:

Âşık Şenlik	Asıl adı Hasan olan Şenlik, 1850 yılında, Çıldır İlçesinin eski adı Suhara köyü olan şimdiki Âşık Şenlik Beldesi'nde doğmuştur. Çıldırli Âşık Şenlik'in edebî kişiliğinin oluşmasında Azerbaycan âşıklarının, özellikle Hasta Hasan'ın etkisi büyüktür. Âşık Şenlik'in şiirlerinden, onun kahramanlık duygularına sahip büyük bir yurtsever olduğu anlaşılır. Yaşadığı 1877-78 Türk Rus savaşları dönemi, bu duyguların kaynağını oluşturmuştur. Ünlü koçaklamalarının halk üzerinde büyük etkisi olmuştur. Özellikle aşağıda vereceğimiz ünlü 93 koçaklaması çoğaltılıp halka dağıtılarak halkın direnişinin ve başeğmeziğinin bayrağı olmuştur. Halk şiirinin kahramanlık (koçaklama) türü şiir dalında Âşık Şenlik'in 93 koçaklaması bu türün "şaheseri" kabul edilmektedir. Şenlik'in bu koçaklamada esaret altında yaşayanlara umut ve cesaret, gelecek nesillere, millî şuur ve yurt sevgisi aşıladığı görülür. Âşık Şenlik'i büyük usta yapan özelliklerinden birisi de onun çok iyi bir halk hikâyesi musannifi olmasıdır. Tamamıyla kendi orijinal tasnifi olan; Latif Şah, Sevdakâr ve Salman Bey, konu, kurgu, kahraman, mekân, motif ve türküleri bakımından Türk halk hikâyeleri ve halk hikâyeciliği literatüründe baş sırada yer alan yapıtlardır. Âşık Şenlik, Latif Şah ve Salman Bey adlı hikâyelerinin konularının kaynağını yörede yaşanmış küçük olaylardan almıştır. Türk halk şiirinde en büyük muamma ustası 19.yüzyıl şairlerinden Çıldırli Âşık Şenlik'tir. Türk halk şiirinde en büyük sicillem ustası yine 19. yüzyıl şairlerinden Çıldırli Âşık Şenlik'tir. Âşık Şenlik, hikâye tasnifi, anlatım tarzı, halk şairliği, şiirleri ve yetiştirdiği çırakları ile gelenekte çığır açan ve iz bırakan "Âşık Şenlik Okulu"nun hocası ve büyük ustasıdır. 1913 yılında bir mecliste mat ettiği âşıklar tarafından kendisine içirilen zehirli bir şerbet yüzünden vefat etmiştir.
Âşık Huzûrî	Asıl adı Ali Coşkun olan âşığın mahlası Huzurî'dir. 19 Nisan 1886 tarihinde Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı Esenkaya köyünde dünyaya gelmiştir. Huzurî, babası Keşfi ve aynı zamanda şair olan hocası İbrahim Vehbi Efendi'nin etkisiyle şiir söylemeye başlar, on yaşına kadar İhrâkî mahlasını kullanır. Daha sonra babası tarafından âşığa Huzurî mahlası verilir. Üstad bir âşık olmasına rağmen, bâdeli âşıklardan değildir (Özder 2017: 29). En çok Seyranî ve Dertli'den etkilendiği söylenebilir (Gökâl 2001: 60). Hem aruz hem de hece vezniyle şiir söyleyip-yazan âşık, çok verimlidir. Devrinde yaşamış âşıkların ve araştırmacıların ortak bir kanaati olarak Huzurî, döneminin önde gelen usta âşıklarından biridir. Kuvvetli bir medrese eğitime bağlı olarak Arapça ve Farsçayı bilir, kelime hazinesini zenginleştirir. Hem aruz hem de hece ölçüsünü ustalıkla kullanabilen nadir âşıklardandır. Koşmalarının tamamı kusursuz denebilecek kadar mükemmeldir. Yaşamını sürdürebilmek için hayatı boyunca gezmek zorunda olan âşığın şiirlerinin bir diğer önemli teması da gurbettir. Çok defa gurbetten şikâyet, felek ve zamandan şikâyetle birleşir. Yurt sevgisi de sıkça işlenen bir temadır. Esasen sınır boylarında yaşayan, Rus istilasını ve göçleri müşahade edip bizzat savaşın içinde bulunan âşığın millet, bayrak, ordu ve millî kahramanları yücelttiği görülür. Usta âşıklarla karşılaşmalar yaparak ustalığını gösteren âşık, Artvin çevresinde birçok âşık yetiştirmiştir. Onun en çok tanınan şiiri ise Para Destanı 'dır.
	Hayatı hakkındaki bilgilerin, şiirlerinden ve meşhur hikâyesindeki rivayetlerden ibaret olduğu, yakın bir tarihe kadar adaşı Erzurumlu Emrah ile karıştırılan, hatta gerçekten yaşamış bir âşık mı yoksa halk hikâyesi kahramanı mı olduğu dahi tartışılan bir halk şairidir. Pek çok kaynakta 17. yüzyılda yaşadığı ve

Gülşen-i Şuara	Ahdî
Zübdetü'l Eş'ar	Kâf-zâde Fâizî
Heşt Behişt	Sehi Bey

Seçeneklerde verdiğimiz diğer tezkirelere de bakalım:

Mecalisü'n nefais: Eski Türk edebiyatının kaynakları arasında Mecalisü'n nefais'in ayrıcalıklı yeri vardır. Mecalisü'n nefais, bir ön söz ve sekiz tabakadan oluşmaktadır. Ali Şir Nevayî, eserinin her tabakasına meclis ismini vermiştir. Tezkirenin ön sözünde Nevayî, şairlerin isimlerinin unutulup yok olmaması için çeşitli eserler oluşturulduğunu, bunlardan Molla Camî'nin, Baharistan isimli eserini sekiz ravzaya ayırdığını, bir ravzasında şairlerden söz ettiğini; Emir Devletşah'ın Tezkiretü's şuara adlı bir eser yazdığını ve onda şairleri topladığını belirtir. Daha sonra bu konuda başka eserler de kaleme alındığını, ancak bunlarda eski şairlerin yer aldığını ve övgülerinin yapıldığını, oysa sultanı sâhibkırân (Hüseyin Baykara) zamanında şiirin her alanında değerli şairler yetiştiğini, bunların eskilerden aşağı olmadıklarını, bundan dolayı isimlerinin ve sözlerinin kaybolmaması için onları toplayarak ötekilere katmak amacıyla bu eseri oluşturmaya karar verdiğini belirtir. Tezkirenin her tabakası başında o tabaka için Türkçe açıklama ve her tabaka sonunda sekizinci tabaka hariç ise yine Türkçe tetimme kısmı bulunmaktadır. Nevayî, tabakaları ve tetimmeleri isimlendirirken başlıklarında Türkçe sayıları kullanmayı tercih etmiştir.

Meşâirü's Şuara, 1568 yılında Aşık Çelebi tarafından yazılmış ve II. Selim'e sunulmuştur. Tezkirenin önsözünde Aşık Çelebi şiir ve şairden söz eder. Ardından şiir yazan padişahlara yer verir. Sonraki bölümde ise diğer şairler ebced hesabına göre sıralanır. Aşık Çelebi şairler hakkında bilgi verirken bizzat kendilerinden veya yakınlarından öğrendiği bilgilere yer vermiştir.

Teşrifâtü's Şuara, Türk Edebiyatı'nın bilinen iki manzum tezkiresinden biridir. Teşrifâtü's Şuara dilinin ağırlığı, diğer tezkirelerde olmayan bazı şairler hakkında çeşitli bilgiler ihtiva etmesi, biçim yönünden alanında yegâne olması, döneminin şiir anlayışına getirdiği eleştiriler gibi özellikleriyle dikkat çekici bir eserdir. Güftî hemen her eserindeki gibi Teşrifâtü's Şuara'da da mizahı seven, şakacı, nüktedan bir şair olarak karşımıza çıkar. Şairlerin gerek hayatlarının, gerekse şahsiyetlerinin anlatıldığı kısımlarda Güftî'nin alaycı üslubu derhâl göze çarpar. Bu üslup, zaman zaman mizah ve şakalaşma çizgisini aşır çirkin ve bayağı kelime tercihleriyle örülü bir hiciv tarzına dönüşmektedir. Hatta bahsi geçen çirkin isnatlar, şairin bizzat kendisini tarif ettiği yerlerde de kullanılmaktadır. Bununla birlikte kimi şairler için yöneltilen menfi isnatlardan bazen rücu edilip amacın şakalaşmak olduğu belirtilirken; bazı şairler içinse hiçbir kötü söylemde bulunulmamıştır.

Latîfî-Tezkiretü's-Şuara Ve Tabsirâtü'n-Nuzema: Latîfî Tezkiresi, daha önce yazılan Heşt Behişt'ten birçok yönden üstün bir eserdir. Latîfî, eserinde alfabetik usulü ilk kez kullanmakla kalmamış, her harf içinde ayrıca üç harfe kadar bir sıralama yapmıştır. Tezkire, şairler hakkında isabetli eleştiri ve değerlendirmeler ihtiva etmesinin yanı sıra verdiği doğru bilgiler bakımından da oldukça önemlidir. Latîfî, eserinde her şaire değer ve yeteneğine göre yer ayırmak suretiyle objektif olmaya çalışmış; beğenmediği şairleri de açıkça eleştirmekten kaçınmamıştır. Şimdiye kadar Latîfî Tezkiresi'ne yöneltilen en büyük eleştiri ise birçok şairi Kastamonulu olarak göstermesidir. Üslubu akıcı, ahenkli ve yer yer alayıcıdır.

Gelibolu Ali: Kühnü'l-ahbar'ın biyografik malumat açısından asıl zengin ve farklı tarafını eserde yer alan şairler meydana getirir. Bunların sayısı müstakil biyografi olarak 290'dır. Ayrıca 15 şair hakkında da başka vesilelerle tam bir biyografi örneğine yakın bilgiler verilmiştir. Bu tarz bilgiler ya müşterek mahlas taşıyan daha önemsiz şairler, ya da yakın akrabalar hakkında verilir. Sözü edilen bu 15 kişi ile birlikte Kühnü'l-ahbâr'daki biyografilerin sayısı, 305'e ulaşmaktadır. Bu hâliyle eser, kendisinden önce ve sonra yazılan çok sayıda biyografik eserden şair sayısı bakımından büyük, bazılarıyla eşit, pek azından da küçüktür. Örneğin içinde 229 şair bulunan Sehi Tezkiresi'nden büyük, 334 şair kapsayan Latîfî ile aynı seviyede sadece Aşık Çelebi (426 şair), Ahdî (382 şair), Salim (435 şair) ve Fatî'n (672 şair) in tezkireleri sayı bakımından küçüktür. Kısacası Âlî, diğer önemli tezkirelerden hem hacim, hem de şekil bakımından pek farklı olmayan bir eseri tarihinin içine yerleştirmiştir. Bu biyografilerin, bir umumi tarihin içinde yer aldıkları için karşı karşıya bulunduğu ufak tefek farklar bir yana bırakılırsa, şuara tezkirelerinde yer alan örneklerden değişik yanları yoktur. Sadece değişik padişahların döneminde yaşayanlar, eserin tertip tarzı dolayısıyla farklı padişah dönemlerinin sonlarında yer almışlardır. Sözü edilen bu şairler bir araya getirildiğinde 16. yüzyıl yeni bir şuara tezkiresi kazanmaktadır. Böylece esere rahatlıkla Kühnü'l-ahbar Tezkiresi denebilir.

Riyazî-Riyazü's-Şuara: Riyazî'nin en önemli eseri, tezkiresidir. Tezkire, I. Ahmet'e ithaf edilmiştir. Riyazî eserini hazırlarken daha önceki tezkirelerden de yararlanmış, 1586 yılın da yazılan Hasan Çelebi Tezkiresi'nden sonra yetişen şairleri de kendi topladığı bilgilere dayanarak yazmıştır. Riyazü's-Şuara, bir önsöz ve ravza adı verilen iki bölümden meydana gelir. Riyazî, tezkiresinin mukaddimesinde, eserini hazırlarken dikkat ettiği hususları, şiir ve şair hakkındaki görüşlerini dile getirir. Okuyanı ve yazanı usandırmamak için uzun uzun yazmamış, şair ile şairlik taslayanı birbirinden ayırmış, çoğu şairin divanını inceleyip yeni söyleyişleri almıştır. Diğer tezkirecilerin çoğu bu özeni göstermemişlerdir. Riyazî genel olarak şiir görüşünü tezkiresinin önsözünde dile getirmiştir. Şiiri mana anlayışı etrafında dört türde ele alır: Manada yaratıcılık, Önceki manaya yeni bir mana katma, Önceki manayı güzel bir söyleyişle yeniden söyleme, Önceki manayı başka manalarla aktarmak. Bunu yaparken, öncekinden iyi yapanlar makbul görülür, eşit seviyede yapanlar reddedilmezler. Fakat öncekilerden aşağı bir seviyede söylenenleri de makbul görmez. Riyazî bundan sonra eserini yazarken tuttuğu yolu anlatmış ve tezkirenin özelliklerini şöyle sıralamıştır: Tezkire, yazanlar ve okuyanlar sıkılmasın diye kısa tutulmuş, fazla sözden kaçınılmıştır. Son tezkireci olan Hasan Çelebi 600 kadar şairden söz etmiş, ama gerçek şairi müteşairden ayıramamıştır. Kendisi 400 kadar şairi yazıp, iyi olmayan şairleri eserine almamıştır. Şairlerden çoğunun defter ve divanları görülüp incelenmiş, öteki tezkireciler gibi ezberden kitap yazma yoluna gidilmemiştir. Tarafsız davranılmış, bazı şairleri yalnızca övme, bazılarını da yerme yoluna gidilmemiştir. **Eserin en önemli özelliği, hemen bütün şairlerin ölüm tarihlerinin belirtilmiş olmasıdır.**

CEVAP D

SORU 38

Ter etdüm çeşme-i hûşîdi 'ummâna keder verdüm
Gubâr-ı râhını çün dîde-i giryâna tapşurdüm

Kelimeler:

Ter: Yaş, ıslak, alıngan

Çeşme-i hûrşîd: Güneş, güneşin parıltısı
Ummân: Ulu, büyük, engin deniz, okyanus
Gubâr-ı râh: Sevgilinin yolunun tozu
Dîde-i giryân: Ağlayan göz, yaşlı göz
Keder (A): Üzüntü, bulanıklık

*Gubâr-ı râhını çün dîde-i giryâna tapşurdum; çeşme-i hûrşîdî ter etdüm, ummâna keder verdüm.
(Sevgilinin) yolunun tozunu yaşlı gözlerime sununca güneşin parıltısı alındı, deniz kederlendi.*

Sevgilinin yolunun tozu âşık için çok değerlidir. Âşık ona özlem duyar ve saba yelinden sevgilinin yolunun tozunu ister. Ona bazen yüz sürer bazen gözüne sürme çeker. Sevgiliye kavuşamayan âşık sevgilinin yolunun tozu ile biraz olsun hasret giderir. Ayrıca sürme olarak âşığın gözlerine şifadır.

Beyitte sevgilinin yolunun tozu âşığın yaşlı gözlerine sunulunca, güneşin parıltısı alınmış, umman da kederlenmiştir. Güneş alınıp, umman kederlendiğinden dolayı güneş ve umman kişileştirilmiştir. Güneşin parıltısının alınma sebebi âşık gözüne sürme çekince güneş ışınları gözü almaz ve dolayısıyla sürmeden dolayı güneş gözde parlamaz. Ayrıca âşığın yaşlı gözleriyle sevgilinin yolunun tozu birleşince göz bulanık görmeye başlar. Bu nedenle bulanık gören âşık, güneşin parıltısını tam olarak göremeyip parıltısı alınmış şekilde görür. Göz bulanık olunca denizi de bulanık olarak görür. Güneş ve deniz gerçekte bu şekilde değildir, ancak bu şekilde bulanık gören âşığın gözleri olduğundan **hûsn-i ta'îl sanatı** yapılmıştır.

Baş eğmeziz edâniye dünyâ-yı dûn için
Allah'adır tevekkülümüz i'timadımız

Kelimeler:

edânî (a.): 'aşağılık, bayağı kişiler'; dûn (a.): 'aşağı; aşağılık, değersiz'.

*"Dünyayı dun için edaniye baş eğmeziz; itimadımız, tevekkülümüz Allah'adır."
"Şu aşağılık dünya için birtakım bayağı kimselere baş eğmeyiz; bir tek Allah'a güvenir, onun takdirine razı oluruz."*

Dünyanın dûn olarak nitelenmesi çok yaygın bir kullanımdır. Dünya kelimesinin etimolojisi bile, bu düşünce tarzına hizmet edecek tarzda, felsefi içeriklidir: 'en aşağı, en sefil; en yakın; değersiz' anlamındaki edna kelimesinin dişil hali olan dünyanın değersizliği Peygamber'in bir sözünde 'leş' diye nitelenerek özlü ifadesi-ni bulmuştur (eddünya cîfetün: dünya bir leştir). İştikak sanatı burada: edânî, dünyâ, dûn.

D seçeneği:

*Ağlayub feryâd idersin her nefes ey andelîb
Hâr ile hem-sâye olmuş verd-i handânun mı var
(Ey bülbül, her nefes ağlayıp feryat edersin. Yoksa diken ile komşu olmuş bir gülün (açılmış) gülün mü var?)*

Andelîb: bülbül, Hâr: diken, Hemsâye; komşu demektir. Farsça hem "daş" ve sâye "gölge" kelimelerinden oluşur. Handân: fars. handiden "gülmek"ten handân) gülün, şen, neşeli.

Her seher inleyip feryat eden bülbül, ona göre beyhude feryat etmemekte âşık olduğu gülün diken ile yaklaşmasından dolayı üzüntü duymakta ve kıskançlık acısıyla ağlamaktadır. Zâtî, gazelin kurgusuna hâkim olan tecâhül-i ârifi yeni bir sahnede ele almaktadır. Bu sahnede bülbül ve gül aşkına ait mitolojik bir telmih gizlidir. Gül ile bülbülün aşkları dillere destandır. Gül, bülbülün sevgilisidir. Âşık da sevgili denen gül karşısında şakıyıp duran bir bülbüldür. Gül ile bülbülün bu hikâyeleri İslam-Şark edebiyatlarını çok etkilemiştir. Hatta "Gül ü Bülbül" adlı alegorik, müstakil eserler bile yazılmıştır (Pala, 2004: 172). Bülbül, güle olan sevgisini her seher aynı coşku ve sadakatle dile getirdiği halde gül, onun feryadına kulak vermez ve bülbülün bütün çabasına rağmen dikene yaslanmaya ve dikenin yanında olmaya devam eder. Bu beyitteki gülün, sevgili; dikenin de âşığın rakibi olan diğer âşık ve âşıklar olduğu istiare yoluyla anlaşılmaktadır. Sevgili, âşığın bütün çabasına rağmen ona yönelmek yerine hiç çaba göstermeyen rakibe yönelerek âşığını feryat ve figana salmakta ve rakibi ise mesut etmektedir. Güle eklenen gülen/ gülücü sıfatı ironik bir sıfattır. Gül, âşığının acısıyla alay edici bir tavır içinde gösterilmektedir. Âşık, ağlarken sevgili bundan müteessir olacağına bahtiyar olmakta ve âşığın ağlamasına mukabil sevgili gülmektedir. Bu gülüşte hem acı bir alay hem de zulme meyyal bir tavır iç içedir. Dolayısıyla âşığın elinden hiçbir şey gelmediği için bülbül gibi ağlayıp inlemektedir. Bu ifadeden anlaşılır ki seslenen bülbül, aslında bir vesile olup şair doğrudan bülbül vesilesiyle kendisine seslenmektedir.

E seçeneği:

*Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz Biz neşâtın da gâmin da rûzgârın görmüşüz
Dünya bahçesinin hem son baharını hem (ilk) baharını görmüşüz; biz neşenin de ıstırabın da rûzgârını günlerini görmüşüz.*

Kelimeler:

Bag: bahçe; dehr: dünya, uzun zaman dilimi; neşât: sevinç; rûzgâr zaman, rûzgâr, dönem.

Beyitte şair hayatta hem iyi hem de kötü günler yaşadığını söylemektedir. Herkesin düşündüğü bu basit fikir veya mesajı Nâbî, teşbih, mecaz ve tevriye gibi sanatlarla şiirleştirmiştir. Sıradan bir manayla sıra dışı bir beyit oluşturmuştur. "Hazan" ve "bahar" kavramları mecazî anlamlarıyla kullanılmış ve bu değişmeceli anlamlar ikinci mısırda "neşat" ve "gam" kelimeleriyle açıklanmıştır (düzensiz leff-ü-neşr). Şair, biz bu dünya bahçesinin hem son baharını yani hüznü günlerini hem de ilkbaharını yani neşeli günlerini gördük, diyor. "Bağ" ve "rüzgâr" kelimeleri "hazân" ve "bahar" kelimelerinin ilk anlamlarını da çağrıştırmakta ve zihinde bir bahçe tablosu oluşturmaktadır. Şair, mesajını bahçe üzerinden görselleştirerek vermektedir. Dünyayı bahçeye teşbih etmiştir. "Bâğ-ı dehr" ifadesinde teşbih-i belîğ vardır. Sonbahar ve ilkbahar mevsimlerinin en iyi gözlemlendiği yer bahçedir. Beyitte "rüzgâr" kelimesinin "zaman", "günler" anlamının yanı sıra "yel" anlamı da kullanılmıştır (tevriye). "Rüzgâr" kelimesi, beyitteki bahçe imgesini veya resmini desteklemek üzere özellikle seçilmiştir ve "bağ", "hazân" ve "bahar" kelimeleriyle tenasüp oluşturmaktadır. Çünkü ılık veya sert esen "rüzgâr" ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinin oluşmasında ve hissedilme-sinde önemli bir role sahiptir. (Bayram,Yavuz. 2016)

C seçeneği:

*Takinsun dil-rübâlar gamzelerden tîğ-i 'âşık-küş Bizüm de âhumuzdan nâvek-i dil-düzumuz vardır
Dilberler gamzelerden âşık öldüren kılıçlar takinsınlar. Bizim de âhtan gönül delen okumuz vardır.*

Kelimeler:

Dil-rübâlar: gönül alan, gönül kapalı; tîğ: kılıç; -küş: öldüren; nâvek. ok; dil-düz: gönül delen.

Beyitte güzellerle âşıklar, silahları bakımından şairane bir bakış açısıyla kıyaslanmaktadır (karşılaştırma). Güzellerin kılıç takınan gamzelerine karşılık olarak âşıkların ok gibi ahları vardır. Sevgilinin gamzesi kılıca, âşığın âhı da oka teşbih edilmiştir (teşbih-i belîğ). Ah, âşığın gönle tesir eden yegâne silâhıdır.

CEVAP C

SORU 39

Soruda verilen beyit, **mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün** kalıbı ile yazılmıştır.

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

• — — — / • — — — / • — — — / • — — —

Kamu bîmârına cânan devâ-yı derd eder ihsan

• — — — / • — — — / • — — — / • — — —

Niçin kılmaz bana derman beni bîmâr sanmaz mı?

• • — — / • — — — / • — — — / • — — —

Sevgili, bütün hastalarının(âşıklarının) derterine(sıkıntılarına, üzüntülerine) devâ başışlar; (fakat) bana niçin şifa vermez, beni hasta(âşık) sanmaz mı?

Kamu: Bir memleketteki halkın bütünü, amme. sıf. Bütün, hep.

Bîmâr: Hasta

Cânân: Gönülden sevilen, gönül verilmiş olan kadın, sevgili; Tasavvufta> Tanrı.

Deva: ilâç, derman, şifâ; çâre, tedbir.

CEVAP E

SORU 40

Tîregî-i şeb-i baht-ı siyehimden korkmam

O meh-i hüsn ki bir şâh-ı felek-câhımdır

Kelimeler:

Tîregî: Karalık, bulanıklık.

Şeb: Gece.

Meh: Gökteki ay, kamer; bir takvim yılının on ikide biri, ay, şehir; Ay gibi güzel, sevgili; sıf. Aya benzeyen, ay gibi güzel ve parlak.

Hüsn: Güzellik, güzel, iyi.

Şâh: Pâdişah, hükümdar; (Türkçe isim tamlamasının ikinci, Farsça terkiplerin birinci ögesi olarak) —nin başı, en büyüğü, birincisi.)

Felek: Gökyüzü, semâ; gök katlarında yer alan yıldızların insan kaderi üzerinde yaptığı kabul edilen etki, kadere hâkim olduğuna inanılan güç, tâlih, baht; eskiden her birinde bir gezegenin bulunduğu kabul edilen gök katlarından her biri.

Câh: Yüksek mevki, makam, rütbe

Beytin geneline baktığımızda bizi "Kara bahtımın gecesinin karanlığından korkmam. O güzellik ayı, benim göğün yüceliğindeki sultanımdır." anlamı karşılamaktadır.

SORU 41

Soruda verilen tablonun doğru şekilde doldurulmuş hali şu şekilde olmalıdır:

Yüzyıl	Sanatçı	Eser
XIV.	Âşık Paşa	Garibname
XV.	Ahmed-i Dâî	Çeng-name
XVIII.	Enderunlu Fazıl	Zenanname

DİKKAT!

Âşık Paşa- Garibname: *Garîb-nâme* döneminde yazılmış diğer eserlerin pek çoğu gibi tercüme değil, telif ve tamamen özgün bir eserdir. Bu yönüyle Anadolu'da telif edilmiş ilk büyük eser sayılır. Garîb-nâme, esas itibarıyla tasavvufî nitelikte, Allah'a ulaşma yollarının anlatıldığı bir eserdir. Mesnevinin en kayda değer özelliği hiç kuşkusuz Türk dilinin horlandığı bir dönemde bu dille yazılması ve bunun da özellikle vurgulanmasıdır. Garîb-nâme'nin en önemli yanı belki de Türk dili tarihinde oynadığı mühim rolüdür. Yûnus Emre, bütün Anadolu'yu dolaşarak öz diliyle söylediği gazelleriyle "Türkçenin bir şiir dili olabileceği"ni göstermiş, Âşık Paşa da aynı görevi mesnevileriyle yapmıştır. Bunun bilinçli bir "dilcilik" hâlinde yapıp yapılmadığı elbette tartışmaya açık bir konudur. Ancak edebî dil olarak Farsçanın kesin bir hâkimiyetinin bulunduğu bir dönemde Garîb-nâme'sinin sonlarında söylediği ve pek çok kere karşımıza çıkan;

Türk diline kimsene bakmaz idi

Türklere hergiz gönül akmaz idi

Türk dahı bilmez idi ol dilleri

İnce yolu ol ulu menzilleri

beyitleri dönem gerçeğinin açık ifadesidir.

Ahmed-i Dâî: Cömertliği ile tanınan Emîr Süleymân'ın Edirne sarayındaki meclislerinde Ahmed-i Dâî, Şeyhî, Ahmedî ve Hamzavî gibi genellikle Kütahya'dan Edirne'ye gelen şairlerden müteşekkil bir şiir mahfeli de oluştu. İşte bu kültür ve sanat ortamında Dâî, meşhur eseri Çeng-nâme'yi yazdı (808/1405-06) ve Emîr Süleymân'a takdim etti. Aynı şekilde Dîvân'ında da Emîr Süleymân adına kaleme aldığı şiirlerin bulunduğu görülmektedir.

Çeng-nâme: Önceleri uzun süre eserin adının "Çengnâme", konusunun da savaşla ilgili olduğu sanılmıştır. Çeng-nâme, Türklerin millî çalgılarından birisi sayılan "çeng" in yapısının alegorik/temsîlî ve mistik bir bakış açısıyla ele alındığı bir eserdir.

Teressül: İçinde en eski inşa örneklerinin, mektup türlerinin ve kompozisyon yazma kurallarının yer aldığı eseridir.

Enderunlu Fazıl: Asıl adı Hüseyin'dir. Mahlas olarak Fâzıl'ı tercih ettiği ve Enderun'da yetiştiği için Enderunî veya Enderunlu Fâzıl (Hüseyin) Bey olarak tanındı.

Defter-i Aşk: Fâzıl'ın kendi aşk maceralarını anlattığı bu eseri 438 beyitlik bir mesnevidir.

Hûbannâme: Çeşitli milletlerin erkek güzellerinin anlatıldığı 796 beyitten ibaret bir mesnevidir.

Zenan-nâme: 1101 beyitlik bir mesnevi olan eserde çeşitli milletlerin kadınları anlatılır. Hûbannâme'den daha ilgi çekici olan bu eser, kadınlar hamamı ile mahalle baskını gibi sahneleri tasvir eder.

Çengînâme: Rakkasnâme adıyla da anılan eserde o dönem İstanbul'daki meşhur köçekler isim isim sayılarak tasvir edilmiştir. Eserin dikkat çeken yönü zamanın örf ve âdetlerini yansımasıdır.

Dîvân: Devrinin özelliklerini anlatması ve edebî değerinden dolayı zengin ve hacimli bir eserdir.

Çeldiricilerde verilen Tuhfetü'l-Harameyn ve Hayrâbâd adlı eserler, Nabi'ye aittir. Beng ü Bade ise Fuzulî'ye aittir.

Şeyyad Hamza:

Yûsuf u Züleyhâ: Şeyyâd Hamza'nın en meşhur eseri olan manzume Anadolu sahasının ilk mesnevîleri arasındadır. Dâsitân-ı Sultân Mahmûd: Tasavvuf felsefesinin işlendiği eserde, Gazneli Mahmûd ile bir derviş arasında geçen diyaloglar üzerinden "madde" ile "mânâ" mukayesesini yapmıştır.

Ahvâl-i Kıyâmet: Kıyametin nasıl kopacağı, ölümlerin nasıl dirileceği, Hz. Peygamber'in ümmetine nasıl şefaathane olacağı ve hangi kavimlerin cennete veya cehenneme gideceği gibi konuların sade bir dille anlatıldığı 289 beyitlik bu mesnevî, aruzun "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezniyle kaleme alınmıştır.

Hoca Mesud: Asıl adı Mes'ûd'dur. Hoca Mes'ûd sanıyla tanınmıştır. Süheyl ü Nevbahâr: Asıl adı Kenzû'l-Bedâî'dir. 751/1350'de tamamlanmıştır. Mesnevî formunda kaleme alınmış olan *Süheyl ü Nevbahâr*'da esas olarak aruzun "fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül" kalıbı, ancak içinde yer alan beş gazelde farklı kalıplar kullanılmıştır. Hoca Mes'ûd'un ifadesine göre 5703 beyitten oluşan eserin ilk 1000 beyti yeğeni İzzeddîn Ahmed, gerisi kendisi tarafından yazılmıştır. Yemen padişahının oğlu Süheyl ile Çin fağfurunun kızı Nevbahâr arasında geçen bir aşk hikâyesini konu edinen ve dinî-ahlâkî nitelikli bu didaktik mesnevîde gazellere yer verilerek anlatımda oluşabilecek tekdüzellik engellenmeye çalışılmıştır.

Sinan Paşa:

Tazarru'-nâme: Tazarru'ât, Tazarru'ât-ı Sinân Paşa, Darâ'at-nâme gibi isimlerle anılan bu kitap Sinân Paşa'nın Türkçe eserlerinin ilkidir. Eser iki bölümdür. Tazarru'-nâme ahlâkî, didaktik aynı zamanda tarikat ve tasavvuf yolunun hakikatlerini öğreten, yer yer öğütler, kıssalar ve hikâyelerle bezenmiş bir kitaptır. Sinân Paşa üslubunu yansıtan süslü, secili nesrin en önemli örneği kabul edilen eserin, ilmî neşri 1971 ve 2001 yıllarında yapan Mertol Tulum, 2011 yılında da Sinân Paşa Yakarışlar Kitabı (Tazarru'-nâme) adıyla dilçi çevirisini yayımlamıştır.

Gelibolulu Mustafa Ali: Mahlası ilk zamanlarda **Çeşmî**, sonraları **Âlî'dir**. Mustafa Âlî, dört divan tertip etmiş, hamse oluşturacak kadar [Mihr ü Mah, Riyazü's-Salîkîn, Tuhfetü'l- Uşşak, Camiü'l-Buhur Der-Mecalis-i Sur, Mihr ü Vefa] mesnevi yazmış bir şairdir. Künhü'l-Ahbâr: Eser, 1591-1598 yılları arasında yazılan bir umumi tarihtir. Uzun ve orijinal bir mukaddime ile yazarın "Rûkn" adını verdiği dört bölümden meydana gelir. Rûkn'ler şu konuları ihtiva eder: Birinci rûkn, dünyanın yaratılışından, Hz. Âdem'in zuhuruна kadar var olanlar; ikinci rûkn, peygamberleri, Arap kavmini, Hz. Muhammet'in peygamberliğini, mucizelerini, ashabını, halifeleri, Emevileri, Abbasileri, Arap emirlerini, bilginlerini, şeyhlerini ve tabiplerini içine alır.

CEVAP C

SORU 42

Soruda verilen öncüller sırasıyla **Direktör Ali Bey - Sadullah Paşa – Hüseyin Suat Yalçın** şeklinde olmalıdır.

Direktör Ali Bey: Tiyatro ve mizah alanında çalışmaları bulunan sanatçı Diyojen dergisindeki mizahi yazılarıyla tanınmış ve mizah edebiyatının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Türk mizah edebiyatının öncülerinden olan Ali Bey, Osmanlı Tiyatrosu'nun kurulmasında etkili olur, Tanzimat tiyatrosunun gelişmesini sağlar. Sanatçı tiyatro mizah ve gezi türlerinde eserler vermiş Moliere'nin bir eserini Ayyar Hamza adıyla Türkçeye uyarlamıştır. Eserlerine de kısaca bi'göz atalım:

Lehçetü'l Hakâyik: Direktör Mehmed Âlî Bey'in kaleme aldığı mizahî lugât/sözlük. Eski Türk harflerinin alfabetik sırasıyla düzenlenen ve henüz ilk baskısına ulaşamadığımız *Lehçetü'l Hakâyik*'ın ikinci ve üçüncü baskılarında bir mukaddime, 365 kelime veya kelime grubuna yer verilmiştir.

Ayyar Hamza Âlî Bey: Ayyar Hamza isimli eserini, Fransız ve dünya edebiyatının en meşhur komedi yazarlarından Molière'in Les Fourberies de Scapin adlı eserinden, Türk örf ve âdetlerine göre uyarlamıştır. Eserin konusu, Sena Bey'in Ziba Hanım ile Nimet Bey'in de Eda Hanım ile ailelerinden habersiz yaptıkları evliliklerdir.

Geveze Berber: Âlî Bey'in Geveze Berber isimli eseri, birinci perdesi yedi, ikinci perdesi sekiz sahneden oluşan küçük hacimli bir komedidir. Oyunun konusu, Firuz Bey adlı gençle sevgilisi Nesibe Hanım'ın birbirlerine kavuşma çabaları ve Berber Hamdi isimli dostları sayesinde mutlu sona ulaşmalarıdır.

Diyojen dergisine de bi'göz atalım mı? Çünkü "Diyojen" deyince, derginin kurucusu olan Teodor Kasap'a gidilebiliyor. Burada sorunun paragrafına bakmanın faydalı olduğunu düşünüyoruz. İstanbul'da Teodor Kasap tarafından önceleri Fransızca ve Rumca bir mizah dergisi olarak yayımlanan Diyojen, 24 Kasım 1870'de de Türkçe olarak çıkmıştır. Teodor Kasap, ilk sayıdan başlayarak yayın hayatına son verildiği 183. sayıya kadarki tüm nüshalarında "Diyojen" logosunun altına, ünlü filozof Diyojen'in İskender'e söylediği: "Gölge etme başka ihsan istemem" söylemine yer vererek siyasal iktidara, besleme basınının 4 rağbet gördüğü bir ortamda hükümetten hiçbir maddi destek istemediğini ve tek isteğinin yönetimin basın özgürlüğüne müdahale etmemesi mesajı olmuştur. Derginin çıkış amacı ilk sayının "Mukaddime" kısmında ele alınmış, yazıda halkın düşünceleri ile hükümetin icraatlarını ve maksadını mizahi yoldan ortaya koymak olarak ifade edilmiştir. Bu konular yazılıp çizilirken de halkın günlük hayatta kullandığı sade Türkçenin kullanılacağına özen gösterileceği vurgulanmıştır (Diyojen, 24 Kasım 1870).

Türkiye'de modern mizahın ilk örneklerinin yayımlandığı dergi, Ali Bey, Ebuzziya Tevfik, Namık Kemal, Nuri Bey, Reşat Bey'in imzasız yazılarına da yer vermiştir.

Şimdi de çeldiricilerde yer alan isimlere göz atalım:

Ahmet Vefik Paşa

<p>Türkçülük hareketinin önde gelen isimlerinden biri olan Ahmet Vefik Paşa, devlet hizmetleriyle dolu hayatına sanat, edebiyat ve tiyatro bakımından oldukça önemli eserler sığdırdı ve bu eserleriyle Tanzimat dönemi modernleşme hareketine büyük katkılar sundu. Millî kültüre ve halkın diline duyduğu büyük ilginin neticesi olarak, Türk atasözlerini topladığı Muntehabat-ı Durûb-ı Emsâl'i yayımladı. Ayrıca Türk dilinin sözlüğünü yapmaya asırlarca gerek görmemiş bir zihniyeti aşarak, Türk sözlükçülüğünde yeni bir çağ başlatan iki ciltlik Lehçe-i Osmânî'yi hazırladı (Akün 1989: 152). Vefik Paşa ilk kez bu eserinde Türkçenin tanımını yaptı ve Osmanlıcanın bir dil değil; Türkçenin lehçesi olduğunu savundu (Çeri 1998: 170). Dil ve edebiyatın yanı sıra Türk tarihiyle ilgili de eserler verdi. Bu anlamda, Türklük düşüncesini yayma çabasının ürünü olan Şecere-i Türkî'yi (Akyüz 2000: 165), Darülfünun'da okuttuğu derslerin özeti niteliğindeki Hikmet-i Tarih'i (Güray 1966: 15-16) ve Osmanlının siyasi ve askerî tarihi hakkında bilgi veren Fezleke-i Târih-i Osmânî'yi yayımladı (Vural 2016: 67).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Moliere'nin birçok tiyatrosunu (16 eser) çevirmiş ve bunları sahneye koydurmuştur. Bu oyunları Türk örf ve adetlerini dikkate alarak uyarlamaya çalışmıştır. ➤ Anadolu Türkçesinde bulunan kelimeleri ilk defa derleyen sanatçımızdır (Lehçe-i Osmanî), bunun dışında Orta Asya Türkçesinin mühim eserlerinden Şecere-i Türk'ü Çağatayca'dan Osmanlı Türkçesi'ne çevirip Türk Edebiyatına kazandırabilmiştir. ➤ Müntehabat-ı Durub-ı Emsal adlı yapıtında atasözlerini derledi. Moliere'den çevirdiği tiyatro eserleri şunlardır: Zor Nikâh, Adamcıl, Zoraki Tabip, Savruk, Kocalar Mektebi, Azarya, Kadınlar Mektebi, Dudu Kuşları, Dekbazlık, Meraki, Don Civanı, Yorgaki Dandini, İnfial-i Aşk, Tartuffe.
<p style="text-align: center;">Cenap Şahabettin</p> <p>Avrupa'dan döndükten sonra Mekteb, Hazîne-i Fünûn, Maarif, Malûmat gibi dergilerde şekil ve muhteva bakımından yeni şiirlerini birbiri peşi sıra yayımladı. Bu şiirlerle bütün edebiyat kamuoyunun dikkatini çekti ve o sırada Servet-i Fünun dergisi etrafında bir araya gelen ve "Edebiyat-ı Cedide" mensupları olarak bilinen şairlerin arasına katılmakta gecikmedi. 1897 yılından sonra Cenap'ın şiir faaliyeti Servet-i Fünun'da yoğunlaşacaktır.</p> <p>Şiirde ses ve musikiye de en az resim kadar değer veren Cenap Şahabettin, duygu ve düşüncelerini kelime ve terkiplerin ses ve ahenkleriyle "telkin" etmeyi amaçlayan bir şairdir. Cenap Şahabettin'in şiirlerinin bu yönünü ele aldığı yazısında Mehmet Kaplan, onun Sembolistlerden "musikiyi taklit eden şiir" tarzını öğrendiğini belirtir. (Kaplan 1992a: 408) "Elhân-ı Şitâ", "Yakazât-ı Leyliye", "Temâşâ-yı Leyâl", "Temâşâ-yı Hazân" gibi şiirleri ile bu "musikiyi taklit eden şiir" in güzel örneklerini veren Cenap Şahabettin, daha ahenkli bulduğu için bütün şiirlerinde aruz veznini tercih etmiştir. Şiirde olduğu kadar düzyazıda da Türk edebiyatının önemli isimlerinden biridir. Şiirlerinin aksine nesir yazılarının çoğu sağlığında kitap olarak yayımlanmıştır. Bunlardan ilki, görevli olarak gittiği Cidde seyahati sırasında izlenimlerini kaleme aldığı 17 parça "mektup"tan oluşan Hac Yolunda adlı eseridir.</p> <p>Cenap Şahabettin'in bir cephesi de gazete fıkrası veya makale yazarlığıdır. Yazı hayatının başından ölümüne kadar birçok gazetede devrinin çeşitli meseleleriyle veya gündemdeki konularla ilgili yazıları yayınlanmıştır. Bu yazılardan bazıları sağlığında kendisi tarafından bir araya getirilerek kitap olarak da basılmıştır. Bunlardan ilki Evrak-ı Eyyam adlı eseridir. Nesr-i Harb, Nesr-i Sulh ve Tiryaki Sözleri adlı kitap da yine çeşitli gazetelerde yayınlanmış yazıların bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Kitabın ilk bölümünde Birinci Dünya Savaşı ile ilgili yazılar, "Nesr-i Sulh" başlıklı ikinci bölümünde ise Ali Canip'le münakaşaları ve Tefik Fikret hakkındaki yazıları yer alır. Servet-i Fünun'da "Sersemi Fikirler" başlığıyla yayımladığı vecizelerin bazıları ise bu kitapta "Tiryaki Sözleri" başlığı altında bulunmaktadır.</p>

CEVAP E

SORU 43

- Öncüllerde verilen içerikleri ile eserleri eşleştirdiğimizde;
- öncül: Samipaşazade Sezai'ye ait olan **Sergüzeşt** adlı eserdir.
 - öncül: Halit Ziya Uşaklıgil'e ait **Ferdi ve Şürekâsı** adlı eserdir.
 - öncül: Mehmet Rauf'a ait **Ferda-yı Garam** adlı eserdir.
 - öncül: Hüseyin Cahit Yalçın'a ait **Hayal** içinde adlı eserdir.

Sorumuzun cevabı olan **Şipsevdî** adlı esere bakacak olursak;

Şipsevdî romanı 1901'de Alafranga adıyla İkdâm gazetesinde tefrika edilmeye başlanmış; ancak sakıncalı görülerek yayını durdurulmuştur. 1909'da Şipsevdî adıyla Sabah gazetesinde tefrika edilmiş, 1911 senesinde de kitap hâlinde yayımlanmıştır. Hüseyin Rahmi Gürpınar, ilk romanı Şık'taki ana temayı ve şahıs kadrosunu genişletmek ve geliştirmek suretiyle Şipsevdî'yi kaleme almıştır. (Göçgün, 1993: 137) Roman, dış görünüşü hayatın mihveri kabul eden, alafrangalığı ve körü körüne Batı hayranlığını model alan Meftun isimli bir gencin yaşadığı maceralar üzerine kurulmuştur. "Şipsevdî" ismi, romanda Meftun'a takılan addır ve roman Meftun karakteri üzerine kurulmuştur. Meftun Bey, 15 yaşlarındayken babasını kaybetmiştir. Batı hayranı olan amcası tarafından eğitim için Paris'e gönderilmiştir. Ancak tembel bir öğrenci olan Meftun okuyamamıştır. Meftun, gezip tozmak, Batıya ve Batılılara körü körüne hayran olup, kendi kültürünü küçümsemek dışında Paris'te hiçbir iş yapmamıştır. Amcasının ölümü üzerine İstanbul'a döner. Batılı tarzda bir hayat sürmeye ve etrafındakileri bu konuda bilgilendirmeye, elinden düşürmediği "savoir vivre" (görgü kuralları) kitabı ile ailesine Batılı yaşama tarzının inceliklerini(!) öğretmeye çalışır. Evdeki herkesin az da olsa Fransızca konuşabilmesini ister. Eserde, Meftun ile kardeşi Raci arasında çatışma görülür. Meftun, Avrupa'da kaldığı dönemde gelenekten uzaklaşan ve Batılılaşmayla dejenere olmuş bir tipi temsil eder. Raci ise geleneksel değerlere bağlı olarak büyümüş ve bu çerçevede eğitim almış insanımızı simgeler. Özellikle giyim, eğitim, moda gibi birçok konuda bu iki karakterin farklı bakış açıları ve olayları farklı değerlendirmeler çevresinde çatışmalar verilir. Meftun, kız kardeşi Lebibe'nin, zengin komşuları Kasım Efendi'nin oğlu Mâhir ile görüştüğünü öğrenince kız kardeşinin Mâhir ile evlenebilmesi için çaba gösterir. Meftun, bir süre sonra Lebibe ile Mâhir'in birbirlerine yazdıkları mektupları ele geçirir. Meftun, kız kardeşi Lebibe'nin, sevgilisi Mâhir'e kendisi hakkında yazdığı bu cümleleri çok doğru bulur. Ancak Mâhir, adı geçen mağazaları duymamıştır. Meftun, Lebibe ile Mâhir'in ilişkilerinin masumane olmadığını, tarafların evlenmeden birlikte olmaya başladıklarını anladığında, ikisini gözetlemek üzere bahçede, iki sevgilinin buluştuklarını öğrendiği kuytuda saklanır. Ancak Lebibe ile Mâhir'in değil, aşçı Zarafet ile Uşak Şaban'ın sevimliliklerine tanık olur. İki hizmetkârın ahlaksız ilişkilerine kızmaz. Bunun yerine Uşak Şaban'ın alafrangalığa ters düşecek şekilde gecelik entarisiyle dışarı çıkmış olmasına sinirlenir. Meftun, kendisi için de eş olarak Mâhir'in kız kardeşi Edibe'yi düşünür. Böylelikle Kasım Efendi'nin

bütün servetine konacak ve bu büyük serveti, alafrangalığın en son modalarını yaymada iyi bir kaynak elde edecektir. Kasım Efendi, geleneksel yaşama tarzını benimsemiş, alafrangalıktan hiç hoşlanmayan bir adamdır. Kasım Efendi'nin kızı ile evlenmeye karar veren Meftun, dostu Fransız Mösyö Dorle de Fray'dan fikir almaya gider. Uzun süre Yıldız Sarayı için çalışmış, ancak sonra güven kaybettiği için uzaklaştırılmış olan bu üçkâğıtçı Fransız'ın yardımıyla çevirdiği dalavereler neticesinde Kasım Efendi'yi ikna eder. Lebibе ile Mâhir, Kasım Efendi'nin rızasını beklemeden evlenmişlerdir. Meftun da Edibe ile nikâhlanır. Ancak Meftun, cimriliğiyle tanınan Kasım Efendi'nin servetini ele geçiremediği gibi hem başlık parası ödemek hem de Edibe ve Mâhir'e bakmak zorunda kalmıştır. Meftun ahlaksızlığı çıkar sağlamak amacıyla geçerli bir yol sayan ve bunu yaparken de alafrangalığı bahane eden, "çıkartı için türlü kurnazlıklar düşünün ve para konusunda dolaplar çeviren bir madrabaz"dır. (Moran, 1995: 260). Kurnazlıkla elde edilen her şey kaybedilir. Meftun'un çevresindeki insanlar birer birer ölür. Okuyucu olayları Meftun'un kaçışından iki sene sonra Paris'ten evine gönderdiği mektup aracılığıyla öğrenir. Meftun işlediği suçlar, yaptığı ahlaksızlıklar ile ilgili olarak en ufak bir üzüntü hissetmemekte, adalet duygusunun sadece ahmaklar için olduğunu savunmaktadır.

CEVAP C

SORU 44

Parçada bırakılan boşluğa getirilmesi gereken sanatçı, **Müfide Ferit Tek**'tir. Halide Edip Adıvar'ın Yeni Turan romanını Müfide Ferit Tek'in Aydemir romanı izler. Fuat Köprülü Müfide Ferit Tek'in bu romanı hakkında mütalaada bulunurken Halide Edip'ten sonra ilk milliyetperverliği ve dış Türkleri anlatması yönüyle önemli olduğunu vurguladıktan sonra, onun diğer önemli tarafının bir Türk kadını tarafından yazılmış olmasına da değinir (Köprülü, 2007: 123). 1918 yılında yayımlanan Aydemir, yazarın eşinin Sinop'ta sürgünde bulunduğu yıllarda kaleme alınır. Aydemir, II. Meşrutiyet yıllarında Türkistan'daki Türkleri uyandırmak isteyen, onlarda Türklük ideal ve sevgisi vücuda getirerek Türk Birliği yolunda hizmet etmeyi kendine amaç edinen Türkçü bir gencin hayatını anlatır (Kaplan, 1990:32-34). Yazar romanı kendi içerisinde bölümlere ayırmış olsa da roman gerçekte biri İstanbul'da diğeri Türkistan'da geçen iki bölümden oluşur. Küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Aydemir, Türkçülük idealine çocukluk çağındaki hatıralarıyla ulaşır. Dedesinin hatıralarını dinlemesi, küçük yaşlardaki kısa Rusya seyahati ve dönemin siyasi ve sosyal şartları Aydemir'in Türklük idealine bağlanmasında oldukça etkili olur. Yazarın ikinci romanı olan ve 1924 yılında yayınlanan Pervaneler, yabancı okulların kültür emperyalizmine nasıl aracılık ettiğini ve bu okulların yeni nesli nasıl kendi kültürüne yabancılaştırdığını anlatır.

Halide Edib, 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali üzerine: "Bu andan, 1922'de İzmir'e Türk ordusunun muhteşem girişine kadar hiç bir şeyin önemi yoktu. Bir fert olmaktan çıkmıştım. Muhteşem millî cinnetin bir parçası olarak çalıştım, yazdım ve yaşadım." diyerek millî mücadele ruhunun kendi düşünce dünyasındaki yansımaları anlatmıştır. (Adıvar 1962'den aktaran Aktaş 2013:3) Halide Edib bu yıllarda yazılarıyla ve eylemleriyle Türk kadınının Millî Mücadele yıllarındaki sembolü olmuştur. Millî Mücadele devrinin iki romanı, Ateşten Gömlek (1922) ve Vurun Kahpeye (1923), vatani kurtarmaya çalışan insanların hikâyesidir. Bu romanda vatanperverler ile hainler ve Türklüğü yok etmeye çalışan güçlerin temsilcisi ecnebler vardır. Bu ecnebler adeta karikatürize edilirler. Daha önceki romanlarında görülen dost, sevimli, müsbet tarafları olan kadın ve erkek İngiliz ve Amerikalıların yerini, burada nefret edilen, mücadele edilmesi gereken millî düşmanlar alır. Halide Edib, Kalb Ağrısı, Zeyno'nun Oğlu ve Sinekli Bakkal ile romancılığını geliştirir. Kalb Ağrısı Halide Edib'in Meşrutiyet devri romanlarının devamı gibidir. Zeyno'nun Oğlu romanı ise konusu Anadolu'da geçen romanlardan birisidir. (Enginün 2007:422-423) 1936 yılında basılan Sinekli Bakkal 1942'de CHP roman ödülünü kazanmasıyla büyük rağbet görür. Bu romanda Türk toplumunun müsbet değerleri romanın başkışısı Rabia üzerinde toplanmıştır. Doğu ile Batı arasındaki geçiş devrinin gerektirdiği kargaşalık bu devreye hâkimdir.(Enginün 2007:267) Tanpınar Sinekli Bakkal'ın bir kişinin değil bir cemiyetin bir devrin romanı olduğunu ve Abdülhamit dönemi İstanbul'unun çok karakteristik bir biçimde bu esere yansıdığını söyler. (2000: 371) 1939 yılında Yedigün dergisinde tefrika edildikten sonra kitap olarak basılan Tatarcık romanı ise Sinekli Bakkal'ın Cumhuriyet devrindeki devamıdır. Yolpalas Cinayeti romanında da İstanbul'un Cumhuriyet döneminde çeşitli semt ve yaşayışlarının kesitleri verilir. (Enginün 2007:425)

Asıl olarak hikâyeleriyle ön plana çıkan **Ahmet Hikmet Müftüoğlu**, hikâyelerini Hâristan ve Çağlayanlar adıyla iki kitapta toplar. Servet-i Fünun Dönemi'nde yazdığı hikâyelerini içeren ve 1901'de yayımlanan ilk hikâye kitabı Hâristan yirmi iki hikâyeden oluşur. 1922'de yayımlanan ikinci hikâye kitabı Çağlayanlar on sekiz hikâyeden oluşur. Vatan ve millet sevgisi, savaş, vatanın içinde bulunduğu kötü durum, savaş sonrası yaşanan sıkıntılar, Türkçülük, din gibi sosyal, toplumsal ve siyasi konuların ağırlık kazandığı bu kitap, ilk hikâye kitabının aksine sade bir dil ve üslupla kaleme alınır. Servet-i Fünun edebiyatının etkisinden kurtulan Ahmet Hikmet hem konu olarak hem de dil olarak milliyetçilik cereyanının etkisindedir. Dolayısıyla romantik bakış açısı yerini realist ve duyarlı bakış açısına bırakır. Türk dilinin ve tarihinin etkilerini görmemizin mümkün olduğu bu hikâyelerinde millî değerlere yönelme vardır. İlk olarak 1920'de Tasvir-i Efkâr gazetesinde otuz üç bölüm olarak tefrika edilen ve 1971'de Fethi Tevetöğlu tarafından kitap hâline getirilen Gönül Hanım ise Ahmet Hikmet'in tek romanıdır. I. Dünya Savaşı yıllarını konu edinen, Orhun nehri kıyılarına ilmi bir seyahati anlatan ve milliyetçiliği vurgulayan bu tezli roman; Türk (Mehmet Tolun Efendi), Tatar (Gönül Hanım ve Bahadır Ali) ve Macar (Kont Bela Zichy) kardeşliğini Orhun Yazıtlarının önünde tescil ettiren bir Turan rüyasıdır. Türkçülükle ilgili düşüncelerini Mehmet Tolun Efendi üzerinden veren Müftüoğlu romana ismini veren Gönül Hanım'ı da "Turan meleği" olarak tasvir eder. Yazar, Türk ırkının bu üç büyük gücünü bir Turan ideali etrafında aynı amacın yolcuları olarak buluşturur. Bir bakıma ilhamını Ziya Gökalp'in manzum masalı "Ala Geyik"ten alan roman, Türkçülüğün coşkun bir ifadesi olarak karşımıza çıkar.

Ziya Gökalp, 1918'de neşrettiği Yeni Hayat, dil ve vezin bakımından milli bir çizgiyi yakaladığı eseri oldu. Bu kitaba yazdığı ön söz niteliğindeki, "Şuur devrinde şiir susar, şiir devrinde şuur seyirci kalır. İçinde bulunduğumuz zaman galiba birinci devreye aittir: Şairler Mûz'lerinden uzak düşmüş, vezinle kafiye şuurlu müteşâirler eline geçmiş..." (Ziya Gökalp 1976a:8) düşünceleri, onun sanat anlayışının temelini oluşturdu. Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak isimli eserini daha önce Türk Yurdu'nda kaleme aldığı yazılarını birleştirerek oluşturdu. Söz konusu dönemde Türkiye içinde ve Türkiye dışında tartışılan Osmanlıcılık, İslâmcılık ve Türkçülük düşüncesi etrafında kaleme aldığı yazılarında Yusuf Akçura ve Hüseyinzade Ali'nin düşüncelerinden bir sentez oluşturma gayreti içine girdi. Sosyolojinin nazari cephesine esaslı fikirler getiren Ziya Gökalp, çatışma halindeki bu ideolojileri bir anlamda uzlaştırmaya çalıştı (Kardaş 1997:603).

Yakup Kadri: Paris'ten dönen Yahya Kemal ile birlikte edebiyatta, "Nev-Yunanilik" adını verdikleri yeni bir yaklaşım geliştirmek için uğraşmışlar ancak çabaları ilgi görmemiştir. Yunan ve Latin kaynakları dışında Doğu mitolojisine de ilgi duyan Yakup Kadri bu ilgisi nedeniyle Çamlıca'daki Kısıklı Bektaşî tekkesine devam etmiş ve gözlemlerinden yola çıkarak Nur Baba romanını yazmış ama karşılaşacağı tepkilerden çekinmesi ve İsviçre'ye gidecek olması nedeniyle romanını o dönemde kitap olarak yayımlamamıştır. Yazarın I. Dünya Savaşı ve Balkan Savaşları'nın etkisiyle sanata bakışının değiştiği ve toplumsal konulara ilgi göstermeye başladığı görülür. Yakup Kadri'nin sanat hayatının ikinci devri olarak nitelenebilecek bu dönemde İdam'da Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen yazılar ve Millî Mücadele ruhunu işlediği hikâyelerini **Millî Savaş Hikâyeleri** adı altında yayımladığı görülür. Atatürk tarafından Ankara'ya çağrılan ve çeşitli görevlerle Eskişehir, Kütahya gibi illere giden yazarın Anadolu'yu yakından gözleme fırsatı yakaladığı söylenebilir. **Hep O Şarkı**'da (1956), Sultan Abdülmecid'in onuncu cülus şenliğinde doğan başkahraman Münire, II. Abdülhamid devrinin yirminci yılını yaşamaktadır. Batılılaşma'nın doğurduğu yozlaşmanın başlangıcı olan bu yıllarda geçen bir yasak aşkın hikâyesi gibi görünen eserde sosyal plandaki çöküş anlatılmaktadır. Batılılaşma'nın toplumsal yapının çeşitli katmanlarında yaptığı tahribat, nesil çatışması üzerinden Kıralk Konak'ta (1920) dramatize edilmiştir. "Konak", geleneği ve tarihî arka planı olan bir yaşayış tarzının mekânı olarak temsili bir değere sahiptir. Konak çevresinde geleneksel bir değer kazanmış yaşam tarzının yeni nesil tarafından reddedilişi anlatılmıştır. Cihangir'deki "konak" ile Şişli'deki "apartman dairesi" bağlamında temsil edilen sorunsal, nihayetinde iki ayrı medeniyet anlayışı karşısında iki ayrı neslin çatışmasıdır. Mütareke yılları İstanbul'unu anlatan **Sodom ve Gomore** (1928) Kıralk Konak'ın devamı görünümündedir. Batılılaşma ile başlayan yozlaşma, **Kıralk Konak**'ta hızlanmış, Sodom ve Gomore'de ise toplumu yok oluşturma sürüklemiştir. Yazar bu ismi niçin seçtiğini romanın başında, "Sodom ve Gomore, Lut ve İbrahim devrinde Filistin diyarının türlü ahlak bozukluklarıyla Tanrı'nın gazabına uğramış iki büyük şehridir. (...) İşte İstanbul düşman işgali altında iken romanın yazarına böyle görünmüştü." cümleleriyle açıklamıştır. Nitekim roman kahramanları yalnızca bedensel hazlar için yaşayan, milliyet hissinden uzak kişilikleriyle alafranga züppelikten, düşmanla iş birlikçiliğe dönmüş Batı hayranlığının mağdurları olarak olumsuzlanırlar. Nur Baba (1922) ve Hüküm Gecesi (1927) romanlarında yazar, aynı yıkımı müesseselerden hareketle ortaya koymaya çalışır. **Nur Baba**, Osmanlı askeri sisteminin temelinde önemli rolü olan Bektaşî tekkelerinin asli fonksiyonundan uzaklaşmasını; **Hüküm Gecesi**, demokratik teamülleri gelişmemiş parlamenter sistemin yozlaştırılmasını konu edinir. Nur Baba'daki Bektaşî tekkesi artık eskisi gibi ilahi aşkla ruh terbiyesi veren bir müessese değil cismanî aşk ve şehvet merkezidir. Hüküm Gecesi'nde ise siyasi iradeyi ele geçiren İttihat ve Terakki'nin despotizmi eleştirilmiş, karşısındaki Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın da benzer bir dokudan oluştuğu vurgulanmıştır. Osmanlı toplumundaki değişimleri, şehir hayatı çerçevesinde Milli Mücadele yıllarına kadar getiren romancı **Yaban**'da (1932) mekân olarak köyü seçmiş ve aydın-halk anlaşmazlığına temas etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi 1942 yılı roman ödülünde ikincilik kazanan Yaban, millet için ölüm-kalım savaşı anlamı taşıyan Milli Mücadele sürecinde köylüyü şursuz, hatta aleyhtar gösterir ve toplumun her tabakasında köklü bir değişimin kaçınılmaz olduğu mesajını verir. Yakup Kadri, Yaban'ı yazdığı sıralarda "halk için halka rağmen inkılap" isteyen Kadro hareketinin önemli isimlerindendi. Yaban'daki köy geçmişin son kırıntısıdır. Romanın sonunda köyün bütün sefaletiyle geriye çekilmesi, buna karşılık Ankara'dan gelen sesin gittikçe güçlenmesi Yakup Kadri'nin beklediği devrimlerin sembolü gibi görünmektedir. Ankara (1934) romanı, Milli Mücadele'yi başarmış, yeni bir toplum meydana getirecek olan aydın kadronun bireysel çıkar ilişkilerinden dolayı içine düştüğü çelişkileri hikâye eder. Şapka kanunundan çok partili hayata kadarki zaman diliminin romanı olan Panorama (I-II-III) ise, Cumhuriyet yıllarında yapılan inkılapların kökleşemediği teziyle sosyal ve siyasi hayattaki tezatları işlemektedir.

CEVAP C

SORU 45

Parçada söz edilen eserler sırasıyla Kemal Tahir'e ait **Yorgun Savaşçı** ile Yakup Kadri'ye ait **Hep O Şarkı** adlı eserlerdir.

Seçeneklerde yer alan eserlere de göz atalım:

Kurt Kanunu: "Kurt Kanunu" romanı, anlatıya kaynaklık eden konu çeşitliliği bakımından, oldukça zengin bir eserdir. İzmir Suikastı, İttihatçılık, halkçılık, devrimler, istiklal Mahkemeleri, Halifeliğin kaldırılması, İzmir İktisat Kongresi, Cumhuriyet Halk Fırkası ve Mustafa Kemal Atatürk konularındaki bir takım tezler, eserin belli başlı tarihi konularını oluşturmaktadır. Roman "Kanlı Tuzak", "Süreç Avı" ve "İnsanlık Sorunu" olmak üzere üç bölümden oluşur. Romanın her bölümünde kahramanlar değişmekte, her bölümdeki olaylar da farklı kahramanlar ve anlatıcıların bakış açılarından aktarılmaktadır. Romanda dikkatleri çeken üç ayrı kahraman bulunur. Birinci bölümde İttihak ve Terakki'nin ünlü fedaisi Abdülkerim Bey, ikinci bölümde Kara Kemal yani Küçük Efendi, üçüncü bölümde ise Kara Kemal'in çocukluk arkadaşı olan Emin Bey'dir.

Bir Tereddütün Romanı: Muallâ yakın bir dostunun tavsiyesiyle okumaya başladığı "Bir Adamın Hayatı" adlı romanı elinden bırakamaz. Kitapta anlatılanlar ilgisini çeker. Kitapta zehirlenen ve bu nedenle yaşamla ölüm arasında gidip gelen bir adamın

durumu anlatılmaktadır. Muallâ çok merak ettiği kitabın yazarıyla aile dostu Raif Bey aracılığıyla tanışır ve kendisinden etkilenen yazardan evlenme teklifi alır. Muallâ'yla tanışınca kadar evlenmeyi düşünmeyen yazar artık düzenli bir aile hayatı olmasını ister. Yazar Muallâ'dan cevap beklediği sıralarda daha önce tanıştığı Vildan'la tekrar karşılaşır. Vildan İtalya'dan gelme sebebini İtalyancadan Türkçeye çevirdiği eserini sahnelemek olarak açıklasa da asıl amaca hayranı olduğu yazarı görmektir. Vildan'ın hareketlerinden ve konuşmalarından şüphelenen yazar onunla görüşmek istemez. Yazarın Muallâ'ya evlenme teklif ettiğini öğrenen Vildan kendini yazarın yanında bulur. Yazarı kendisi için hazırladığı odaya götürmek için çok ısrar eder fakat yazar geç olduğunu söyleyerek Vildan'ı ikna etmeyi başarır. Geceyi bu şekilde atlatan yazar sabah olunca otel görevlisinden otelden ayrılmamasına rağmen soran olursa ayrıldığını söylemesini ister. Vildan yazarı otelde bulamasa da pes etmez ve yazarın iş yerine gider. Yazar iş yerinde Vildan'ı kimsenin görmesini istemediğinden geleceğine dair söz verir. Vildan'ın yazarı iyi karşılaması yazarı bir an için rahatlatır da bu durum uzun sürmez. Vildan alkolün etkisiyle kendinden geçip sayıklamaya başlar. Gerçek adının Vildan olmadığını ve Ermeni asıllı olduğunu, ıssız bir ormanda kalbine bir hançer sokmayı planladığı söyler. Uzun süre sayıkladıktan sonra derin bir uykuya dalar. Sabah olunca Vildan'ı kapıcıya teslim eden yazar oradan ayrılır. Bir hafta sonra Vildan'ın evine gittiğinde taşındığını ve adresinin bilinmediğini öğrenir. Bu olaydan sonra yazarın hayata dair düşünceleri tamamen değişmiştir. Vildan artık yoktur. Muallâ'nın evlenme teklifin vereceği cevabın da önemi kalmamıştır.

Kalpakkılar: İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali sırasında, Hukuk-u Beşer gazetesi başyazarı Hasan Tahsin Bey, elindeki bombayı patlatır ve düşman kurşunuyla şehit edilir. Bu, Türk milletinin haklı direnişinin ilk işaretidir. Hasan Tahsin Bey'in yakın arkadaşı olan İzmirli genç avukat Yusuf, Rumların ve Yunanlıların İzmir'de yaptıkları bütün çirkin hareket ve saldırılara bizzat şahit olur. Amcası Refik Bey ve kızı Nemide'ye (Nemide Yusuf'un nişanlısıdır) Allahısmarladık dedikten sonra Manisa'ya, ailesinin yanına gidip onlarla da helalleşerek Kuvva-yı Milliye'ye katılmaya karar verir. Yola çıkmadan önce amcası Refik Bey Yusuf'a, beraber çıkacağı arkadaşları hakkında bilgi verir. Yusuf, Salih, Mehmet ve İlyas, son derece sıkıntılı ve zor bir yolculuktan sonra Manisa'ya varırlar. Manisa da Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Yusuf, evlerinin kömürlüğünde kız kardeşinin Yunanlıların işkencesiyle feci şekilde can vermiş cesedini bulur. Bunun üzerine Yusuf ile Salih, Yunanı ve tüm düşmanları yurttan kovmak için yemin ederler. İzmir, Manisa, Germencik cephesinde Yunanlılar ile mücadele devam eder. Kuvva-yı Milliye'ler, İtalyanlardan silah ve haberleşme cihazlarını satın alırlar. Kuvva-yı Milliye'nin İstanbul'daki gizli teşkilatının genç memuru Talip'in görevi; Damat Ferit Paşa'nın almakta olduğu tüm kararları öğrenip, teşkilata bildirmektir. Talip, Damat Ferit Paşa'nın serkâtibinin kızı Müjgân sayesinde çok gizli bilgiler edinerek bunları teşkilata bildirir. Tamamen batı kültüründe yetiştirilmiş, İngilizce ve Fransızca bilen Müjgân, babasının raporlarını tercüme eder ve temize çeker. Çok iyi eğitim almış bir genç kız olan Müjgân, maceracı bir ruh taşımaktadır ve Kuvva-yı Milliye taraftarıdır. Müjgân ve Talip, teşkilata çok faydalı olurlar. Fakat Damat Ferit Paşa taraftarı olan babasının vatana ihanet ettiğini düşünen Müjgân, buna çok üzülmemektedir. Oysa babası, kızının kendi gizli raporlarını Talip vasıtasıyla teşkilata bildirerek Kuvva-yı Milliye'ye hizmet etmekte olduğunu bilir. Müjgân ve Talip, İstanbul'daki görevleri bitince beraberce Anadolu'ya geçme ve mücadeleyi bu şekilde devam ettirme kararı alırlar. Din düşmanı ve Bolşevik olmakla suçlanan Yusuf, Salih, Doktor Fuat Bey, Yüzbaşı Hüseyin Bey, İlyas ve Şükrü Bey; padişah yanlısı bir kişi olan Kör Ali tarafından esir alınırlar ve Düzce'ye giren Kuvva-yı Milliye ordusu tarafından kurtarılırlar.

Mahur Beste: Mahur Beste, romanın ana karakteri Behçet Bey'in hayatını kuran, şekillendiren, onu Tanpınar'ın deyiimiyle bir halita hâline getiren şartları yaratan herkes ve her şey hakkındadır. Abdülhamid'in padişahlığı yıllarında yaşayan Behçet Efendi, devrin hatırı sayılan zenginlerinden olan İsmail Molla Bey'in oğludur. İsmail Molla Bey çevresindekileri kendine hayran bırakan, iradeli, zaafsız ve musikişinas bir kimsedir Böyle bir babanın karşısında zayıf kişiliği ile silik ve güçsüz duran Behçet Bey, konaklara özgü eğlencelere uzak, kadınlara karşı ezik, musikiye karşı ilgisizdir. Hayatına yön vermek için çaba sarf etmez. Kendini kitap ciltlemek, saat tamir etmek gibi işler ile meşgul ederek insanlardan ayrı ve uzak, eşyaların doldurduğu ve oyaladığı bir hayatın içine hapseder. "Çocuğun tabiatındaki pısrıklık ve zavalılığı" (s. 38) annesinden ve dadısından aldığı yanlış terbiyeden kaynaklandığına inanan İsmail Molla Bey, kendine benzemeyen oğlunu sevmez ve ilgisini üzerinden çeker. Padişahın fermanı ile Mekke'ye giden İsmail Molla Bey'in ardından kalemlerde çalışan, münferit başarıları takdir toplayan Behçet Bey, Ata Molla Bey isminde saray eşrafından bir kişinin kızı ile Atiye Hanım evlenir. Bu evlilik "İrade-i Seniyye" ile gerçekleştiği için ne Atiye Hanım ne Ata Molla Bey, Behçet Bey'i sevmezler. Kendisini sevmeyen insanlar içinde çocukluğunda edindiği cilt işleri, saat tamiri gibi alışkanlıklarını sürdüren Behçet Bey, önce babasını sonra kızını karısını kaybedince, sürekli gördüğü rüyalar, ciltlenmiş kitaplar ve hangi zamanı gösterdiği bilinmeyen saatler arasında ömrünün kalan günlerini geçirmeye devam eder.

Yeni Turan: Yeni Osmanlılar partisinin başkanı Hamdi Paşa yeğeni Asım'la birlikte bilhassa karısının ölümünden sonra kendini tamamen parti çalışmalarına vermiştir. Yeni Turan partisi kurulup ortaya çıkınca, onlarla mücadele etmek için her türlü vasıtaya başvurur. Bu çok seviyesiz parti mücadelelerinin işi şahsiyete, kavgaya, dövüşe döken perde arkası çalışmalarını, partinin faal üyesi ve amcasının sağ kolu Asım anlatır. Bu mücadelede, adem-i merkeziyeti savunan; ziraat, maarif ve millî değerlere, dine, kadın haklarına ön planda yer veren ve her biri millî tarih ve değerlerle ideal şekilde yetişmiş parlak Türkçü mensuplarının çalışmalarıyla Türkiye'nin çehresini değiştiren parti Yeni Turan'dır. Hamdi Paşa onların durumunu sarsmak için, önce liderleri Oğuz'u hapsedirir. Oğuz'un teyzesinin kızı ve sevdiği kadın olan Kaya, çocukluğundan beri tanıdığı Paşa'ya Oğuz'u affettirmek için gider ve orada çirkin bir teklifle karşılaşır. Kaya, Paşa'yla evlenirse, Oğuz affedilecektir. Kendi şahsi meselelerini memleket meselelerinin üstünde gören Kaya, bu teklifi, Oğuz'la müşterek gayeleri olan "Yeni Turan"ı memleketin geleceğini düşünerek kabul eder. Kaya gibi Yeni Turan'ın önde gelen bir mensubunun muhalif Osmanlı partisi başkanıyla evlenmesi Yeni Osmanlı partisinin tutan gazeteler tarafından hayli istismar edilirse de Kaya'nın kesin olarak inzivaya çekilmesi, bu partinin daha fazla adı etrafında laf etmesini önler. Fakat bu arada Kaya'nın asabı bozulur, hastalanır. Oğuz'un bir deli tarafından öldürülmesini ise Kaya'ya garip bir şekilde âşık olan Paşa, karısından saklar. Fakat bu hareket Kaya'nın Paşa'dan büsbütün soğumasına yol açar. Kaya nefretini Paşa'nın yüzüne haykırarak çıkıp gider. Bütün bu maceranın arka planı, olayların yakın seyircisi, yer yer tertipleycisi olan Hamdi Paşa'nın yeğeni, gazeteci Asım tarafından, ölüm cezasının infazını beklerken anlatılır.

Kiralık Konak: Yakup Kadri'nin Kiralık Konak isimli eserinde, 20. yüzyılın başındaki toplumsal değişim, bir konak ve bu konakta yaşayan üç neslin hayatlarından yola çıkılarak anlatılmaktadır. Romanda ele alınan zaman Trablusgarp Savaşı, Balkan Harbi ve hemen arkasından gelen 1. Dünya Savaşı dönemlerini kapsamaktadır. Osmanlı Devleti'nin yıkıldığı bu süreç ve ülkenin içine düştüğü durum, konak sakinlerini ilgilendirmeyiz. Onlar sadece kendi "gündelik hayat"larıyla, kendi zevk ve istekleri ile uğraşırlar. Romanda bireylerin "gündelik hayat"ı bir süreklilik ve kayıtsızlık halinde devam etse de dönemin değişimleri de görünmektedir. Osmanlı'nın 19. yüzyıldaki "gündelik hayat"nda kırsal şehir içindeki yalılarda oturan aileler, yazın bahçeli evler ya da yalılarda oturmayı tercih etmekteydiler (Tekeli1985:882). Naim Efendi ve ailesi de bu geleneği devam ettirir. Fakat Osmanlı'nın son döneminde devletin ekonomik gücünü kaybetmesiyle birlikte bu ailelerin sayısı gittikçe azalır(Tekeli 1985: 882). İhtiyaçların ve tüketim kalemlerinin iyice artmasıyla aile Kanlıca'daki yalılarına taşınmazlar (Karaosmanoğlu 2014: 9). Her ne kadar varlıklı bir aile olsalar da savaş arifesinde olan ülkenin ve dönemin ekonomik sıkıntılarını Naim Efendi yakından hisseder. Fakat bu duruma aldırmayan torunlarının tüketim çılgınlıklarını karşılayabilmek için Naim Efendi, zamanla konak dışında tüm varlığını elinden

çıkarmak zorunda kalır. Romanda savaş ve savaşın neden olduğu olumsuzluklara birkaç defa değinilir. Savaşın devam ettiği zorlu dönemde sefahat hayatına devam eden aile bireyleri, savaşın acıları karşısında kayıtsız kalırlar. Savaş döneminde işgal altındaki İstanbul'da partiler düzenleyip, balolara katılırlar. Hatta giderek zenginleşirler. Yakın akrabaları ve Seniha'ya karşılıksız bir aşk besleyen Hakkı Celis savaşa katılsa, şehit düşse bile aile bireyleri kendi gündelik zevklerinden ve alışkanlıklarından vazgeçmeden savaşı görmezden gelerek hayatlarına devam ederler.

Esir Şehrin insanları: Kemal Tahir, Esir Şehrin İnsanları romanında işgal altındaki İstanbul'un sosyal ve siyasî durumunu, Kâmil Bey isimli karakterin merkezde olduğu olaylarla ortaya sermiştir. Romanda, İstanbul'un işgali sırasında Türklerin tavırlarını anlatır. Bu eserde başlıca üç tip insandan söz edilir: İstanbul hükümetinin tarafını tutanlar, Kuvayı Milliyeciler ve her şeyi olurlarına bırakan vurdumduymazlar. Romandaki çatışma bu üç tip insanın olaylara bakışından oluşur. Yazar, roman kahramanı Kamil Bey'in şahsında ideal Türk aydınında bulunması gerekenleri ifade eder. Kamil Bey, kimliğini hatırlayıp Anadolu'nun kurtuluşu için mücadeleye katılır. Kemal Tahir bu romanında Türk aydınının kimlik bilincini kaybetmemesi gerektiğini ifade eder.

Seviyye Talip: Seviyye Talip'te de bir medeniyet krizinden yola çıkmıştır. Batıda aldığı eğitimin karşılığını yerli medeniyette bulmaya çalışan Fahir'in bu arayışları hayatına dâhil olan kadınlar üzerinden anlatılır. Bu arayışlar aynı zamanda eski bir medeniyetten çıkmak üzere olan devletin yeni medeniyet arayışına paralellik gösteren bir çizgide ilerler. İngiltere'ye eğitim almaya giden Fahir Bey, dönüşte ülkesini problemler halinde bulur. Bunun en basit örneği kendi karısı Macide'nin durumudur. Macide giyimile, bilgisile, davranışlarıyla yeni bir medeniyet için problemlidir. Fahir, Macide ile bir süre ilgilenmeye çalışsa da onunla uyuşamaz ve hiçbir çabasına karşılık alamaz. Fahir yakın arkadaşı Numan vasıtasıyla Seviyye ile tanışır. Seviyye evlidir fakat Fahir bir zaman sonra ona âşık olur. Seviyye, Fahir'in aşkına karşılık vermez ve ilk evliliğinden mutlu olmayıp müzik hocası ile evlenir. Fahir'in Seviyye'ye olan aşkı ise devam eder. Fahir'in bu aşkı bir zaman sonra başta karısı Macide olmak üzere çevresindekiler tarafından duyulur. Aşkına karşılık alamayan ve onu da bir türlü dindiremeyen Fahir hasta olur ve hava değişimi için yurt dışına gönderilir. Seviyye'yi unutmaya çalışan Fahir burada Evelin adında Batılı bir kadına Seviyye'ye benzediği için ilgi gösterse de onda istediğini bulamaz. Tekrar yurda dönen Fahir, Macide'ye karşı sevgisini ve saygısını korumuşsa da Seviyye'yi unutamamıştır. Aşkına yenik düşen Fahir bir gün Seviyye'ye sahip olur. Yaptıklarından pişmanlık duyan Fahir harbe katılır ve ölür. Macide ise Fahir'den sonra yalnız kalmış fakat bu sırada ciddi değişimler geçirmiştir.

CEVAP A

SORU 46

Soruda verilen öncüllerde yer alan hata, 5. öncüde yer almaktadır. Nedeni ise verilen bilgiler Emine Işınsoy'a ait değil, Tomris Uyar'a aittir.

Tomris Uyar'ın edebi kişiliğine göz atalım:

1950 kuşağı öykücülerinden olan **Tomris Uyar**'ın yazın hayatına çeviriyle başlaması, dünya edebiyatını çok iyi tanımasının yanı sıra Türkçenin derinliklerine inmeyi başarmasını sağlamıştır. Tomris Uyar'ın sıradan, günlük hayattan kesitler üzerine kurguladığı öykülerinde kişilerin fiziksel özelliklerinden çok gündelik hayatta karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlar karşısındaki tutumları, duyguları ve düşünceleri ön plandadır. Anton Çehov ve Sait Faik çizgisini izleyen durum/kesit öyküleri yazdığını söylemek mümkündür. Tomris Uyar'ın modernizm etkisindeki ilk dönem öykülerini oluşturan 1981 yılına kadarki on yıllık süreçte, yazdığı dört öykü kitabında (*İpek ve Bakır*, *Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi*, *Dizboyu Papatyalar*, *Yürekte Bukağı*) yenilikçi biçimsel arayış söz konusudur. Bakış açısına göre farklı yazı karakterlerinin kullanıldığı ilk öykü kitabı *İpek ve Bakır*'dan 1980 dönemini hazırlayan siyasî çatışmaların ortaya çıkardığı bireysel ve toplumsal dönüşümün izlerini barındıran dördüncü öykü kitabı *Yürekte Bukağı*'ya kadarki sürede biçimsel yeniliğin peşinde bir yazar olduğunu, işlediği temalardan çok kurguladığı öykü evreninde görmek mümkündür. Bu dönem öykülerinde toplumsal değerlerin insan yaşamına etkileri, şehirleşme, göç, evlilik gibi durumları sosyo-ekonomik bağlamda ele almıştır. Kullandığı kolaj/ montaj tekniği, olayın akışı ile öykü kişilerinin iç dünyalarında akıp giden duygu ve düşüncelerin bir bütünlük içinde ortaya çıkmasını sağlamıştır.

İlk döneme ait kitaplarından (*İpek ve Bakır*, *Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi*, *Dizboyu Papatyalar*, *Yürekte Bukağı*) farklı olarak ikinci dönem kitaplarında (*Yaz Düşleri/ Düş Kışları*, *Gecegezen Kızlar*, *Yaza Yolculuk*, *Sekizinci Günah*, *Otuzların Kadını*, *Güzel Yazı Defteri*) değişen toplum yapısı ile birlikte öykü kahramanlarının hayata karşı duruşlarının da değiştiği görülmektedir. Tomris Uyar'ın öykülerinde dikkat çeken asıl yenilik postmodern anlayışın özelliklerini çeşitlendirmesidir. İlk kez *Yaz Düşleri/ Düş Kışları* öykü kitabında, dipnot tekniğini kullanmıştır. *Gecegezen Kızlar*'daki öykülerin çekirdeğini masallardan yararlanma, metinlerarasılık, iç içe anlatılar oluşturur. *Sekizinci Günah* adlı öykü kitabında tıpkı "İkinci Yeni" şiirinde kullanıldığı gibi soyut, imge yüklü, çağrışım açısından zengin bir dil tercih edilmiştir. *Otuzların Kadını* ile *Aramızdaki Şey*'de gözlemlerindeki önemli ayrıntılar, özyaşamöyküsel gerçeklikler yazarın yazma serüveni ile birlikte verilmiştir. Yazı karakterlerinin farklı kullanımı, dipnotlar, şiirsel deyişler gibi çok çeşitli teknik öykünün matematiği sayılan kurguyla birlikte harmanlanmıştır.

Çeldirici olarak yer alan Emine Işınsoy'a bakalım:

Işınsoy, ilk romanı olan ve kendisine Turizm ve Tanıtma Bakanlığının Sanat Armağanı Ödülünü kazandıran *Küçük Dünya*'da annesinin üslup tesirinde kalsa da (Tuncer 2000: 225) ikinci romanı olan *Azap Toprakları*'nda (1969) kendi üslubunu yakalar. (Akbaş 2012: 41) *Küçük Dünya* romanı 1962 yılında Yeni İstanbul gazetesinde tefrika edilir. Bu romanda annesi Halide Nusret Zorlutuna'nın hem edebî hem de yaşamsal tesirlerini görmek mümkündür. Işınsoy, bu romanını annesinin tesiri ve teşvikleriyle bitirdiğini ifade eder. (Tuncer 2000: 225) Ayrıca *Küçük Dünya* romanının tefrika yayımlanma maceraları Kaf Dağının Ardında adlı romandaki Mevsim karakteri ağızından verilir. (Kökdemir 1995: 2) Işınsoy, ilk romanı olan ve kendisine Turizm ve Tanıtma Bakanlığının Sanat Armağanı Ödülünü kazandıran *Küçük Dünya*'da annesinin üslup tesirinde kalsa da (Tuncer 2000: 225) ikinci romanı olan *Azap Toprakları*'nda (1969) kendi üslubunu yakalar. (Akbaş 2012: 41) *Küçük Dünya* romanı 1962 yılında Yeni İstanbul gazetesinde tefrika edilir. Bu romanda annesi Halide Nusret Zorlutuna'nın hem edebî hem de yaşamsal tesirlerini görmek mümkündür. Işınsoy, bu romanını annesinin tesiri ve teşvikleriyle bitirdiğini ifade eder. (Tuncer 2000: 225) Ayrıca *Küçük Dünya* romanının tefrika yayımlanma maceraları Kaf Dağının Ardında adlı romandaki Mevsim karakteri ağızından verilir. (Kökdemir 1995: 2)

SORU 47

Soruda verilen şiirin nazım şekli **Terzarima'dır**. Kurallı yahut klasik terza-rima ile üçlük bentlerden meydana gelip örüşük kafiye ile yazılan ve sonunda ilave mısra bulunduran şiirleri kastetmekteyiz. Türk edebiyatında terzarima nazım şeklinin 'kurallı' ilk örneğini Tevfik Fikret vermiştir. Fikret'in 7 Teşrinisani 1312 (19 Kasım 1896) tarihinde Servet-i Fünûn (S. 297) dergisinde yayımlanan "Şükûfe-i Yâr" adlı şiiri, terza-rimanın bir örneğidir. Üçlük bentlerden kurulu bu şiir, aynı zamanda örüşük kafiye düzeninde olup tek mısra ile sonlanır. Bundan dolayı terzarimanın bütün özelliklerini bünyesinde barındırdığı görülür. Terzarima, üçer mısralık bentlerden kurulur. Bent sayısı belirsizdir. Üç dizelik bentlerle kurulup kafiye düzeni **aba, bcb, cdc, ded e...** şeklinde ilerler.

<p>Sone Klasik Avrupa edebiyatında, 14 dizeden oluşmuş bir şiir biçimidir. İlk iki bendi dördlük, son iki be üçlük 14 dizeden oluşan nazım şeklidir.</p> <p>Makdem-i Yâr Pervâne-i zerrin gibi her zühre-i zerrin Titreder zümürd-geh-i lerzân-ı çemende Çağları leb-i sîm-i hıyâbân-ı semende Bir çeşme-i billûr ile bir cûy-i bilûrin</p> <p>Düşmüştü siyeh berg-i şebe şebnem-i sîmîn Şeb-nem gibi titreder kamer leyl üzerinde Bir şeb-pere-i hutfe bir âhû-yı çerende Vermişti bu nüzhet-gehe bir vahşet-i nermîn</p> <p>Âhû ile şeb-perre vü evrâk ile azhâr Nâ-gâh fısıldaştı leb-i âb-ı revânda Zîrâ şu perî-h'neye karşı bu evânda</p> <p>Ey dürr-i yetîm-i sade-f-i şefkâtîm, ey yâr Sen bir meh-i zî-ruh gibi yükseliyordun Muzlim korunun zıllı içinden geliyordun</p> <p>Cenap Şahabettin</p>	<p>Triyole 10 dizeli bir nazım şeklidir. Önce iki dizeli bölüm, sonra dörder dizeli iki bölüm gelir. Birinci bölümün ilk dizesi birinci dördlüğün sonunda, birinci bölümün ikinci dizesi ise ikinci dördlüğün sonunda tekrarlanır.</p> <p>Hilâl-i Seher Yüzünde hasta-i sevdâ gibi melâhet var Nedir bu hâl-i perîşânın ey hilâl-i seher?</p> <p>Sabah-ı feyz-i bahârîde mübtesem ezhâr Çemen çemen mütemevvic nesîm-i anber-bâr Niçin? Ben anlamadım kimden etsem istifsâr? Yüzünde hasta-i sevdâ gibi melâhet var</p> <p>Dem-i seherde yanında şu parlayan ahter Hazân içinde solan bir çiçek gibi dil-ber Sûrûr-ı fecr ile şâdân iken bütün yerler Nedir bu hâl-i perîşânın ey hilâl-i seher?</p> <p>Tahsin Nahit</p>
---	---

<p>Serbest Müstezat Hem aruz hem de hecenin çeşitli kalıplarıyla yazılabilir Bu nazım şeklinde uzun, kısa, çok kısa dizeler bazen düzenli, bazen de düzensiz olarak tekrarlanır. Kafiye düzeni belirli bir kurala bağlı değildir.</p> <p>Ömr-i Muhayyel Bir ömr-i muhayyel...Hani gûlbûnler içinde Bir kuşcağzın ömr-i bahârîsî kadar hoş; Bir ömr-i muhayyel...Hani göllerde,yeşil,boş Göllerde, o sâfiyet-i vecd-âver içinde Bir dalgacığın ömrü kadar zaîl ü muğfel Bir ömr-i muhayyel!</p> <p>Yalnız ikimiz, bir de o:Ma'bûde-i şî'rim; Yalnız ikimiz, bir de onun zıll-ı cenâhı; Hâkîlere bahş eyleyerek hâk-i siyâhı Düşünde beyaz bir bulutun göklere âzîm. Her sahn-ı hakîkatten uzak,herkese meçûl; Bir safvet-i masûmenin âgûş-ı terinde, Bir leyle-i aşkın müteennî seherinde Yalnız ikimiz sayd-ı hayâlât ile meşgul.</p> <p>Savtındaki eş'ar-ı pür-âhenk ile mâlî, Şî'rimdeki elhan-ı muhabbetle nagam-saz, Ah istiyorum, göklere âmâde-i pervâz Bir lâne-i âvârede bir ömr-i hayâlî...</p> <p>Bir ömr-i hayâlî...Hani gûlbûnler içinde Bir kuşcağzın ömr-i bahârîsî kadar hoş; Bir ömr-i hayâlî...Hani göllerde, yeşil, boş Göllerde, o sâfiyet-i vecd-âver içinde Bir dalgacığın ömrü kadar zaîl ü hâlî Bir ömr-i hayâlî!</p> <p>Tevfik Fikret</p>
--

Balad: Batı şiirinde efsanemsi, masalımsı, çoğu zaman acıklı, kimi zaman gülünç olayları, anonim olan eski hikâyeleri işleyen, 3 uzun (7 20 dize.) 1 kısa (4-5 dize) bentten oluşan bir nazım biçimidir. Kısa bent, Allah'a, krala, prenze, beye seslenen bir "Sunu" bendidir. Bentlerin son dizeleri nakarat gibi hiç değiştirilmeden tekrarlanır Kafiye düzeni şaire göre değişiklik gösterir ancak genellikle çapraz kafiyelidir.

CEVAP D

SORU 48

Sorumuzun cevabı olan edebi akım, Romantizm'dir. Klasik dönemin aydınlanma hareketi, Romantik dönemin toplumsal hareketlerine kapı aralayarak, eşitlik, kardeşlik ve özgürlük düşüncesini savunan Fransız devriminin tüm Avrupa'ya yayılmasına yol açmıştır. Avrupa da 18. Yüzyılda aydınlar ve entelektüeller tarafından "akıl" insanoğlunun en önemli özelliği olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, filozoflar, akademisyenler ve politikacılar, düşünceye dayandırdıkları rasyonel doktrinleriyle Avrupa toplumunu yeniden çalışmışlardır. Dönemsel bir değerlendirmeye gidildiğinde ressam heykeltıraş, yazar, müzisyen ve mimarların kültürel anlamda aydınlanmanın biçimlendirme idealleri üzerine çalışmalar ortaya koydukları bilinmektedir.

1780'de başlayan ve Fransız devrimiyle hareketlenen Romantizm sanat akımı, 19.yüzyılın başlarında en üst seviyesine ulaşmıştır. 18.yüzyılın sonlarında, bir grup Alman yazarın, romantizm sözcüğünün klasisizmin karşı savı olarak kullandıkları bilinmektedir. Klasisizm, bireyin akıl ve düşünce sistemini temel alırken, Romantizm'de bireyin iç dünyasını, coşku ve hayal gücünü ortaya çıkarmaktadır. Ancak akımın asıl nedeninin Fransız devrimi olmadığı söylenebilir. Devrimle romantizm akımı arasında paralel ya da eşit bir bağlantıdan söz edilebilir.

Akılın üstünlüğünü, ölçülülüğü savunan klasiklerin tersine, romantikler en büyük değeri duygu ve duyuya verirler, ölçülülük yerine coşkuyu seçerler. Romantik yazar özgünlüğünün bilincindedir. Kendini olağanüstü bir varlık, seçilmiş bir kişi gibi görür. Özgün bir üsluba ve özgür bir duyarlılığa sahip olduğunu ileri sürer. Bu yaratıcı yalnızlığa karşılık, "Aydınlanma Çağı" yazarları hâlâ etkin olduklarından romantik yazarlar, soylu kesime hitap etmeyi beklemez: Çok geniş bir kitleye seslenmek isterler. Derin gerçeklere erişmek ve onları halkla paylaşmak isterler. Kendilerini tıpkı bir kâhin ya da doğaüstü birer varlık gibi görürler. Bundan dolayı, toplumda seçkin bir rol üstlenirler.

Romantizmin Başlıca Temsilcileri

Victor Hugo, Schiller, Goethe, J.J. Rousseau, A.Puşkin, Voltaire, Lamartine, A.Dumas Pere, Lord Byron

Realizm: 19. yy.'ın ilk yarısında hayat bulan bu sanat hareketi çıkış dönemi itibarıyla etkisi büyük olmuş ve daha sonraki süreçleri derinden etkilemiştir. Kelime anlamı Türkçeye "gerçekçilik" olarak çevrilen realizm, güzel sanatlar alanında günlük yaşamı canlandırarak sorgulama içerisine girmiştir.

19. asrın ikinci döneminde Fransa'da **romantizme tepki** şeklinde doğmuş ve gerçeklik kuralını savunmakta olan bir edebiyat akımı olarak karşımıza çıkar. Asrın ilk döneminin sonunda ortaya çıkan **Sanayi Devrimi**, az vakitte sosyal hayatın değişimine sebep olmuştur.

Realist edebiyat mantığıyla anlatılmakta olan ya da gösterilmekte olan gözleme, bilgiye ve belgeye dayanır. Bu şekilde sanatçılar gerçek olanın peşine düşmektedir ve güncel hayatı tanıyabilmeye çalışmaktadır. Realizm gerçekliği iyi-kötü, güzel-çirkin, yararlı-zararlı gibi karşıtlıkların olduğu tam bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Stendhal'a ait olan ünlü "**ayna**" metaforunda: "Sanatçı cebinde bir aynayla dolaşmalıdır." Gerçeğin yapıtlarda anlatılabilmesi için, **bireylerin psikolojik durumları, sosyal çevreleri ve içinde bulunmakta oldukları ortam detaylarıyla** verilmektedir. Sanatçı, ahlakçı gibi değil, gözlem ve bilime önem veren bir bilim adamı gibi nesnel (tarafsız) davranmış, gördüklerini anlatmıştır.

Realizmin Başlıca Temsilcileri

Balzac, Stendhal, C.Dickens, Hemingway, J.Steinbeck, G.Flaubert, Dostoyevski, Anton Çehov, Turgenyev, Jack London, Mark Twain Daniel Defoe, Bernard Shaw, G. Kardeşler, Maupassant,Tolstoy, Maksim Gorki

Klasisizm: Klasikler, eski Yunan ve Latin edebiyatlarını örnek almışlar, bu edebiyatların yazarları gibi yazmayı amaçlamışlar, Yunan mitolojisini işlemişler. Akıl, mantık, sağduyu ve gerçeği temel almışlar; duygu ve coşkudan uzak durmuşlardır. Akıl ve sağduyu en yüksek meleke şeklinde görülmektedir. Akılın denetlemediği ve onay vermediği hiçbir duygu, sanat yapıtlarında yer alamaz. **Sezgi, ilham ve şahsi kanaat**, şahıstan şahısa değişebileceği için düzeni bozar ihtimaliyle bu devirde sakıncalı görülerek reddedilmiştir. Yapıtlarda **kurmaca bir dünya oluşturmamaya** hususiyetle dikkat edilir. Çünkü kurmaca olanlar gerçek değildir. Bundan başka sahte olduğundan da tatsız ve anlamsız olur. Anlamsız olanların ise edebiyatta yeri olmaz. Bu devir yapıtlarında anlatılmakta olan şahıslar ünlü olan kahramanlar, krallar veya herkeste var olabilecek niteliklerin olduğu kişilerdir. Bu devir sanatçıları yapıtlarında **kişiliklerini yansıtmamaktadırlar**. Devrin sanat yapıtları, **eğitici algı** ile meydana getirilmiştir. Sanat öğretimi zevkli olmalıdır, seyircileri ya da okurları sıkıkmamalıdır.

Eserler **ahlaki bir amaçla** oluşturulur. **Üç birlik kuralı** vardır. Kahramanlar genellikle yüksek tabakadan seçilir. En çok benimsenmiş olan edebiyat çeşiti **tiyatro** olmaktadır. Tiyatrolar trajedi ve komediden oluşmaktadır. Tiyatro eserleri dışında **şiir, fabl, eleştiri, hitabet ve mektup** türünde de eserler verilmiştir. Şiir ve fabl tarzındaki eserlerde mevcut düzenin korunmasına yönelik telkinlerde bulunulmuştur. Mesela La Fontaine, fabllarda mevcut düzeni korumamakta olanları eleştirir. Sert ilkeleri bulunan bir **aristokrat edebiyatı olarak görülür**.

Klasisizm Başlıca Temsilcileri

Racine, Corneille, Moliere, La Fontaine, Fenelon, Boileau, Descartes, Pascal.

Empresyonizm: 19.yüzyılın sonlarında Fransa'da ortaya çıkan, önce resim alanında görülen, sonra edebiyat ve müzik alanında etkili olan bir akımdır. Sembolizm akımının bir uzantısı olan akım sanatçıları, dış dünyayı olduğu gibi değil de algıladıkları biçimde anlatmayı amaçlamışlardır. Empresyonizm, **sanatçıların görme duyusuyla iç dünyası arasında olan ilişkiye dayanmakta olan** bir sanat tarzıdır. Sanatçılar dış dünyada görmüş oldukları varlıkların görünmekte olan kısmını değil **kendisinde uyandırmakta olduğu izlenimleri** sanat yapıtlarına yansıtmaktadır. Bu akıma bağlı olan sanatçı alışılan **hiçbir kurala bağlı kalmayarak, sanatta özgür olmayı** savunular. Empresyonistler, şiirde parnesyenlerin aksine biçimine, uyağa önem vermemişlerdir. Güzel sanatlar içinde daha çok resim etkili olan akım, edebiyatta ise şiir ve tiyatro türleri üzerinde gelişme göstermiştir.

Empresyonizmin Başlıca Temsilcileri

Arthur Rimbaud, Rilke.

Sembolizm: Sembolistlere göre gerçek olduğu gibi anlatılamaz. Duygularımız, dış dünyanın gerçekliğini değiştirerek ulaştırır bize. O halde şiir gerçeği değil, gerçeğin bizde bıraktığı etkiyi anlatabilir. Sembolistler iç dünyalarında hissettiklerini duyduklarını simgelerle anlatma yolunu seçmişlerdir. Sembolistler **duyabildiklerini, iç dünyalarındaki hissedebildiklerini, sembollerle anlatabilme yöntemini** seçmişlerdir. Şiir için **musiki** çok önemlidir; **öz ile şekil arasında ahenk** şeklinde değerlendirilebilmiştir. Dilde sembol ve mecazlar fazladır, mana açık değildir. Sembolist sanatçılar esrarengiz bir dünya izinde olduklarından **toplumsal sorunlarla ilgilenmemektedirler**. Bu devirde şairler bireyci ve liriktir. **Gerçeklikten kaçmak, hayallere sığınmak, çirkin olanları hayal yardımı ile güzelleştirmek ve karamsar olmak** bu şiirlerin en belirgin olan özelliğidir. Sararmış yapraklar, kızıl gün batımları, akşam kızılığ, durgun göller, eski parklar, akarsular, gölgeler, baygın kokulu çiçekler, loş karanlıklar sembolist şairlerin başlıca konuları olmuştur.

Sembolizmin Başlıca Temsilcileri

Charles Baudelaire, Stephane Mallarme, Paul Valery, Arthur Rimbaud, Edgar Allen Poe.

CEVAP B

SORU 49

Parçada söz edilen eser, Stendhal'e ait **Kırmızı ve Siyah**'tır.

Yazar, Napoleon sonrasında Fransa'da meydana gelen bozulmayı etkileyici bir şekilde ele almaktadır. Romanın Psikolojik yönü kadar sosyolojik yönü de dikkat çekmektedir. Yazar topluma ayna tutarak orada yer alan bütün ayrıntıları da vermek ister. Güzel olan bu aynadaki şekillerin dönemin yüzünü bütün hatlarıyla ortaya çıkarabilmesidir.

Parma Manastırı: Bu eser de **Kırmızı ve Siyah** gibi Stendhal'e aittir. Romanın başkahramanı **Fabrizio del Dongo**, aristokrat bir İtalyan ailesinin oğludur. Fabrizio, Napolyon'a hayranlık duyan, idealleri uğruna hareket eden bir gençtir. Fransız ordusuna katılmak için evinden ayrılır ve Waterloo Savaşı'na katılır. Ancak savaş ve sonrasında yaşadığı olaylar, ideallerinin çökmesine neden olur. İtalya'ya döndüğünde Fabrizio, aşk ve entrikalarla dolu bir dünyaya adım atar. Kuzeni Gina Sanseverina, Parma'da yüksek statüye sahip bir kadındır ve Fabrizio'nun geleceğini şekillendirmek için ona destek olur. Fabrizio, din adamı olması için yönlendirilse de onun gerçek tutkusu siyasettir. Fabrizio, Parma sarayında politik entrikalar ve güç mücadeleleri içinde bulur kendini. Bir kavga sırasında rakibini öldürmesi, onu hapse düşürür. Ancak hapisanedeysen Clelia Conti ile tanışır ve aralarında büyük bir aşk doğar. Clelia, Fabrizio'yu özgürlüğüne kavuşturmak için babasına rağmen tehlikeli planlar yapar. Romanın son bölümlerinde Fabrizio, hayatın politik ve sosyal oyunlarından uzaklaşmak ister. Parma'daki manastıra çekilir ve buradaki yaşamı onu içsel bir huzura götürür. Ancak Clelia'nın ölümü onu derinden sarsar ve kısa süre içinde o da hayata veda eder.

Aşk ve Gurur: Jane Austen'e aittir. Roman, Bennet ailesinin yaşadığı İngiltere kırsalında geçer. Elizabeth Bennet, zeki ve güçlü karakterli bir genç kadındır. Zengin ve soylu Bay Darcy ile tanıştığında, onun kibirli tavırlarından dolayı ona karşı önyargılı bir tutum sergiler. Darcy ise Elizabeth'e karşı büyüyen duygularını, gururu nedeniyle kolayca ifade edemez. Elizabeth'in ailesinin, özellikle Bennet annesinin sosyal yükselme arzusu ve ablası Jane'in Bay Bingley ile olan ilişkisi, hikâyeye yön verir. Darcy ve Elizabeth arasındaki çatışmalar, yanlış anlaşılımlar ve sosyal statü engelleri roman boyunca devam eder. Ancak zamanla Darcy'nin gerçek karakteri ortaya çıkar ve Elizabeth onun hakkındaki hatalı yargılarının farkına varır. Sonunda Elizabeth ve Darcy arasındaki aşk, tüm gurur ve önyargıların üstesinden gelir ve mutlu bir sona ulaşırlar.

Vadideki Zambak: Honoré de Balzac'ın "Vadideki Zambak" adlı romanı, romantik ve toplumsal unsurları bir araya getiren klasik bir eserdir. Roman, Félix de Vandenesse adlı genç bir aristokratın, mutsuz bir evlilik içinde sıkışmış olan Madame de Mortsau ile yaşadığı platonik aşkı konu alır. Eser, 19. yüzyıl Fransası'ndaki toplumsal yapıyı, aristokrasi ve burjuvazi arasındaki farkları, bireyin içsel çatışmalarını ve aşkın fedakârlık boyutunu ele alır. Félix, çocukluğunda sevgi eksikliği yaşamış, bir yüzden duygusal olarak hassas bir karakterdir. Madame de Mortsau ise ailesine bağlı, ancak evliliğinde mutsuz bir kadındır. İkisi arasındaki ilişki, toplumsal normlar ve ahlaki değerler nedeniyle fiziksel bir aşka dönüşemez, ancak derin bir ruhsal bağ kurarlar.

Bir İdam Mahkûmunun Son Günü: Victor Hugo'ya ait roman, ölüm cezasına çarptırılmış bir mahkûmun iç dünyasını anlatır. Mahkûm, idam edilmeden önceki son günlerini geçirirken, korku, umut, pişmanlık ve çaresizlik gibi duygular arasında gidip gelir. Toplumun idamı bir seyirlik eğlence gibi görmesi, mahkûmun yaşadığı içsel çöküşü daha da derinleştirir. Mahkûm, cinayet sebebiyle yargılanmış ve beş hafta sonra idam edileceğini öğrenmiştir. İlk başta kurtulmayı ümit eder, ancak zamanla bu umudu kaybolur ve ölüm düşüncesine alışmaya çalışır. Geçmişini, ailesini ve özellikle küçük kızını düşünerek içsel bir hesaplaşma yaşar. Infaz günü yaklaştıkça, mahkûmun ruh hali giderek daha karamsar bir hâl alır. Sonunda, idam günü geldiğinde, mahkûm hücresinde bekletilir ve kendisinden önce idam edilen mahkûmların duvarlara yazdığı yazıları okur. Dışarıda toplanan kalabalık, infazı izlemek için sabırsızlanırken, mahkûm toplumun acımasızlığını sorgular. Küçük kızı son kez babasını görmeye getirilir, ancak onu tanıyamaz. Mahkûm, ölümün kaçınılmazlığıyla yüzleşerek son anlarını yaşar.

CEVAP B

SORU 50

Parçada söz edilen sanatçı, **Thomas Mann**'dir.

Buddenbrooklar, ilk defa 1901 yılında yayımlanan ve 1929 yılında yazarı Mann'a Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldırان eseridir. Metin, Mann'ın yaşadığı şehir olan Lübeck'li tüccar bir ailenin çöküşünü dört nesil boyunca anlatan bir metindir. Hüseyin Arak'a göre bu metin, Thomas Mann'ın ailesinin üç kuşaklık hikâyesini Buddenbrooklar romanı ile ifade edilişidir (Arak, 2002: 215). Buddenbrooklar, 19. yüzyıl realist, objektif, sosyal romanları türündendir. Roman, kendi aralarında alt bölümlere ayrılmış on bir ana bölümden oluşmaktadır. Aynı türden eserlerde görülen kronolojik olarak sürüp giden olaylar zinciri vardır. 1835 ile 1877 yılları arasında kapsadığı gibi yer yer geriye dönüşlerle 1835 öncesi olaylardan da söz edilir. Eserin dokusunda yer alan karakterlerin meydana getirdiği kuşaklar yan yana anlatılmaktadır. Hanno dışındaki tüm ana karakterler, eserin birinci bölümünde sunulmuştur. Johann Buddenbrook ile başlayan roman, yine bir Johann [Hanno] Buddenbrook ile sona erer ve aile çöker.

Özet

"Konsolos" unvanlı ikinci kuşaktan baba Buddenbrook'un dört tane çocuğu vardır. Fakat bunlardan üç tanesi ön planda gelmektedir: Thomas, Christian ve Tony. Konsülün kızı Clara'dan ara sıra söz edilir. Buddenbrooklar, her şeye ticari bakış açısıyla baktıkları için şirketin ve ailenin Cristian'dan çok Thomas'a umut bağlarlar. Çünkü Thomas babası gibi sessiz ve çok çalışkan biridir. Babasından gelen mektuplarda sık sık Thomas'a çalışmalısın, dua etmelisin ve sade yaşamalısın tavsiyeleri gelir. Babasının bu tavsiyelerini dikkate alan Thomas, çiçekçide çalışan sevgilisi Anna'dan ayrılarak daha iyi yetişmesi için Hollanda'ya gider. Kardeşi Christian ise tiyatro başta olmak üzere sanata meyledir. Hatta ağabeyi Thomas tarafından bu sanata olan iltisâkından dolayı tecrit bile edilir. Thomas için tek gerçek vardır, daha fazla paraya kavuşmak için çalışmak. Babası vefat edince onun yerine Thomas konsolos olur. İlk yaptığı iş özel hayatı ile iş hayatını ayırmaktır. Kardeşi Christian'ın şirketteki payını satın alır. Payını satan Christian iflas eder. Thomas evlenir ve onun bu evlilikten Hanno adında bir oğlu olur. Hanno, ticaretten ziyade iflas eden amcası gibi sanata özellikle müziğe yönelir. Hanno'da yaşadığı hayal kırıklığı ve annesinin vefatı Thomas'ın zihnini allak bullak eder. İyice dağılan Thomas, zirveden inmeye başlamasıyla birlikte serveti de hızla azalmaya başlar. Thomas'ın vefatından hemen sonra oğlu Hanno da on altı yaşında vefat edince o müthiş servetten hiçbir iz kalmaz. Baba-oğulun bu vefatları ile dört nesildir devam eden aile şirketinin ömrü de neticelenmiş olur.

Zola, 19. yüzyılda Fransa'da oluşan natüralizm akımının kurucusudur. Natüralizm akımının öncüsü olan Zola, kaleme almış olduğu bütün yapıtlarda bu akımın ilkelerine her zaman sadık kalır. Bir doğa bilimci gibi toplumu ve insanı fiziksel koşullarıyla ele almak gayesinde olan yazar. Gözleme, deneye, belgelemeye ve ankete başvurur. Zola, insanı ve toplumu oluşturan tüm öğe ve anlamlı yapıları inceleme ve anlamlandırma gereksinimi duyar.

Emile Zola'nın Ön Plana Çıkan Eserleri

Tazi Payı, Paris'in Karni, Plassanların Fethi, Abbé Mouret'nin hatası, Meyhane, Bir Aşk Sayfası, Nana, Kadınların Cenneti, Germinal, Hayvanlaşan İnsan, İnsan Canavarı.

Meyhane Romanının Teması

Roman, aile teması etrafında şekillenir. Romanın başında Coupeau ailesi mutlu aile tablosu sunar. Fakat başta alkol bağımlılığının etkisi olmak üzere yaşanan olumsuz süreçler sonucu bu aile tablosu bozulur. Şiddet ve duygusal yozlaşma had safhada olur.

Goethe, 1749'da Frankfurt Main'de doğmuş olan Alman Şair, oyun yazarı, romancı, bilim insanı, devlet adamı, tiyatro yönetmeni, eleştirmen ve amatör sanatçıydı; modern dönemin en büyük Alman edebi kişisi olarak kabul edilir. Alman romantizminin kurucularındandır. Şiir, tiyatro, roman türlerinde yazmıştır. Şiirlerinde aşk duygusuna geniş yer vermiş, lirik bir anlayışı benimsemiştir. Çok sonraları felsefi şiirler de yazan şair, hayat felsefesini Faust adlı büyük dramında açıklamıştır. Schiller'den Shakespeare'den ve İranlı şair Hafız'dan etkilenmiştir. En önemli eserleri: Faust (oyun); Genç Werther'in Acıları'dır.

Faust:

Goethe, Faust'un ilk bölümü perdelere ayırmamıştır, ancak çeşitli ortamlarda bir dizi sahne olarak yapılandırmıştır. Bir ithaf şiiri ve tiyatrodaki bir girişten sonra, asıl olay örgüsü cennette, Tanrı'nın şeytan Mephistopheles (Mefistofeles ya da Mefisto) ile, en sevdiği ve çalışkan bilgini Dr. Faust'u yoldan çıkaramayacağına dair bahse girdiği bir prologla başlar. Daha sonra Faust'u, bilimin doğal yollarıyla elde edilebilecek bilgi ve sonuçlardan hayal kırıklığına uğramış bir şekilde, doğa ve evren hakkında büyük yollarla bilgi edinmeye çalışırken ve başarısız olurken görürüz. Bu başarısızlık karşısında hayal kırıklığına uğrayan Faust intiharı düşünür; ancak başlayan Paskalya kutlamalarının sesleri onu durdurur. Paskalya yürüyüşü için asistanı Wagner'le birlikte kırsalda, kutlama yapan insanların arasına katılır ve bir kaniş köpek tarafından eve kadar takip edilir. Çalışma odasına döndüğünde kaniş köpek Mefistofeles'e dönüşür ve o Faust'a bir anlaşma teklif eder. Buna göre, Faust'un isteklerini dünyada yerine getirecek, Faust da cehennemde onun için aynısını yapacaktır (Faust'un önemli bir yan madde olarak eklediği üzere, Mefistofeles Faust'un sonsuza dek sürmesini isteyeceği bir anı yaşatabilirse). Faust bu anlaşmayı kanişle imzalar. Mefistofeles onu önce Leipzig'deki Auerbach'ın meyhanesine götürür, burada şeytan bazı sarhoş öğrencilerle oyunlar oynar. Daha sonra bir cadı tarafından genç bir adama dönüştürülen Faust, Margaret (Gretchen) ile karşılaşır. Mefistofeles, Gretchen'in komşusu Marthe'nin de dâhil olduğu bir planla Faust ve Gretchen'in birlikte olmasını sağlar. Bir süre ayrı kaldıktan sonra Faust, Gretchen'i baştan çıkarır. Faust, Gretchen ile annesinin baskısı olmaksızın görüşebilmek için ona annesine vermesi için bir şişe uyku ilacı verir. Hâlbuki bu Mefisto'nun şeytani planının bir parçasıdır; zira şişede uyku ilacı değil, zehir vardır ve Gretchen, Faust'un verdiği zehirle yanlışlıkla annesini öldürür. Sonrasında Gretchen hamile olduğunu öğrenir ve Faust ile Mefistofeles, bu durumdan dolayı oldukça öfkelenen Gretchen'in erkek kardeşini bir kılıç dövuşünde öldürmesiyle genç kızın çektiği eziyet daha da artar. Mefistofeles, Faust'u Walpurgis Gecesi'nde 'cadıların şabatına'3 götürerek onun dikkatini dağıtmaya çalışır. Sonraki sahnede Faust, delilik halindeyken yeni doğan çocuğunu boğduktan sonra mahkûm edilen Gretchen'i idamdan kurtarmakta ısrar eder. Zindanda Faust, Gretchen'i kendisini özgürlüğe kadar takip etmesi için ikna etmeye çalışır; ama başaramaz. Zira, oyunun sonunda, Faust ve Mefistofeles zindandan kaçarken, gökten gelen bir ses Gretchen'in 'kurtuluşu'nu ilan eder.

Genç Werther'in Acıları

Werther, Büyük kentten Wahlheim'e yerleşen bir gençtir. Orada soylu bir ailenin güzel kızı olan Lotte'yle tanışır, ona âşık olur. Lotte, Albert adlı bir gençle nişanlıdır ve kısa bir süre sonra da Albert ile evlenecektir. Werther bu evlilikten sonra bir aile dostu olarak kalacaktır. Ancak Werther kendisine hâkim olamaz ve aşkını Lotte'ye itiraf eder. Lotte bir daha görüşmemeleri gerektiğini şu sözlerle Werther'e bildirir: "Bu son! Werther! Beni bir daha görmeyeceksiniz". Werther bu acıya dayanamaz, Lotte'ye bir mektup yazar: "Bak Lotte! Bana ölümün sarhoşluğunu tartıracak olan o soğuk ve korkunç kadehi elimde alıyorum. Onu bana uzatan sensin, ben de almazlık etmiyorum. Hepsini hepsi böylelikle yaşamımdaki arzu ve isteklerimin hepsi gerçekleşti. Ölümün

tunçtan kapısını bu kadar soğukkanlı, bu kadar sakin çalabilmek" diyen Werther, "Silahlar dolu. Saat on ikiyi vuruyor! Buraya kadarmış! Lotte! Lotte, hoşçakal! Hoşçakal!" sözleriyle de mektubunu ve yaşamını sonlandırır.

Franz Kafka, 20. Yüzyılın önemli yazarlarından biri olan Franz Kafka karakteri, edebi tavrı ve özgün üslubuyla kendini günümüze taşımayı başarmıştır. Karmaşık bir karakteri ve çözümlemesi zor bir edebi yanı olan Kafka, edebiyatçıların ve eleştirmenlerin ilgi odağı bir yazar olmuştur. Edebiyat dünyası Kafka'yı "kafkaesk" kavramı ile tanımlamaktadır. Kavram ilk kez 1973 yılında Büyük Almanca Sözlüğü'nde yayımlanarak Alman dilindeki yerini resmen almıştır. Sözlükte kafkaesk, "esrarengiz bir biçimde tekinsiz ve tehditkâr" anlamında açıklanmıştır. Kafka'nın eserlerinin bir kısmı kurgusal öykü ve roman niteliğinde iken bir kısmı da günlükler ve mektuplar şeklindedir. Kurgusal yapıtlarındaki kahramanlar Kafka'yı; işlenen konular ise Kafka'nın kendi yaşamını, çözemediği veya anlamlandıramadığı ilişkilerini ve içinde kaybolduğu sosyal düzeni temsil etmektedir.

Dava

Eserin kahramanı olan Joseph K., bir kötülük yapmadığı halde sanki bir iftiraya uğramış gibi bir sabah tutuklanır. Bu tutuklama olayı onun otuz birinci yaş gününde meydana gelir. Başına gelen bu olayı daire arkadaşları yaş gün şakası zannederler. Joseph K. pansiyoner olarak yaşamaktadır, aynı zamanda da bekâr bir memurdur. K., kendisini tutuklayan memurların düşüncelerine etki etmeye çalışmış, ancak bir oyun sandığı bu olayı ciddiye almıştır. Aslında kendisinin bildiği bir suçtu yoktur, ancak buna rağmen bir savunma kompleksine kapılmıştır. Ev sahibinden özur dilemiş, komşusu Bayan Bürstner'e kendi odasındaki tutuklama hadisesinde meydana gelen düzensizlikten dolayı kendisini affettirmek maksadıyla onun gönlünü almaya çalışmıştır. Aradan geçen birkaç günden sonra davayla ilgili soruşturmadan dolayı mahkemeye davet edilmiş ve çok kenarda kalan bir mahallede bulunan mahkeme salonunu bulmak için epeyce bir güçlük çekmiştir. Mahkemede kendisini çok gürültülü bir kalabalık beklemektedir. Joseph K. dakik değildir. Dakiksizliğin hesabını uzun bir konuşma yaparak vermek zorunda kalmıştır. Bütün olanlardan bir şey anlamamasına karşın, nasıl alınıp götürüldüğünü ve tutuklama olayını anlatır. Daha sonra gürültü ve patırtı içinde mahkeme salonunu terk eder. K.'nın amcası kendisini günün birinde ziyarete gelmiştir ve K.'ya kendisinin ana okul arkadaşı olan avukat Huld'dan yardım istemesini tavsiye eder. K. bankadaki bütün işlerini aksatmaya başlamış ve vakitini bu davaya ayırmıştır. K. davayı kabul veya reddetme durumunda değildir, ancak buna rağmen kendisini davanın içinde bulmuş ve savunmak zorunda kalmıştır. Daha sonra bankanın müşterilerinden birinin tavsiyesiyle yüksek memurlarla ilişki içinde olan Titorelli adında bir ressamla ile tanışır. Ressam kendisine mahkeme ve dava yapısı hakkında bilgi verir. Sadece görünürde bir beraat vaki olduğunu ve bunun da sürekli bir sürünme hali manasına geldiğini ve davanın çok yavaş işlemesine sebep olduğunu anlatır. Avukat Huld'un taktiği de bu sürüncemede bırakma taktiğidir. Ancak K. Bu davanın bir an önce sonuçlanmasını istemektedir. K. bir din adamıyla tanışır, bu adam kendini hapisanede çalışan bir din görevlisi olarak tanıtmıştır ve K.'yı dava yüzünden içine düştüğü karışıklık durumundan kurtarmaya ve onu yatıştırmaya çalışır ve ona ders verici bir hikâyeden bahseder. Bunun anlamını çözemeyecek kadar yorgun düşen K.'ya bu adam iki manaya gelen bir teselli vererek onun yanından ayrılır. Mahkemenin kendisinden bir şey istemeyeceğini, mahkemeye gelirse mahkemenin onu kabul edeceğini, giderse de salıvereceğini söyler. Nihayetinde aniden K.'nın sonu gelir. Sağır, dilsiz ve akılı başında olmayan iki kişi onu alıp götürürler, üzerini soyarlar ve onu bir et bıçağıyla öldürürler.

Değişim/Dönüşüm

Yazarın Değişim romanı problematik açıdan Das Urteil ile bir benzerlik taşımaktadır. Hikâyenin başında gezgin bir satıcı olan Gregor Samsa bir sabah uyanığında kendisini koskocaman bir böcek olarak görür. Burada son derece esrarengiz bir değişim söz konusudur ve bu değişim son derece olağan bir şeymiş gibi ifade edilmiştir. Samsa, öncelikle bu olağanüstü yeni durumundan dolayı bir hayret içine düşmez, o bu durumu sanki bir rüya, bir hayalmiş gibi geçiştirmek ister. Birazcık daha uyumaya devam ederek bu saçma hadiseyi unutmak ister. Çalar saatini dörde ayarlamıştır, fakat saatin çalmadığını fark ettiğinde büyük bir hayrete düşer. Lakin bir yandan da erkenden kalkmak istememektedir. Kendi kendine çalıştığı işe söylenir. Ona göre bu rüyanın sebebi, içindeki olumsuzlukların rüyasına girip onu rahatsız etmesidir. Aslında o çalıştığı işten çıkmak istemektedir, ancak bu başkaldırıya cesaret edememektedir. Bu böcek görünümü ise onun baskı altında kalmış köle varlığını ve onun buna karşı çıkışını karmaşık bir biçimde dile getirmektedir. Bu karmaşıklık (grotesk) Kafka'da, daima gizli kapalı kalmış bir gerçeğin gün ışığına çıkmasına sebep olur. Bu arada Gregor'un ailesi onun başına gelmiş olan bu olağanüstü hadiseden dolayı dehşete kapılmıştır, zira onun bu duruma düşmesinde onların payı oldukça fazladır. Gregor'un annesi astımdır ve pasif bir babası ise yıllardır yatağından kalkmamış ve günlerini gazete okuyarak geçirmektedir. Kız kardeşi ise rahat bir hayat sürmüştür. Bütün bunlara rağmen ailesi onu köle gibi çalıştırmış ve onu baskı altında tutmuştur. Onlar Gregor'un bu görüntüsünde adeta kendi hayvanlıklarını görerek onunla yüz yüze gelmişler ve bu korkunç durumdan ürkmüşler ve paniğe kapılmışlardır. Oysa ki Samsa'nın tekrar insan haline gelebilmesi onların ona insanca muamele yapmasına bağlıdır. Ancak tam tersine ailesi kendisinden kaçır ve gerçek kişiliklerini bir kez daha ispatlamış olur. Bir gün baba, odasından çıkan bu böceği elma yağmuruna tutmuş ve onu yaralamıştır. Samsa'nın babası ve şefi aslında birbirinin özdeşidir. Babası şefin günahına girmiş olduğu kişidir. Baba baskı altında kalmış ve öfkesini oğluna kusmuş borçlu bir kişidir. Baba burada öldürücü bir hâkim kişiliğindedir. Kafka burada babasının otoritesine karşı yönelmiş olduğu eleştirel tutumunu dile getirmektedir. Gregor Samsa ailesinin içinde iyiden iyiye ihmal edilmiştir. Hiç kimse ona insanca bir şey söylememekte, insanca davranmamakta ve odasından mobilyaları dahi çıkararak onun insanlığını hatırlamasını önlemiştir. Bu arada kendisi yüzünden para kazanmak zorunda kalındığı da ona hissettirilmiştir ve ailesi ondan kurtulmak istemiştir. Kafka eserde tüm bu olayları tam manasıyla azap verici bir nesnellikle açıkça yansıtmış ve olayların ayrıntılarını en ince detaylarına kadar vermesiyle de bunu ortaya koymuştur. Bir gün Gregor'un kız kardeşi keman çalarken, Gregor yerinden kıpırdamak cesaretini göstermiş, ancak bu çabası akrabalarının öfkesini celbetmiştir. İç burukluğu sevgi ve anlama çabasına dönüşmüş ve Gregor ölmüştür. Şato: Franz Kafka'nın 1926 yılında yayımlanan Şato adlı eserinde Şato, ulaşılamayan bir mesafedir. Yaklaştıkça uzaklaşır. K. yürüyerek gitmeyi bir türlü başaramaz. Yöneticinin yaşam alanının etrafı başka yapılarla çevrelenerek ve içeriye girmeyi imkânsızlaştırmak için her kapıya çok sayıda muhafız gelebilmesi mesafenin aşılması engellenir. Romanda otoriteyi, her şeyi içselleştirmiş, otorite karşısında tamamen sinmiş durumda olan köy halkı korur. K. şatoya gidişinde yardım etmezler, hatta ona engel olmaya çalışır.

Stefan Zweig, 1881'de Viyana'da zengin bir sanayicinin oğlu olarak doğdu. O yıllarda Viyana, sanat ve kültürün beşiği olduğundan, bir de Zweig'in ailesinin varlığı eklendiğinden, küçük yaşlardan itibaren hiç bir kültürel ve sanatsal faaliyetten geri kalmadı. Stefan Zweig'in eserlerine genel manada bakıldığında, kadın tutkusu ve iç dünyasını okuyucuyu etkileyecek biçimde kaleme aldığı görülmektedir. Yazarımız Stefan Zweig'in bir kadın olmamasına rağmen böylesine kadının tutkusundan ve içindeki merhametinden haberdar biri olması dikkat çekicidir. Stefan Zweig'in en çok okunan ve en çok dile çevrilen eserlerinden bazıları: Satranç, Korku, Bir Kadının Yaşamından 24 Saat, Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu, Üç Büyük Usta: Balzac- Dickens- Dostoyevski vs.

